Dacă Dumnezeu este iubire

„Pasiunea suspiciunii, care vede doar ce e mai rău în orice și interpretează toate acțiunile, cuvintele și gesturile oamenilor doar în cea mai nefavorabilă lumină. În acest fel, se poate condamna orice.”

A. Kuraev

- PREFAŢĂ
- NOUL ȘI ULTIMUL TESTAMENT
- DACĂ MARTORII LUI IEHOVA AU DREPTATE
- ESTE POSIBIL SĂ FII MÂNTUIT ÎN AFARA BISERICII?
- SACRIFICIUL UMAN ȘI DIVIN
- APLICAȚIE

PREFAŢĂ

„Pentru că fărădelegea se va înmulți, dragostea multora se va răci.” Este dificil să judecăm alte vremuri, dar ceea ce știm foarte bine despre timpul nostru ne obligă să credem că despre ele a spus Hristos aceste cuvinte. Ele explică prea multe despre starea modernă a omului și a lumii. De asemenea, explică cel mai important lucru - atitudinea omului față de Dumnezeu și starea vieții noastre spirituale. Arderea „creștinismului timpuriu”, „fanatismul” medieval, „seriozitatea” primelor secole ale Noii Ere au fost înlocuite în noi, „creștinii”, de o indiferență monotonă și o ignoranță uluitoare, care sunt compensate de cea mai superficială curiozitate față de tot ce există în lume, inclusiv tot felul de „tradiții” religioase. Această curiozitate, care este de obicei satisfăcută de nivelul celor două reviste preferate ale intelectualității sovietice, Știință și Viață și Știință și Religie, susține o ideologie rigidă care, continuând și dezvoltând doctrina legislativă a egalității tuturor religiilor, cere recunoașterea necondiționată a echivalenței lor. Pentru marea majoritate a celor „interesați”, problema pare o rătăcire inofensivă „în lumea ideilor”, cu atât mai interesantă, cu cât rutele oferite de „afacerea turistică” corespunzătoare sunt mai exotice. Dar – alungați natura pe ușă, ea va intra pe fereastră. Încercarea de a alunga religia din viața umană, deși întreprinsă de cele mai bune minți, nu putea decât să se încheie cu un eșec, deoarece prin natura sa sufletul uman caută închinarea la Dumnezeu. Și când pierde adevărata închinare la Adevăratul Dumnezeu, cui nu începe să se închine? Iar „strălucitul” nostru secol XX, când omenirea pare gata să izbucnească din aroganța mulțumirii de sine, a început ca un secol al declinului decisiv al creștinismului, care a fost identificat cu triumful raționalismului și al ateismului și s-a încheiat cu

răspândirea pe scară largă a celor mai monstruoase secte, în care forme de păgânism, demult, se părea, învinse de creștinism, sunt reînviate.

Părintele Diacon Andrei Kuraev abordează această modernitate în cartea sa. Această carte nu este doar extrem de talentată prin abilitățile sale de scriere. Părintele Andrei arată puterea minții credincioase și viața vie a inimii credincioase. În cuvintele simple, puternice și sincere ale predicii sale, el Îl arată pe Hristos Însuși, Mântuitorul lumii, Dumnezeul-omul, care Și-a vărsat Sângele pentru noi. Creștinismul nu este doar o „învățătură", una dintre multe. În spatele unicității acestei învățături se află unicitatea Persoanei Fiului lui Dumnezeu, unicitatea și universalitatea Jertfei Sale mântuitoare a lumii. Dar Părintele Andrei găsește și cuvinte precise și corecte pentru a exprima un alt adevăr - că în spatele diferitelor idei și învățături extracreștine, necreștine și anticreștine, care sunt adunate atât de neglijent și pluralist în vremurile noastre tulburi, există și o anumită realitate spirituală, realitatea despre care se spune: „Toți dumnezeii popoarelor sunt demoni" (Psalmul 95:5). Chiar dacă aceste cuvinte ale Scripturii (pe care însuși autorul cărții le notează) nu epuizează întregul adevăr despre păgânism, ele transmit totuși esențialul pentru cei care vor să navigheze corect în lumea spirituală, astfel încât, după ce au scuturat praful materialismului naiv și au intrat în această „zonă de pericol sporit", să nu facă o greșeală fatală care poate costa nu o viață pământească scurtă, ci o întreagă veșnicie.

În cea mai dificilă, dar și cea mai plină de bucurie cale către Hristos, calea în Hristos către Împărăția Tatălui Ceresc, fie ca această nouă carte a Părintelui Diacon Andrei Kuraev să fie de ajutor tuturor celor care Îl caută cu sinceritate pe Dumnezeu.

NOUL ȘI ULTIMUL TESTAMENT

Ce este creștinismul în lumea altor religii? Una dintre multele căi? O etapă istorică depășită în dezvoltarea conștiinței religioase? Ne putem imagina o religie care proclamă un concept mai elevat despre Dumnezeu decât cel pe care creștinii l-au păstrat timp de multe secole? Nu este oare posibil să îmbogățim teologia creștină cu experiența acumulată de alte tradiții și să oferim o gândire religioasă nouă, non-„medievală"? Nu a devenit oare Testamentul, numit odinioară Noul, învechit? Oamenii au trăit cu Vechiul Testament mai puțin de cincisprezece secole, iar cu Noul – douăzeci. În pragul celui de-al treilea mileniu, nu a venit momentul să dăm o nouă Evanghelie, o nouă religie umanității? Nu este oare firesc să presupunem că se apropie era celui de-al Treilea Testament?

Întreaga lume, odinioară „creștină", fierbe de vânt, împrăștiind anual din cazanul căutărilor sale religioase sute de noi secte, mii de cărți despre „învățători", „guru", „contactați", „făcători de minuni", „profeți" și pur și simplu „zei vii" apărute brusc.

„Trud” (1.7.95) a relatat că „pe teritoriul Rusiei, conform statisticilor, există astăzi aproximativ 300.000 de vindecători populari, clarvăzători, magicieni și astrologi”. Trei sute de mii de sfinți și profeți! La doar cinci ani de la abolirea ateismului de stat în Rusia, există deja un făcător de minuni „ales” pentru fiecare trei sute cincizeci de oameni! Și acest lucru este destul de aproape de standardele „lumii civilizate” moderne: potrivit sectologului american G.J. Berry, „numai în Los Angeles există aproximativ o mie de «contactați» activi [1] . Iar «informația» care ajunge la toți acești oameni «din adâncurile Cosmosului» este, în principiu, una singură: este timpul să lăsăm deoparte Evanghelia și să trecem la ocultism, care va fi «al Treilea Testament».”

Întâmpin această „informație cosmică” cu o întrebare simplă: este oare posibil ceva cu adevărat nou în istoria religioasă a omenirii după Noul Testament? Poate apărea în principiu o idee superioară despre Dumnezeu, ceva ce este expus pe paginile Evangheliei?

Să presupunem că toate acestea sunt posibile. Să presupunem că, în pragul celui de-al treilea mileniu după nașterea lui Hristos, omenirea este gata să accepte „Al Treilea Testament”. Să presupunem că diversele religii ale lumii conțin piese ale unui singur mozaic și că acestea pot fi puse laolaltă pentru a obține în final o imagine completă a Divinității.

Totuși, este evident că pe această cale a „sintezei” și a „evoluției” trebuie păstrat tot ce a fost mai bun din ceea ce a fost dobândit și consolidat în căutările religioase anterioare ale umanității.

Probabil că nu este nevoie să se demonstreze că, în toată diversitatea învățăturilor și practicilor religioase ale omenirii, acele tradiții care au ajuns la concluzia despre o Origine Unică au făcut un pas către o viziune asupra lumii superioară acelor popoare și culturi care au rămas cu o viziune politeistă (politeistă). Oriunde s-a trezit gândirea religioasă, adică oriunde viața religioasă nu s-a redus la ritualuri, oamenii au ajuns la concluzia că toată diversitatea existenței are o Sursă Unică. Filosofia Greciei Antice, precum și gândirea Indiei Antice, au ajuns la concluzia că Divinitatea este Una. Profeții Israelului Antic au predicat cu fervoare același lucru: Dumnezeu este Unul.

Aceasta înseamnă că sinteza a tot ceea ce este mai bun și care a fost dezvoltat în evoluția religioasă a umanității trebuie construită pe baza monismului, adică pe presupunerea unui Unu divin, cu care, ca și cu Prima sa Cauză și cu baza, tot ceea ce există este legat.

Însă însăși viziunea monistă asupra lumii poate fi diferită. Există școli panteiste și există școli teiste. Prima direcție consideră că Începutul Unic este impersonal, a doua crede că acesta poate fi reprezentat ca o Persoană.

Diferența dintre teologia panteistă și teologia personalistă (individuală) a fost definită destul de clar de I. Kant: el i-a numit panteiști pe cei care „acceptă lumea întreagă ca o singură substanță atotcuprinzătoare, fără a recunoaște rațiunea din spatele acestei fundații” [2] . Absolutul impersonal al panteiștilor este o anumită substanță absolută care nu se cunoaște pe sine, nu se controlează pe sine, nu posedă conștiință de sine și voință. Dumnezeu nu este o persoană, ci pur și simplu Energie, similară gravitației, care pătrunde întregul Univers. Această energie nu are nici libertatea acțiunilor sale, nici conștientizarea ei, nici controlul asupra manifestărilor sale. În întreaga lume există o întruchipare inconștientă și multifațetată a Energiei Unificate, care se manifestă în bine și în rău, în creație și în distrugere; manifestările sale particulare mor, dar rămâne întotdeauna ea însăși, necruțând pe nimeni și neiubind pe nimeni. Așa este Divinitatea panteistă propovăduită, de exemplu, de Giordano Bruno: „Divinitatea nu se cunoaște pe sine și nu poate fi cunoscută” [3] . H. P. Blavatsky vorbește despre asta astfel: „Numim Conștiința Absolută «inconștient» pentru că ni se pare că trebuie să fie inevitabil așa... Suflu Etern, inconștient de sine” [4] . „En Soph nu poate fi Creatorul sau chiar Modelatorul Universului”, declară fondatorul teosofiei, „și nici nu poate fi Lumină. Prin urmare, En Soph este, de asemenea, întuneric. Infinitul nemișcat și absolut Nemărginit nu poate nici dori, nici gândi, nici acționa” [5] .

Există însă o înțelegere a lui Dumnezeu ca Persoană. Într-o astfel de teologie, caracteristică, de exemplu, creștinismului și islamului, Dumnezeu este infinit, omniprezent, nelimitat de materie, timp sau spațiu. „Dumnezeu nu este într-un nor sau în niciun alt loc. El este în afara spațiului, nu este supus limitărilor timpului, nu este cuprins de proprietățile lucrurilor. Nicio particulă din ființa Sa nu este conținută în nimic material și nici nu o îmbrățișează prin limitările materiei sau prin divizarea Sa. «Ce fel de templu puteți să-Mi construiți?», zice Domnul (Isaia 66:1) [7] . Dar chiar și în forma universului, El nu Și-a construit un templu, pentru că El este nelimitat” (Clement din Alexandria. Stromata, II, 2). Dar, în același timp, El Se cunoaște pe Sine, Își deține toate manifestările și acțiunile Sale, are conștiință de sine și fiecare dintre manifestările Sale în lume este rezultatul liberei Sale decizii.

Care dintre aceste două moduri de a fi pare mai perfect și mai demn de Dumnezeu?

Dacă ne gândim la Absolut, trebuie să ne gândim la El ca la totalitatea tuturor perfecțiunilor la gradul suprem (sau mai degrabă, infinit). Se numără conștiința de sine și autocontrolul printre perfecțiuni? Da. Prin urmare, atunci când ne

gândim la Absolut, este necesar să admitem că Absolutul se cunoaște pe Sine Însuși. Este libertatea printre perfecțiuni? Este evident că, dintre cele două stări de a fi, mai perfectă este cea care poate acționa liber, pornind de la sine, conștient și cu o stabilire rațională a obiectivelor. Prin urmare, atunci când ne gândim la Absolut, este mai demn să ne imaginăm că fiecare dintre acțiunile Sale are loc conform liberului său arbitru și nu conform unei necesități inconștiente. Înțelegerea Unului ca Personalitate liberă și rațională este mai demnă decât afirmarea unei Substanțe impersonale.

Poate că ateii au dreptate și nu există o „Ființă Perfectă". Dar dacă ne angajăm în filosofia religioasă și creăm o ipoteză despre o astfel de Ființă, atunci cea care clasifică conștiința de sine și libertatea printre perfecțiuni și, prin urmare, vede Personalitatea în Absolut, va fi mai profundă și mai consecventă. Logica panteistă, care presupune că, pentru a gândi în mod constant despre Ființă, trebuie să o privăm de capacitatea de a gândi independent, de a acționa liber și conștient, de a iubi și de a crea, este de neînțeles și inutilă.

Conform raționamentului corect al lui Vladimir Soloviov, „Dumnezeirea nu ar trebui concepută ca fiind impersonală, cu voință slabă, inconștientă și acționând fără scop... Este imposibil să-L recunoaștem pe Dumnezeu ca fiind impersonal, cu voință slabă etc., deoarece aceasta ar însemna să-L plasăm sub om. Nu fără motiv, considerând anumite obiecte, cum ar fi mobila, pavajele, bușteni, grămezi de nisip ca fiind cu voință slabă, impersonale și inconștiente, afirmăm astfel superioritatea asupra lor a ființei umane personale, conștiente și care acționează cu scop, și niciun sofism nu poate schimba această judecată axiomatică a noastră" [8] .

Panteiștii spun că a-L considera pe Dumnezeu ca pe o Persoană înseamnă a-L face prea antropomorf, a minimaliza Divinitatea. Dar panteiștii înșiși cred că Dumnezeu este una cu toată ființa. Și dacă Divinitatea absoarbe tot ce există, atunci de ce nu poate fi Ea, indistinct identică cu orice piatră, ciot, cometă sau câine, ca un om? Dacă, conform panteismului (totul Dumnezeu), Divinitatea este una cu totul și este unicul subiect al tuturor proprietăților lumii și al tuturor proceselor lumii, atunci de ce nu ar trebui să fie și purtătoarea celor mai înalte proprietăți umane: rațiunea, stabilirea obiectivelor, conștiința, iubirea și mânia? De ce, atunci când ne gândim la Absolut, ar trebui să înmulțim la infinit proprietățile lumii inconștiente, adică proprietățile inferioare, și să nu ridicăm la un grad infinit astfel de perfecțiuni precum libertatea, rațiunea și iubirea?

Când teologia creștină afirmă că Dumnezeu este o persoană, ea îndeplinește, de fapt, o lucrare negativă, protectoare și de apărare. Aceasta este o teologie apofatică, mistico-negativă [9] . Nu este vorba de închiderea Incomprehensibilului în formule umane, ci de eliberarea Sa de ele. A spune că

Divinitatea este lipsită de rațiune, iubire, libertate, scop, personalitate, conștiință de sine înseamnă a oferi o concepție prea joasă, prea blasfemică despre Absolut. În consecință, panteismul este respins de gândirea creștină din aceleași motive pentru care respinge ideile păgâne despre zei ca ființe corporale, limitate, neomniștitoare [10] și păcătoase. Afirmarea personalității în Dumnezeu este afirmarea plenitudinii ființei divine. Negarea acestei personalități nu înseamnă o „expansiune", ci, dimpotrivă, o sărăcire a ideilor noastre despre Dumnezeu. La urma urmei, dacă considerăm ființa rațională superioară ființei raționale, dacă considerăm ființa liberă mai demnă decât a fi înrobită de necesitate, atunci de ce ar trebui să ne gândim la ceea ce considerăm Dumnezeu, adică la ființa pe care o considerăm superioară nouă înșine, ca fiind lipsită de aceste virtuți?

Un fir de praf cu conștiință de sine este infinit mai valoros decât o galaxie imensă, inconștientă de sine și de traiectoria sa. Dacă un filosof recunoaște superioritatea conștiinței asupra lumii inconștiente, nu poate să nu recunoască, urmându-l pe filosoful existențialist spaniol Unamuno: „Dar să-mi spună cineva dacă ceea ce numim legea gravitației universale, sau orice altă lege sau principiu matematic, este o realitate originală și independentă, precum un înger, de exemplu, dacă o astfel de lege este ceva care are conștiință de sine și de alții, într-un cuvânt, este o personalitate?.. Dar ce este o minte obiectivată fără voință și fără sentiment? Pentru noi, este același lucru cu nimicul; de o mie de ori mai teribilă decât nimicul" [11] . Dacă „trestia gânditoare" este mai valoroasă decât pădurea de stejar, dar fără creier, decât legile mereu juste și veșnic insensibile ale aritmeticii și decât principiile impersonale ale cosmogenezei - atunci o persoană conștientă de sine se dovedește a fi incomensurabil superioară „Zeității" inconștiente a panteiștilor. Astfel, critica creștină a panteismului este o negare a negărilor. „Nu poate fi interzis!" Este imposibil să-l interzici lui Dumnezeu să gândească! Este imposibil să-l interzici lui Dumnezeu să fie o Persoană!

Creștinii sunt de acord cu afirmațiile pozitive ale panteismului: Divinitatea este nelimitată, iar lumea este pătrunsă de Divinitate. Singura diferență aici este că panteiștii vor spune că Dumnezeu, în esența Sa, pătrunde lumea, în timp ce creștinii vor spune că El pătrunde cu energiile Sale. Aceasta nu ar fi nimic mai mult decât o dispută despre cuvinte dacă teza panteistă nu ar implica niște consecințe negative foarte importante. Tocmai cu aceste negări ale panteismului creștinii nu sunt de acord. Noi nu suntem de acord cu negarea rațiunii personale, a voinței personale și a libertății supra-mundane a lui Dumnezeu în Dumnezeu.

Diferența dintre panteism și teism se rezumă foarte simplu: putem „recunoaște o ființă morală ca principiu primordial al creației" [12] sau credem că valorile și scopurile morale sunt prezente doar în conștiința și activitatea omului, dar sunt absente din viața Divinității, așa cum sunt absente din viața unei muște.

Panteistul va spune: Resping conștientizarea stabilirii obiectivelor în acțiunile Absolutului, deoarece scopul este ceva spre care se tinde din cauza unei lipse, a unei absențe a ceea ce se dorește. Atingerea scopului îl îmbogățește pe cel care se străduiește să atingă scopul. Dar Absolutul nu poate fi îmbogățit de nimic, are deja plenitudinea ființei în sine și, prin urmare, nu are nevoie să acționeze și nu are nevoie de stabilirea de obiective [13] . Deci, ce ar putea lipsi Absolutului? Ce ar putea dori Divinitatea să adauge la Plenitudinea Sa?

– Noi. Dumnezeu nu vrea să ne însușească pentru Sine, ci să ni se dăruiască. Și ne-a dat libertate pentru ca noi să putem accepta acest Dar în mod liber. Dumnezeu ne-a eliberat de Sine în speranța că ne vom întoarce. Dumnezeu nu are nevoie de noi pentru Sine, ci pentru noi. Ne-a creat în timp cu scopul de a ne da Eternitatea Sa. Lanțul raționamentului panteist, care neagă stabilirea obiectivelor în Dumnezeu, este construit pe o înțelegere pur egoistă a scopului: scopul unei activități este ceea ce are nevoie subiectul imediat al activității. Dar cineva poate dori binele altuia, cineva poate acționa de dragul altuia. Aceasta se numește iubire, iar dacă Dumnezeu este iubire, atunci El poate dori o creștere a binelui nu pentru Sine (în El tot binele a fost dat de la începutul timpurilor), ci pentru ceilalți. Înțelegerea lui Dumnezeu ca Iubire ne permite să vedem în El o Personalitate și o Rațiune care stabilește obiective.

Astfel, religia care ar putea depăși creștinismul ar trebui să păstreze înțelegerea lui Dumnezeu ca Persoană liberă și rațională [14] .

Acum putem continua experimentul nostru pentru a decide cum să gândim mai demn despre Dumnezeu. Poți fi o persoană nereligioasă și necredincioasă, dar totuși să înțelegi că, printre numeroasele concepte teologice, cel mai pur, mai sublim, mai atent gândit este cel care proclamă: „Dumnezeu este iubire”. Iar acea imagine a Personalității Divine se dovedește a fi atât mai profundă, cât și mai atractivă, în care manifestările lui Dumnezeu sunt văzute nu doar în voință, în putere sau în rațiune, ci și în iubire.

Și acum să ne imaginăm că, prin această mare teză teologică „Dumnezeu este iubire”, ne apropiem de acele imagini ale lui Dumnezeu care există în diferite religii.

Lumea politeismului păgân prezintă puțin interes din această perspectivă: chiar dacă există un zeu care iubește oamenii, el este totuși doar un spirit printre mulți. Și, cel mai probabil, nu el este cel care decide soarta universului și nu el este cel care ocupă cel mai înalt post în ierarhia zeilor. „Să revenim la întrebarea care era atitudinea universului față de egipteni: prietenoasă, ostilă sau indiferentă. Cum sunt dispuși ceilalți oameni față de noi: prietenoși, ostili sau indiferenți? Răspunsul este: nu sunt dispuși în mod specific în vreun fel, ci ființele interesate

de noi ne tratează într-un mod prietenos sau ostil, în funcție de dacă interesele lor coincid sau ne contrazic; ființele dezinteresate ne tratează indiferent. Chestiunea se reduce la care sunt interesele unei anumite forțe și care este dispoziția sa față de noi la un moment dat. Soarele încălzește și astfel dă viață, dar poate distruge viața și arzând sau, ascunzându-l, ucigând cu frig. «Nilul aduce viață, dar un Nil neobișnuit de scăzut sau neobișnuit de înalt aduce distrugere și moarte» [15] . Și despre fiecare zeu, chiar și cel mai simpatic, un mit va spune totuși câte ceva urât. Chiar și Horus, salvatorul lui Osiris și binefăcătorul oamenilor, i-a tăiat odată capul mamei sale, Isis...

Panteismul, deși se ridică deasupra miturilor, spune totuși imediat că nu poate exista iubire în Divinitate. Potrivit lui Blavatsky, „Gândul Divin are la fel de puțin interes personal față de ei (Spiritele Constructoare Planetare Superioare) sau față de creațiile lor, precum are Soarele în relație cu floarea-soarelui și semințele sale” [16] . Dar din punctul de vedere al creștinismului, chiar și „teoria lui Newton despre «gravitația universală» este doar o reflectare estompată și slabă a învățăturii creștine despre «legăturile iubirii» care leagă lumea” [17] . Ceea ce era pur și simplu secularizare pentru Newton, devine nihilism triumfător pentru Blavatsky. Fidel intuiției creștine, A. F. Losev folosește aceeași imagine ca și Blavatsky atunci când descrie viziunea materialistă asupra lumii – dar nu cu încântare, ci cu amărăciune: „Îi pasă soarelui de pământ? Nu este vizibil din nimic: îl «atrage» «direct proporțional cu masa și invers proporțional cu pătratele distanțelor» [18] . Legea gravitației acționează pur și simplu, iar dacă câmpul gravitațional al pământului atrage un anumit măr către un anumit cap – aceasta nu înseamnă că pământul experimentează un sentiment personal, de iubire pentru acest măr sau acest cap. Legea gravitației acționează nu pentru că a decis să acționeze în această situație, ci pentru că acționează, în general, întotdeauna și peste tot, cât de departe poate ajunge și acționează în același mod.

Așadar, Legea Karmei nu are aleși și nici acte de voință: Karma pur și simplu își învârte propria ființă. Iar înțeleptul păgân, care a ajuns să cunoască întreaga putere și natura categorică a Destinului, nu poate decât să zâmbească la optimismul creștinilor, care sunt convinși că Dumnezeu este Iubire.

Celsus, criticul antic al creștinismului, atacă destul de rațional religia Testamentului: „Rasa creștinilor și a evreilor este ca broaștele care stau lângă o baltă sau ca râmele într-un colț de mlaștină, când se adună și se ceartă între ele despre care dintre ele este cel mai păcătos. Ei spun că Dumnezeu ne descoperă totul și prezice că, după ce a părăsit întreaga lume și mișcarea cerească și a ignorat acest pământ, El se preocupă doar de noi, numai de noi Își trimite mesagerii și nu încetează să-i trimită și să caute să fim mereu cu El. (Creștinii sunt ca) viermii care ar spune că există, spun ei, Dumnezeu, din El am venit, ne-

am născut prin El, asemănători în toate cu Dumnezeu, totul ne este supus - pământul, apa, aerul și stelele, totul există pentru noi, totul este pus în slujba noastră. „Și astfel viermii spun că acum, având în vedere faptul că unii dintre noi au păcătuit, Dumnezeu va veni sau Își va trimite Fiul să-i lovească pe cei răi și ca noi să putem dobândi cu fermitate viața veșnică cu El” (Origen. Împotriva lui Celsus. IV, 23). Celsus are dreptate: dacă nu există Iubire în Dumnezeu, dacă Dumnezeu nu este capabil de o Ființă personală și iubitoare, atunci omul nu este nimic mai mult decât mucegai la marginea mlaștinii Universului.

Și aici alegerea este inevitabilă: fie accepți Evanghelia, care proclamă că Cel prin Care toate lucrurile „au venit la ființă și nimic din ce a venit la ființă n-a fost făcut fără El” (Ioan 1:3), a venit pe Pământ și s-a făcut om, fie omul și planeta sa nu sunt nimic mai mult decât o groapă de gunoi karmic. Spațiul trăiește de la sine și nici măcar nu știe că undeva, la periferia sa, un om suferă și speră la ceva. Această lume nu devine mai plină dacă un om intră în ea și nu devine mai săracă dacă un om o părăsește. De două ori doi este întotdeauna egal cu patru. Două galaxii plus două galaxii sunt întotdeauna egale cu patru. Indiferent dacă pământenii știu sau nu despre asta, tabla înmulțirii nu contează. Frumusețea lumii nu a fost creată pentru om, nu-i pasă de om și, prin urmare, este în esență inumană.

Panteiștii, mai ales, nu înțeleg misterul iubirii divine în creștinism. Când unul dintre corespondenții lui E. Roerich a remarcat timid că Dumnezeu este iubire și că numai un subiect poate iubi, nu o lege impersonală, teosofa [19] a reamintit: „Orientul a interzis orice discuție despre Inefabil, concentrând toată puterea cunoașterii doar asupra manifestărilor maiestuoase ale Misterului” [20] . În alt loc, însă, ea a explicat că „iubirea divină” nu este altceva decât forțele gravitației cosmice: „Iubirea divină este începutul atracției, sau același Fohat, în calitatea sa de iubire divină, puterea electrică a afinității și simpatiei” [21] .

Creștinul, însă, simte în spatele simfoniei lumii tocmai iubirea vie, Personalitatea iubitoare. Nu doar Legea, nu doar Rațiunea, nu doar „gravitația” sau „electricitatea cosmică”, ci Voința Personală și iubitoare. Și de aceea el experimentează unitatea dintre Dumnezeu și lume chiar mai viu decât panteistul. El nu numai, asemenea panteistului, experimentează comuniunea lumii cu Cel Mai Înalt Principiu, dar cunoaște și Numele acestui Principiu, știe Cui i se poate adresa un cuvânt de recunoștință pentru această seară și pentru zorii care vin. Acesta este dreptul pierdut de panteiști - ei nu pot exclama: „Slavă Ție, Cel ce ne-ai arătat lumina!”

Și tocmai formula „Dumnezeu este iubire”, respinsă de panteiști, ne va ajuta să înțelegem locul unic al creștinismului în istoria religiilor. Să ne apropiem de un teolog musulman și să-l întrebăm: putem spune despre Allah că El este iubire?

Interlocutorul nostru se va gândi o vreme. Acest lucru este firesc, deoarece nu există o formulă directă „Dumnezeu este iubire” în Coran și nu este atât de ușor pentru o persoană de orice credință să pronunțe o formulă teologică care nu se află în scriptura care îi este sacră. Și totuși, după o oarecare reflecție, învățătorul musulman ne va răspunde: „Da. Desigur, în primul rând, Allah este voință. Dar putem spune și că El are iubire pentru oameni. Iubirea este unul dintre cele 99 de nume sfinte ale Celui Atotputernic.” Și îl voi întreba pe interlocutorul meu: ce fapte de iubire sunt inerente Celui Atotputernic, conform Coranului? În ce s-a manifestat iubirea lui Allah pentru oameni și în ce a fost atestată? – „El a creat lumea. Și-a trimis profeții la oameni și a dat legea Sa.” Și apoi voi pune a treia mea întrebare: „A fost greu pentru El?” - „Nu, lumea este nesemnificativă în comparație cu puterea Creatorului.”

După cum vedem, din punctul de vedere al Islamului, Dumnezeu își proclamă voința oamenilor doar de departe. El se adresează oamenilor de la o distanță atât de incomensurabilă încât focul suferinței umane și al fărădelegii nu-I pârjolește Fața. Iubirea lui Dumnezeu pentru lume, așa cum este înțeleasă în imaginea islamică a Creatorului, este non-sacrificială. Așa iubesc oamenii copiii altor oameni: le prind cu bucurie zâmbetele, dar nu petrec nopți nedormite în leagănul lor...

Punem aceleași trei întrebări despre Iehova din Vechiul Testament. Și auzim aceleași răspunsuri [22] . Și abia la sfârșit se va spune: „Iehova îi iubește pe oameni. Și cu tot statutul Său transcendental, El spune că nu poate fi complet senin și calm fără iubire umană... El nu dă pur și simplu Legea. El îi imploră pe oameni să nu-L uite. Are dificultăți cu oamenii. El spune despre Sine că este un Dumnezeu gelos. A intrat în căsătorie cu Israel, iar infidelitatea oamenilor Îi este dureroasă.” „Îmi amintesc de prietenia tinereții tale, de dragostea mirului tău, când ai mers după Mine în pustie... Ce nelegiuire au găsit părinții tăi în Mine, că s-au îndepărtat de Mine și au urmat deșertăciunile și n-au zis: «Unde este Domnul, care ne-a scos din țara Egiptului?» Te-am adus într-o țară roditoare, dar tu ai intrat și Mi-ai pângărit țara. Păstorii au călcat împotriva Mea, prorocii au prorocit în numele lui Baal și au umblat după cei ce nu folosesc la nimic. A schimbat vreun neam zeii lor, măcar că nu sunt dumnezei? Poporul Meu și-a schimbat slava cu ce nu folosește la nimic. Poporul Meu a săvârșit două rele: M-au părăsit pe Mine, izvorul apelor vii, și și-au săpat fântâni crăpate, care nu pot ține apa. De demult ți-am rupt jugul, ți-am rupt lanțurile și ai zis: «Nu voi sluji idolilor!» Totuși, pe orice deal înalt și sub orice pom verde ai curvit. Te-am sădit ca o viță de vie frumoasă; cum se face că ai ajuns pentru Mine o mlădiță sălbatică a unei vițe străine? Tu ai zis: «Am iubit-o!»” „Străini și voi merge după ei.” Ai curvit cu mulți amanți; totuși întoarce-te la Mine. Întoarce-te, copii apostați! Întoarce-te, copii răzvrătiți! Eu voi vindeca răzvrătirea voastră.” (Ieremia 2:2-3, 23)

Citind Vechiul Testament, nu este o exagerare să spunem că oamenii Îl aduc pe Dumnezeu până la lacrimi... Și totuși, dragostea lui Dumnezeu pentru oameni, așa cum este cunoscută în Vechiul Testament, nu L-a făcut pe Dumnezeu om.

Unde în lumea religiilor există ideea că dragostea lui Dumnezeu pentru oameni este atât de puternică încât îl aruncă pe Însuși Creatorul în lumea oamenilor? Există multe mituri despre întruparea zeilor în lumea oamenilor. Dar acestea sunt întotdeauna încarnări ale unor „zei secundari", acestea sunt povești despre cum unul dintre numeroșii cerești a decis să vină la oameni, în timp ce Divinitatea, venerată într-un anumit sistem religios ca sursă a întregii vieți, nu a trecut niciodată pragul propriei fericiri depline. Nici Prometeu, murind pentru oameni, nici Horus, al cărui sacrificiu a fost atât de prețuit de egipteni, nu întruchipează Divinitatea Absolută. Eroii și semizeii suferă. Dar Cel cu adevărat Suprem nu se face accesibil durerii umane. Unde putem găsi ideea că nu unul dintre zei, ci Cel Unic, Unicul, a intrat în lumea oamenilor?

Această idee este prezentă în Krishnaism, unde Krishna este înțeles ca Dumnezeul Creator Personal și Unic. „Domnul Suprem" Krishna nu a creat pur și simplu lumea și nu a dat pur și simplu o revelație. El a adus-o personal, direct, oamenilor. A devenit om. Și nici măcar rege - ci un slujitor, un conducător de car. Dar a devenit el om complet și pentru totdeauna? - Nu, doar pentru timpul lecției a părut a fi om. Și carnea umană, precum și sufletul uman, nu au fost luate de el în Eternitate. Nu i-a fost greu să fie om și el însuși nu a experimentat nici durerea umană, nici moartea umană... Și l-a binecuvântat pe discipolul său Arjuna să-l omoare [23] ... El le poruncește oamenilor să-l iubească. Dar dacă el însuși iubește oamenii nu rămâne pe deplin clar; în „Bhagavad Gita" nu există niciun rând despre dragostea pentru oameni.

Astfel, cea mai înaltă formulă teologică afirmă: „Dumnezeu este iubire". A iubi înseamnă a absorbi în sine atât bucuriile, cât și necazurile celui iubit. Adevărata iubire se străduiește să se identifice cu cel iubit. Aici, cu adevărat, „cei doi vor fi un singur trup" (Gen. 2:24) [24] . Cea mai înaltă formulă a iubirii definește: „Mai mare iubire nu are nimeni decât să-și dea cineva viața pentru prietenii săi" (Ioan 15:13).

O astfel de iubire pentru oameni nu este revelată de nicio imagine teologică din lume, în afara Evangheliei. Și Îl întrebăm pe Dumnezeul Evangheliei: cum iubești Tu oamenii? Și El răspunde: până la moartea Mea… Iubirea Lui nu numai că a creat lumea. Iubirea Lui nu numai că a dat oamenilor libertate. Iubirea Lui nu doar că ne-a dat legea. Iubirea Lui nu doar că ne-a dat profeți și înțelepciune. Iubirea Lui nu doar că a luat o față umană. Nu a părut a fi - S-a făcut om. „Regele Ceresc a umblat prin tine, țara mea natală, sub forma unui rob, binecuvântându-te" (F. Tiucev). Și iubirea Lui pentru noi a mers până la capăt, până la punctul

suprem, până la predarea completă de Sine, până la renunțarea completă la Sine, până la sacrificiu și moarte. „Ca și cum un om ar fi ieșit, ar fi dus, ar fi deschis arca și ar fi dat totul până la ultimul fir” (B. Pasternak)…

Acest Dumnezeu este Iubire; El nu iubește pur și simplu, El este Iubire. El nu are pur și simplu iubire, El nu manifestă pur și simplu iubire: El este Iubire.

Ocultiștii vor spune: recunoaștem marea semnificație a jertfei lui Hristos, vedem în ea un semn și o lecție a iubirii lui Dumnezeu. Dar această afirmație nu-i va face creștini. În primul rând, karma, care este cel mai înalt principiu al filosofiei oculte, nu iubește pe nimeni. Pur și simplu acționează automat. În al doilea rând, pentru creștini în Hristos „locuiește trupește toată plinătatea Dumnezeirii” (Coloseni 2:9), în timp ce pentru ocultiști în Hristos exista doar o particulă a Dumnezeirii. În al treilea rând, pentru creștini întruparea lui Dumnezeu în om, în Hristos, a fost un act liber și miraculos de iubire. Pentru ocultiști, Dumnezeirea este pur și simplu prezentă în fiecare fenomen mondial, inclusiv în Hristos, precum și în sulița cu care Hristos a fost străpuns și în paharul în care Pilat și-a spălat mâinile. Dumnezeirea a suferit nu pentru că a vrut să absoarbă experiența durerii umane, ci pentru că nu avea unde să se ducă. Din punctul de vedere al ocultiștilor, nu există Dumnezeu în afara lumii și, prin urmare, prin spargerea oricărei pietre, se sparge o bucată din zeitate, care, în general, nu era de acord (nu are „nimic” cu care să fie de acord, nu există Personalitate în ea) cu nicio suferință.

Ocultiștii sunt gata să onoreze suferințele lui Hristos, dar pentru ei El nu este nimic mai mult decât un „Logos planetar” care a coborât dintr-un nivel nu foarte înalt al „Ierarhiei Cosmice”. Dar asta înseamnă că nu se poate spune despre Dumnezeu că El este iubire: nu Dumnezeu a murit pe Golgota, ci un rang inferior... Și, prin urmare, în realitate nu există iubire în Divinitate - ea se manifestă doar pe „planuri de existență” inferioare, mai pământești și umane.

Îndrăzneala vestirii Evangheliei se dezvăluie pe deplin doar dacă o luăm în ansamblu, și nu în bucăți: dacă înțelegem că creștinismul este construit tocmai pe proclamația că Dumnezeu Însuși, Cel deasupra căruia nu există nicio ființă, S-a întrupat în Fiul răstignit al Mariei. Mai marea iubire a lui Dumnezeu pentru oameni nu poate fi dezvăluită (căci „karma” sau „Fohat” nici măcar nu se va gândi să urce pe cruce de dragul oamenilor, iar „semnele Zodiacului” nu își vor schimba traseul obișnuit de dragul de a-i ajuta pe oameni). Prin urmare, de pe Golgota calea nu poate fi decât în jos: orice vestitor al unei „noutăți” religioase după Hristos, dacă predica sa își propune să „extindă” sau să „reînnoiască” Evanghelia, face un pas în jos, în acea magie și acel legalism de care Evanghelia i-a eliberat pe oameni. Astfel, de la Polul Nord, fiecare pas duce într-

o singură direcție: spre sud. Astfel, de pe vârful Everestului, un pas în orice direcție înseamnă deja o coborâre.

Categoriile „modern”, „învechit”, „medieval”, „progresist”, „înapoiat” sunt pur și simplu nepotrivite aici. Există o scară de valori diferită, atemporală și atemporală. Dragostea nu devine depășită. Timpul, conform Noului Testament, va înceta (Apocalipsa 10:6); dragostea, însă, va rămâne chiar și după dispariția timpului. Dragostea va supraviețui chiar și speranței (1 Corinteni 13:8-14) – căci speranța este concepibilă doar în alternanța prezentului și a viitorului. Și, prin urmare, curgerea timpului nu are nicio putere asupra Evangheliei iubirii. Printre acele realități care nu pot niciodată despărți un creștin de dragostea lui Dumnezeu revelată în Hristos, Apostolul Pavel numește nu doar închisorile și persecuțiile, ci și râul timpului („nici prezentul, nici viitorul...” – ROMA 8:38). Curgerea timpului nu va putea subția sau șterge Legământul iubirii încheiat de Hristos. Și aceasta pentru că nu oamenii au făcut acest legământ, nu oamenii L-au găsit pe Hristos, ci Dumnezeu a găsit oameni, iar Dumnezeu a creat acest legământ cu noi. Ceea ce este creat de oameni poate deveni învechit. Ceea ce se bazează nu pe învățătură, ci pe însăși viața, moartea și învierea Domnului nu poate deveni învechit.

Toate discuțiile despre „al treilea Testament”, „epoca Duhului” și „Era Vărsătorului” nu iau în considerare o circumstanță biblică: trăim în „timpul de apoi”. Este timpul de apoi, nu în sensul că sfârșitul lumii va veni oricând. Poate că mai sunt mii și mii de ani până la sfârșitul istoriei, dar timpul nostru este totuși ultimul. A fost „ultimul timp” timp de două mii de ani. Cel mai important lucru s-a întâmplat deja. Dumnezeu a devenit deja om și nu intenționează să se „dezîntrupe”. Cei care vor depăși „ultimul timp” al creștinismului în „Noua Eră” s-au scufundat, de fapt, în langurositatea epocilor „penultime”, pre-Noul Testament.

Există ceva în lume pe care Dumnezeu nu-l poate îmbunătăți. Dar oamenii pot. Această realitate misterioasă este religia creștină. Dumnezeu a făcut deja chiar și cele mai inimaginabile lucruri pentru noi, oamenii. El a trecut pragul eternității Sale și a intrat în curgerea timpului. El, care a creat omul cu propria Sa mână, a fost de acord să îndure palme din mâini omenești. Cel care îmbracă pământul cu nori, El Însuși a fost îmbrăcat în haina rușinii... El ni s-a dăruit prin iubirea Sa. Nu ar trebui să așteptăm revelații noi, „îmbunătățite” de la Dumnezeu, ci să cerem de la viețile noastre o mai mare plenitudine a vieții, în conformitate cu Evanghelia veșnică a Iubirii. După cum a scris pe bună dreptate M. Tareyev, „a discuta despre dezvoltarea sau îmbunătățirea creștinismului este deprimant de absurd: Evanghelia nu poate fi niciodată depășită. Ideea celui de-al treilea legământ, ca idee a progresului nesfârșit, ascunde în sine negarea oricărui sens în istorie, lipsa de sens impenetrabilă a procesului mondial. Progresul există, fără îndoială,

dar el formează curentul superior, superficial, în istoria lumii, sub care are loc curentul invers... Duhul Sfânt nu mai adaugă nimic nou lucrării lui Hristos: El doar repetă lucrarea Sa în om. Numai omul poate adăuga la creștinism - nu în sensul perfecționării creștinismului, ci în sensul repetării sau rezolvării sarcinii creștine de către om pentru sine însuși. Creștinismul este limitat nu în sensul că este posibilă o religie mai perfectă, ci în sensul că este prea sublim pentru a spune ultimul cuvânt, care rămâne cu omul tocmai pentru că este încoronat cu glorie și onoare. Creștinismul este jumătate din viață, adevărat, o jumătate absolută, dar totuși presupunând cealaltă jumătate, relativă, pe care omul o combină cu creștinismul" [25] .

Asta înseamnă că nu ar trebui să lipim pagini noi în Evanghelie, nici să așteptăm o altă voce din ceruri, nici să învățăm o nouă tehnică de meditație. În schimb, ar trebui să luăm în mâinile noastre Evanghelia pe jumătate uitată și să o deschidem cu întrebarea: „Ce vrei să-mi spui, Doamne? Fie ca Cuvântul Tău veșnic să-mi spună care este datoria mea astăzi, care ar trebui să fie credința mea, speranța mea și dragostea mea!"

DACĂ MARTORII LUI IEHOVA AU DREPTATE

Aproape toată lumea a întâlnit deja grupuri de oameni la ușa lor sau pe stradă care distribuiau revistele „Turnul de veghe" și „Trezește-te", împreună cu cărți precum „Poți trăi veșnic în paradis pe pământ". Aceștia sunt oameni din secta „Martorii lui Iehova". Exemplul acestei secte obsesiv cunoscute arată clar cât de ușor este să reinterpretezi creștinismul și să-i ucizi în liniște sufletul. Ei se numesc creștini și recunosc Noul Testament, dar în același timp neagă Trinitatea și cred că Hristos este profet, dar nu Dumnezeu.

Nu voi analiza argumentele lor acum. Voi încerca pur și simplu să fiu de acord cu ei și să admit că Hristos nu este Dumnezeu. Hristos este un învățător, un profet, un predicator. Dar nu Dumnezeu.

Mulți, foarte mulți oameni care nu au nicio legătură cu Martorii lui Iehova Îl privesc cu astfel de ochi. Aș spune chiar că acesta este un punct de vedere comun și natural. A-L recunoaște pe Dumnezeu în Hristos necesită o ispravă de credință. Dar a-L vedea ca pe un simplu galileean rătăcitor filosof, nu este nevoie de niciun efort, de nicio perspicacitate specială a viziunii spirituale; o astfel de percepție este complet rațională și obișnuită.

Dar poate cineva accepta Evanghelia dacă nu acceptă Divinitatea lui Hristos? Dacă cineva citește Evanghelia prin ochii unei persoane religioase care nu crede în Trinitate, ce va fi revelat pe paginile Scripturii creștine?

Dacă Martorii lui Iehova au dreptate, atunci nu există o religie mai josnică decât religia Evangheliei. La urma urmei, creștinismul spune: „Dumnezeu este iubire”. Și cel care a murit pe Golgota, se dovedește, nu este deloc Dumnezeu. Ce înseamnă asta? Dacă Hristos nu a fost Dumnezeu, atunci „Tatăl” Ceresc pe care Isus îl imploră să-i ia paharul suferinței se dovedește a fi cu nimic mai bun decât tovarășul Jdanov, care i-a chemat pe leningradezi să îndure cu curaj greutățile blocadei și să accepte cu răbdare reducerea raționalizării - dar el însuși nu a experimentat nici frig, nici foame. Un Dumnezeu ciudat care cere să fie numit iubire, dar el însuși nu acceptă cea mai înaltă slujbă a iubirii, încredințând-o altuia - lui Hristos.

Dacă Dumnezeu însuși nu a suferit pe Golgota, de ce și pentru ce ar trebui să-l mulțumim la vederea răstignirii fiului Mariei? Dumnezeul Vechiului Testament spune: „Slava Mea nu o voi da nimănui”. Dar nu a furat El slava altcuiva? Nu și-a însușit El acea recunoștință umană pe care ar fi trebuit să o aducem la mormântul predicatorului galileean?

Cui ar trebui să-i fiu mai recunoscător? Comandantului care, din siguranța postului său de comandă, a dat permisiunea pentru o operațiune militară sau soldatului anume care, riscându-și viața, m-a smuls din mâinile teroriștilor?

Conform Scripturii, „Dumnezeu își arată dragostea față de noi prin faptul că Hristos a murit pentru noi” (ROMANI 5:8). Dar dacă Hristos nu este Dumnezeu, cum poate moartea altuia să dovedească dragostea lui Dumnezeu? Să presupunem că în casa noastră Ivan, care locuiește la etajul trei, moare salvându-l pe Alexey de la etajul doi. Oare moartea sacrificială a lui Ivan dovedește că Alexandru de la etajul cinci și-a demonstrat prin ea dragostea pentru Alexey?

Evanghelia ne învață că nu există o dragoste mai mare decât să-ți dai viața pentru aproapele tău. Dar Dumnezeu, care dă această poruncă, Însuși, conform „Martorilor lui Iehova”, acționează diferit. El nu-Și jertfește propria viață pentru oameni, ci viețile oamenilor înșiși, ale celor mai buni dintre oameni, de dragul de a ierta cele rele. Dumnezeu spală păcatele altor oameni cu suferința altora. Privind la moartea lui Hristos, Dumnezeu decide să-Și schimbe atitudinea plină de mânie față de oameni. Sângele lui Hristos Îl orbește, astfel încât să nu mai vadă alte fărădelegi și iartă totul. Dumnezeu varsă sângele altora pentru a-Și schimba atitudinea față de oameni.

Dacă Hristos nu este Dumnezeu, ci doar un „învățător” sau un „profet”, atunci pentru Dumnezeu, Isus nu este nimic mai mult decât un animal de jertfă, al cărui sânge oamenii trebuie, dintr-un anumit motiv, să-l verse pentru a evoca o atitudine milostivă față de ei înșiși din partea Celui în fața ochiului Atotvăzător al

cărui sânge a fost vărsat. Dacă Hristos nu este Dumnezeu, atunci nu există nicio carte în lume care să fie mai ofensatoare pentru sentimentul moral. Oamenii au păcătuit mult timp și cu poftă - iar Dumnezeu s-a mâniat pe ei. În cele din urmă, oamenii au făcut cel mai josnic lucru pe care l-au putut face - l-au ucis pe singurul Om strălucitor de pe pământ. Și ca răspuns la această crimă, apostolii lui Hristos, dintr-un anumit motiv, au declarat că, după uciderea lui Hristos, Dumnezeu nu mai este mânios pe oameni, că păcatele noastre sunt spălate de sângele lui Isus...

Pentru Martorii lui Iehova, Hristos nu este nimic mai mult decât o ființă care suferă pentru păcatele altora și este folosită de alte două părți pentru a-și rezolva relația una cu cealaltă. Dumnezeu este mânios pe oameni pentru că au încălcat poruncile Sale. Oamenii din Vechiul Testament ucid un animal - și Dumnezeu este împăcat. Se pare că și în Noul Testament, Dumnezeu, pentru a-și schimba atitudinea față de oameni, trebuie să le permită oamenilor să ucidă un înger întrupat.

Dumnezeul Martorilor lui Iehova a pus crucea pe umerii creației. Dumnezeul creștinilor Trinității a luat crucea pe propriii Săi umeri.

Dacă Hristos a murit pentru noi, dacă Hristos a arătat o dragoste mai mare decât care nu poate exista dragoste și dacă Hristos nu a fost Dumnezeu, atunci unul din două lucruri. Fie un creștin, adică unul care l-a iubit cu adevărat pe Hristos, trebuie să devină ateu: se închină lui Hristos, a cărui dragoste a văzut-o și a cunoscut-o, dar nu vrea să știe nimic despre Dumnezeu, care nu și-a arătat în niciun fel propria dragoste față de oameni. Sau trebuie să se închine lui Dumnezeu tocmai pentru că a permis ca cei mai buni oameni să fie uciși...

Dacă Hristos a murit pentru mine, de ce ar trebui să-L iubesc pe Dumnezeu pentru asta? Dacă Hristos nu este Dumnezeu, pentru ce ar trebui să-I mulțumesc lui Dumnezeu? Hristos ne-a eliberat de moarte, iar Dumnezeu l-a dat permisiunea să acționeze doar din iubire. Nu ar trebui să-I mulțumim Tatălui, ci numai lui Hristos. Și suntem mântuiți de creatură, nu de Creator. Așadar, conform logicii Martorilor lui Iehova, Hristos, cu isprava Sa, a amenințat însăși esența monoteismului. El s-a imprimat în memoria oamenilor într-o asemenea măsură încât l-a umbrit pe Iehova. Și este firesc ca numele lui Iehova să fie uitat de oamenii mântuiți. Dumnezeu nu putea să nu prevadă acest lucru. De ce a propus o astfel de modalitate de a elibera oamenii care, inevitabil, i-a condus pe oameni să se închine unui non-Dumnezeu, adică la puterea păgânismului? Dumnezeu a avut întotdeauna grijă cu atâta sârguință ca Israelul să nu înceapă să-și venereze prea mult eroii și învățătorii (mormântul lui Moise a fost ascuns de oameni) și altarele (distrugerea șarpelui de aramă). Și dintr-o dată - o astfel de greșeală...

Dacă Martorii lui Iehova au dreptate, atunci îi pot felicita pentru o descoperire uimitoare: se pare că unul dintre primii atei din lume a fost... Apostolul Pavel. El a fost cel care a spus odată: „N-am hotărât să știu nimic altceva decât pe Isus Hristos și pe El răstignit” (1 Corinteni 2:2). Dacă Hristos nu este Dumnezeu, atunci Pavel, care a spus că nu vrea să știe nimic sau pe nimeni afară de Hristos, a declarat prin aceasta că nici el nu vrea să-L cunoască pe Dumnezeu. Hristos a eclipsat Cerul cu Crucea Sa. În acest caz, Hristos nu L-a revelat pe Tatăl, ci L-a ascuns în spatele Său.

Dacă nu recunoaștem în Hristos „marea taină a evlaviei: Dumnezeu S-a arătat în trup” (1 Timotei 3:16), atunci predicarea apostolică a lui Hristos se dovedește a fi o subtilă propagandă ateistă. La urma urmei, apostolii predică că „în nimeni altul nu este mântuire” (Faptele Apostolilor 4:2). Dacă Hristos nu este Dumnezeu, ci doar un „mesager”, un „învățător”, doar un om, dacă Fiul și Tatăl nu sunt aceiași, atunci avem în fața noastră predicarea ateismului. Dumnezeu nu va mântui și nu mântuiește. Mântuirea este numai în omul Isus. Dar apostolii, în mod clar, nu sunt atei. Ei cred în Creator. Și înțeleg perfect că „nimeni nu va da răscumpărare pentru sufletul său” (Matei 16:26). Dacă mântuirea este în Dumnezeu și mântuirea este numai în Hristos, aceste două mărturisiri de credință pot fi combinate doar cu ajutorul doctrinei Treimii.

Și numai într-un singur caz putem trata din nou narațiunea Noului Testament cu respect religios și moral: dacă în chipul epuizat al celui care suferă de pe Golgota Îl recunoaștem pe Cel Care odată Însuși a creat întregul univers.

Prin urmare, însăși esența religiei monoteiste cere recunoașterea Treimii, cere recunoașterea Fiului Veșnic, Dumnezeului Adevărat, în Hristos cel Răstignit. Și același reproș pe care Sfântul Grigorie de Nyssa l-a făcut arienilor în secolul al IV-lea, care negau și ei Divinitatea lui Hristos, se aplică și „Martorilor lui Iehova”: „De ce Îl lipsiți pe Tatăl de recunoștință pentru mântuirea noastră, care a realizat eliberarea oamenilor de la moarte prin puterea Sa, care este Hristos?” [26] .

ESTE POSIBIL SĂ FII MÂNTUIT ÎN AFARA BISERICII?

De ce sunt creștinii ortodocși atât de convinși că nu există mântuire în afara Bisericii? Este aceasta o trăsătură de caracter negativă? O moștenire a intoleranței ideologice sovietice? O relicvă a unui mod de gândire și simțire „medieval” mai vechi? În ce măsură este distanțarea evidentă și scandaloasă a creștinilor ortodocși de alte religii o caracteristică a generației moderne de creștini ortodocși, adică ceva ce depinde de noi, de atitudinea noastră, de educația noastră și în ce măsură este o normă seculară a viziunii ortodoxe asupra lumii? Izolarea ortodoxă se naște din dorința (păcătoasă, din punctul de

vedere al moralității seculare) a unor pastori și laici moderni sau se naște din însăși esența Bibliei și a tradiției ortodoxe?

Creștinii nu sunt stăpânii Bisericii și ai credinței lor. Despre apostoli s-a spus deja: „Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi". Creștinii nu dețin niciun adevăr. Dacă am fi gnostici sau ocultiști care își creează propriile sisteme cosmogonice cu propriile eforturi și ascetism, am putea spune despre noi înșine că am găsit cunoașterea și am stăpânit-o. Dar ideea este că nu am găsit-o noi – am fost găsiți. Adevărul a invadat viața apostolilor și a spus: nu loviți în țeapă (Faptele Apostolilor 9:5). Un credincios nu „deține adevărul" – el Îi slujește. Și asta înseamnă că, chiar și cu toată dorința de a fi „deschiși" și „moderni", pur și simplu nu putem inventa un nou Hristos pentru noi înșine.

A intra în Biserică înseamnă a intra într-o comunitate concretă, vie, căreia Hristos i-a comunicat nu un set vag de enigme koan, ci ceva destul de definit. „Credința nu este rezultatul intelectualismului solitar, în care eul, liber de orice legătură, inventează ceva pentru sine în căutarea adevărului... Și dacă credința nu este ceva ce inventez eu, atunci cuvântul ei nu îmi este dat după bunul plac și nu poate fi înlocuit de altul" [27] .

Sunt multe lucruri în Evanghelie care personal nu-mi plac deloc. De exemplu, spune „fericiți cei săraci în duh", deși m-aș fi simțit mai liniștit dacă ar fi spus „fericiți profesorii de teologie".

Mi-aș dori foarte mult ca Evanghelia să nu conțină parabola celor zece fecioare. Sensul acestei parabole este clar: poți răspunde chemării Mirelui cu toată ardoarea inimii tale, poți deveni creștin și totuși să ajungi să-L ratezi pe Hristos - dacă untdelemnul râvnei pentru Dumnezeu se arde prea repede în lampa sufletului tău, în viața ta, dacă apoi pierzi pe nesimțit arderea rugătoare a primelor vremuri de viață cu Hristos și până la sfârșitul vieții tale devii un filistin căldicel obișnuit care vorbește despre Hristos cu cuvinte, dar nu încălzește pe nimeni cu faptele sale. Aș fi mai înțelegător cu conceptul care există în secta „Familiei" (cunoscută anterior sub numele de „Copiii lui Dumnezeu" și renumită pentru faptul că printre mijloacele de predicare a Evangheliei, practica prostituția, inclusiv prostituția infantilă, numind-o „grijirea pastorală a unui pește cochet"): dacă ai crezut odată în Hristos, atunci niciun păcat nu te poate lipsi de Împărăția Cerurilor, pur și simplu ești deja sortit mântuirii [28] .

Aș dori, de asemenea, să împărtășesc o doctrină din secta Vissarion (Comunitatea Credinței Unite). Ei au o teorie foarte bună conform căreia omul trăiește pe pământ de 7 ori. Când l-am întrebat pe Vissarion (s-a autoproclamat Hristosul celei de-a Doua Veniri) ce lucru nou dorea să proclame oamenilor, „Fiul Omului i-a spus candidatului la teologie" [29] că scopul Venirii este de a

proclama adevărul că trăim doar de 7 ori. Într-adevăr, creștinismul tradițional crede că omul câștigă o veșnicie sau alta pe baza rezultatelor unei singure vieți („Este rânduit oamenilor să moară o singură dată, iar după aceasta vine judecata” - Evrei 9:27). Religiile orientale vorbesc despre milioane de reîncarnări. Versiunea creștină tradițională este prea exigentă și responsabilă. Cea orientală este prea obositoare. Dar șapte încercări sunt exact ce trebuie.

Aș vrea să schimb multe lucruri în Evanghelie... Dar nu pot - pentru că nu este potrivit ca un creștin să cenzureze Evanghelia. Dacă suntem „cumpărați în ascultarea de Hristos”, atunci nu ar trebui să adaptăm Cuvântul lui Dumnezeu dorințelor și nivelului nostru de înțelegere, ci să încercăm să ne înțelegem pe noi înșine: ce și de ce ne proclamă Scriptura. Putem fi indignați că Tatiana Larina l-a respins pe Oneghin. Dar dacă vrem să-l înțelegem pe Pușkin și nu doar să ne exprimăm punctul de vedere asupra vieții în general și asupra „dragostei libere” în special, ar fi mai rodnic să ne gândim de ce Pușkin a ales acest final... Dacă vrem să înțelegem cel mai important lucru din Evanghelie - și anume, să înțelegem de ce Dumnezeu a devenit om și de ce nu s-a limitat la predici și conversații, ci a murit și a înviat - atunci trebuie cel puțin să citim cu atenție Scriptura. Și această sau alta dorință a noastră, acest sau altul gând la modă ar trebui verificat cu Scriptura.

Așadar, este convingerea creștină că nu există mântuire în afara lui Hristos rodul intoleranței și al îngustitudinii minții umane sau este o concluzie inevitabilă și logică din revelația consemnată în Scriptură?

Biblia este plină de denunțuri ale păgânismului. Ce este păgânismul? Păgân înseamnă popor. Păgânismul este religia „limbilor”, a popoarelor. Este rodul creativității religioase umane. Teologia creștină recunoaște mecanismele de creare a miturilor descrise de studiile științifice religioase moderne, de filozofie și psihologia religiei. Spunem doar: aceste mecanisme umane funcționează pe deplin și exhaustiv în religiile păgâne, dar sunt insuficiente pentru a explica creștinismul. Pe lângă mecanismele „arhetipurilor”, „proiecției”, „sublimării”, „represiunii” etc., pentru a explica creștinismul, avem nevoie cel puțin de Hristos însuși. Poate că înfrângerea lui Spartacus a facilitat într-adevăr victoria lui Hristos. Dar Hristos însuși a fost totuși necesar pentru această victorie.

Din punctul de vedere al teologiei biblice, păgânismul este rodul căutărilor religioase ale oamenilor, iar Testamentul este rezultatul descoperirii lui Dumnezeu oamenilor. Se poate spune despre alte religii că oamenii Îl caută pe Dumnezeu în ele. Biblia spune povestea lui Dumnezeu căutând oameni. Una dintre primele schițe ale Bibliei este Adam ascunzându-se de Dumnezeu sub un tufiș (Geneza 3:8); episodul cheie este „Împărăția Cerurilor a venit peste voi”: oamenii au fost în cele din urmă cuprinși de Bucurie; Evanghelia i-a ajuns din

urmă... Religia biblică nu este religia lui Israel. Nu este un sistem de credințe dezvoltat de poporul evreu în timpurile străvechi. Biblia a fost impusă Israelului, nu creată de acesta.

Moise își conduce poporul afară din Egipt aproape cu forța, iar scopul rătăcirii sale de 40 de ani este moartea propriului său popor... Cei care s-au născut în sclavie, cei care sunt prea impregnați de magia și păgânismul egiptean, nu pot intra în Țara Sfântă. Și Moise însuși o vede doar de departe, dar nu atinge Țara Promisă. Acești 40 de ani sunt o serie neîncetată de rebeliuni ale lui Israel împotriva lui Moise și a Dumnezeului său. Apoi, Judecătorii și Profeții intră într-o luptă cu înclinațiile păgâne ale poporului lor. Facerea de idoli și spiritismul, magia și astrologia, pasiunea pentru doctrinele și practicile păgâne ale triburilor vecine - de la asta se abate poporul la cea mai mică îngăduință și de unde este iar și iar tras de fanatici trimiși de Dumnezeu. Profeții și Judecătorii îi ucid pe rebeli cu puterea lui Dumnezeu și cu sabia; răzvrătiții (exprimând aspirațiile poporului, adică visul magiei care aduce bogăție) ucid și expulzează profeții... „Și unii au fost chinuiți, neprimind eliberarea; alții au fost încercați cu batjocuri, ba chiar cu lanțuri și închisoare; au fost uciși cu pietre, au fost tăiați cu fierăstrăul, au fost ispitiți; au fost uciși cu sabia; au rătăcit în piei de oi și de capre, suferind lipsuri, necazuri, cruzime. Cei de care lumea nu era vrednică au rătăcit în pustiuri, în peșteri și în peșteri ale pământului” (Evrei II, 35-38).

Și în spatele acestor oameni stătea Dumnezeu, în ochii căruia Israel era ca un copil găsit. „Când te-ai născut, buricul nu ți-a fost tăiat, nu ai fost spălată cu apă și nu ai fost înfășată în scutece. Nimeni nu s-a îndurat de tine, ci ai fost aruncată pe câmp, pentru că viața ta a fost disprețuită în ziua în care te-ai născut. Apoi am trecut pe lângă tine și te-am văzut aruncată, călcată în picioare în propriul tău sânge și ți-am zis: «Trăiește!» Apoi ai crescut și te-ai făcut mare. Apoi am trecut pe lângă tine și te-am văzut și iată că acesta era timpul tău, timpul iubirii. Am întins peste tine poalele hainei Mele și ți-am acoperit goliciunea și ai devenit a Mea. Te-am spălat cu apă, ți-am spălat sângele de pe tine și te-am uns cu untdelemn. Te-am îmbrăcat cu haine. Erai împodobită cu aur și argint și erai nespus de frumoasă. Dar te-ai încrezut în frumusețea ta și te-ai folosit de slava ta ca să curvești și ți-ai desfătat curviile pentru toți cei care treceau, dându-te lui. Ți-ai necinstit frumusețea și ți-ai desfăcut picioarele pentru toți cei care treceau! Cât de slăbită trebuie să fie inima ta, văzând că ai făcut toate acestea! Ca o prostituată nestăpânită! Toate prostituatele primesc daruri, dar tu le-ai dat daruri tuturor amanților tăi și i-ai mituit. De aceea, ascultă cuvântul Domnului, prostituată! Voi aduna pe toți amanții tăi și te voi da în mâinile lor; ei îți vor nimici curviile și te vor tăia în bucăți cu săbiile lor. Îți voi face cum ai făcut și tu, disprețuind jurământul și rupând legământul. Dar Îmi voi aduce aminte de legământul Meu cu tine și voi întemeia cu tine un legământ veșnic. Atunci îți vei

aduce aminte de căile tale și îți va fi rușine. Îți voi ierta tot ce ai făcut. Nu-Mi doresc moartea celui ce moare, ci întoarce-te și trăiește!” (Ezechiel 16:4 – 18:32)

Ne putem aminti și de cuvintele lui Hristos adresate lui Israel: „Ierusalime, Ierusalime, tu care omori pe proroci și ucizi cu pietre pe cei trimiși la tine! De câte ori am vrut să adun pe copiii tăi, cum își adună găina puii sub aripi, și n-ați vrut! Iată, casa ta este lăsată pustie!” (Matei 23:37).

Astfel, religia Legământului este impusă lui Israel și nu este creată de ei. Și când Israel nu a acceptat Noul Testament și a fost lăsat într-o casă goală, când „bătrânii au plecat” (profeții au plecat și Harul lui Dumnezeu a plecat) - în cele din urmă s-a predat complet dorințelor inimii sale și și-a creat religia pe care Profeții l-au împiedicat să o creeze. El a creat religia auto-îndumnezeirii [30] . El a creat Cabala. Tot ceea ce a fost interzis de Vechiul Testament se află în Cabala - magia și ocultismul, astrologia și negarea Unicului Dumnezeu-Creator Personal [31] . Chiar și doctrina păgână a transmigrației sufletelor a fost una dintre primele care a prins rădăcini în casa goală a lui Israel.

Deși Providența Divină a păstrat și a îndrumat viața religioasă a lui Israel, aceasta a fost plină de ciudățenii. Faptul că o persoană, atunci când atinge pentru prima dată lumea spirituală, se străduiește mai întâi să se angajeze în magie - nu este nimic ciudat în asta. „Repede, mai mare și mai ieftin” - cu aceste cerințe obișnuite ale pieței, el trece granița lumii spiritelor. Din punctul de vedere al istoriei religiei, existența religiei Israelului Antic era ciudată - o religie fără „căsătorii divine” [32] , fără mituri despre originea constelațiilor și planetelor, o religie fără venerarea stelelor și a spiritelor, o religie fără un cult al strămoșilor; o religie fără o zeiță a bogăției și fără venerarea zeității morții...

Pentru a observa neobișnuința religiei date Israelului antic, este suficient să observăm două dintre ciudățeniile sale - neobișnuința cosmologiei sale și tanatologia sa (doctrina morții).

În imaginea religioasă obișnuită a lumii, cosmosul este împărțit în trei părți: există lumea cerească (lumea zeilor și a fericirii), există lumea subterană (lumea de dincolo a morții și a răului) și există lumea de mijloc a oamenilor. Împărțirea lumii în trei părți este descrisă și pe prima pagină a Bibliei. Dar cu un detaliu neașteptat: lumea este formată din: 1) ape, care sunt mai înalte decât cerurile; 2) ceruri; și 3) cercul subceresc. Nu există subteran aici. Mai târziu, Biblia va spune: „Dumnezeu nu a creat moartea”. Un lucru este clar încă de la prima pagină a Scripturii: Dumnezeu nu a creat lumea de dincolo.

Și apoi, citind Scriptura, observi că lumea răului, lumea acelor spirite care nu sunt prea simpatice cu omul, este plasată de Biblie nu sub pământ, ci deasupra

pământului. Pământul este o planetă blocată, este înconjurată de o centură de elemente spirituale ostile omului, prin care Creatorul supracelest trebuie să pătrundă până la oameni.

În capitolul al zecelea din cartea profetului Daniel, Îngerul căruia i s-a rugat pentru ajutor a putut veni la el la doar trei săptămâni după convertirea profetului. Îngerul „cu o mare putere” (Daniel 10:1) a explicat motivul întârzierii sale astfel: „Din prima zi, când ți-ai pregătit inima ca să pricepi și să te smerești înaintea Dumnezeului tău, cuvintele tale au fost ascultate și eu aș fi venit din pricina cuvintelor tale. Dar prințul împărăției Persiei mi s-a împotrivit douăzeci și una de zile; dar iată că Mihail, una dintre cele mai de seamă căpetenii, a venit să-mi ajute. Și acum am venit să-ți vestesc…” (Daniel 10:12-13). Astfel, mesagerul Domnului nu poate pătrunde în lumea oamenilor fără piedici. Anumite duhuri, după ce au atras entuziasmul religios al păgânilor (în acest caz, al perșilor), oferă o rezistență reală harului. Și numai cu ajutorul Arhanghelului Mihail (care în tradiția bisericească este numit, nu întâmplător, „arhistrateg – comandant militar – al forțelor cerești”) a fost posibilă ridicarea blocadei – și atunci doar pentru o vreme. „Acum mă voi întoarce să mă lupt cu prințul Persiei; și după ce voi ieși, iată că va veni prințul Greciei” (Daniel 10:20).

Aici, demonii sunt numiți după popoarele păgâne care le slujesc. Dar ei nu trăiesc pe pământul acestor popoare sau sub el. Din punctul de vedere al gândirii mitologice obișnuite, habitatul demonilor este subteranul, subsolul. Credința populară plasează iadul în subteran, unde fierbe magma. Dar Biblia este mai degrabă înclinată să spună că „duhurile răului” trăiesc în lumea cerească. Așa sunt numite – „duhuri ale răului în locurile înalte” (Efeseni 6:12), și nu „sub pământ”. Pentru autorii biblici, duhurile fără de Dumnezeu sunt niște ființe cosmice, locuitori ai sferelor cerești, nu subterane. Se pare că lumea pe care oamenii sunt obișnuiți să o numească „cerul vizibil” nu este deloc sigură, ci caută să subjuge inima omului...

Cerurile Îl ascund pe Dumnezeu de om – și această blocadă trebuie ruptă. „O, de ai despica cerurile și te-ai coborî!”, exclamă profetul Isaia din Vechiul Testament (Isaia 64:1). O altă carte biblică antică îi mustră pe evrei pentru că „au părăsit toate poruncile Domnului și s-au închinat întregii oștiri a cerurilor” (2 Regi 17:16). Deja în Pentateuh, unicitatea experienței religioase a lui Israel este descrisă astfel: „Domnul Dumnezeul tău a împărțit oștirea cerurilor tuturor popoarelor de sub tot cerul. Dar Domnul Dumnezeu te-a luat pe tine ca să fii poporul Lui de moștenire” (Deuteronom 4:19-20). Profetul Isaia prevede Ziua Mâniei, ziua căderii „ierarhiilor cosmice”: „Toată oștirea cerurilor va fi mistuită; cerurile vor fi sulite ca o sul; toată oștirea lor va cădea cum cade frunza de pe viță și ca frunza care se ofilește de pe smochin; căci sabia Mea este beată în ceruri” (Isaia 34:4-5).

Se apropie vremea Noului Testament – și se dovedește a nu fi o vreme a reconcilierii dintre Dumnezeu și spiritele cosmice. Se dovedește a fi o vreme a bătăliei lor decisive. Citind Noul Testament cu religiozitate, și nu cu moralitate, nu putem să nu observăm că Hristos este un războinic și spune direct că poartă război împotriva dușmanului, pe care îl numește „prințul acestei lumi” (Ioan 12:31). Există un detaliu în aceste cuvinte pe care oamenii nu îl observă dacă nu se îndreaptă către textul grecesc al Noului Testament. „Prințul păcii” este o traducere a expresiei grecești ...

Apostolul Pavel are cuvinte caracteristice: „Căci noi nu avem de luptat împotriva cărnii și sângelui, ci împotriva stăpânitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutății care sunt în locurile cerești” (Efeseni 6:12). „Stăpânitori” aici sunt . În jargon modern; poate fi ușor tradus ca „Domnul Universului”.

Nu lumea în sine este rea. Nu, ea a fost creată de Dumnezeu, creată de același Logos care s-a întrupat în Hristos. Dar după ce „la început Dumnezeu a făcut cerul și pământul” (Gen. 1:1), a avut loc o anumită prăbușire în lumea cerească. Și de atunci, o parte din forțele îngerești au revendicat putere independentă, fără de Dumnezeu, asupra omului și a lumii sale. Sfântul Anton cel Mare vorbește despre originea păgânismului: „Așadar, mai întâi de toate, știm că demonii nu sunt numiți așa, pentru că au fost creați în felul acesta. Dumnezeu nu a creat nimic rău. Dimpotrivă, au fost creați buni; ci, căzând din înălțimile cerului și deja învârtindu-se în jurul pământului, i-au înșelat pe păgâni cu vedenii” [33] .

Toate Epistolele lui Pavel vorbesc în unanimitate despre Cruce ca despre victoria lui Hristos asupra anumitor „puteri cosmice”, „prințul puterii văzduhului” (Efeseni 2:2; traducere slavă bisericească). Hristos a luptat împotriva lor – „după ce a dezarmat principatele și stăpâniile, le-a făcut de rușine în mod public, triumfând asupra lor în Sine” (Coloseni 2:15) [34] .

Acum, după întruparea lui Dumnezeu în lumea subcerească, omul poate intra în comuniune cu ființa Supracerească: „Care este mărimea nemăsurată a puterii Lui față de noi, cei ce credem, după lucrarea puterii tăriei Sale, pe care a lucrat-o în Hristos, când L-a înviat din morți și L-a așezat la dreapta Lui în locurile cerești, mai presus de orice domnie, putere, tărie și domnie și de orice nume care se numește, nu numai în veacul acesta, ci și în cel viitor; și I-a pus toate lucrurile sub picioare și L-a dat cap peste toate lucrurile, bisericii, care este trupul Lui” (Efeseni 1:19-23).

Conform explicației Sfântului Maxim Mărturisitorul, Crucea a desființat „forțele ostile care umplu spațiul de mijloc dintre cer și pământ” [35] . Mai mult, alegerea răstignirii, adică una care are loc nu pe pământ, ci în văzduh, în Providența casei, este legată de nevoia de a sfinți „spațiul aerian” – adică spațiul care îi

separă pe oameni de Cel Care este „mai înalt decât cerurile”. Crucea Calvarului este un tunel săpat prin grosimea forțelor demonice care se străduiesc să se prezinte omului ca realitatea religioasă finală. În orice caz, despre asta mărturisește Sfântul Ioan Gură de Aur: „De ce se va îngropa pe înălțimea platformei și nu sub acoperire? Pentru a purifica firea aeriană” [36] .

Și astfel, după Rusalii, primul mucenic Ștefan vede cerurile deschise, prin care îl vedem pe „Isus stând la dreapta lui Dumnezeu” (Faptele Apostolilor 7:56). Mântuitorul, pe care L-a văzut mucenicul Ștefan, a avut o luptă, al cărei rezultat îl vede Apostolul Pavel în faptul că de acum înainte creștinii au „un Mare Preot care a străbătut cerurile, pe Isus, Fiul lui Dumnezeu” (Evrei 4:14).

Nimic nu ar trebui să despartă o persoană de Dumnezeu – „Nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici puterile, nici înălțimea, nici adâncimea, nici o altă făptură nu vor fi în stare să ne despartă de dragostea lui Dumnezeu, care este în Hristos Isus, Domnul nostru” (Romani 8:38-39). Adevărata religie nu este contactul cu duhurile cosmosului. Religia este o legătură între o persoană și Dumnezeu. Cu cel care a creat cosmosul și omul de la început, și nu cu ceva ce a apărut în spațiile cosmice. Sfântul Ioan Gură de Aur compară cerul cu perdeaua templului din Ierusalim [37] . Ei bine, păgânii sunt oameni care s-au încurcat în perdea și au căzut prematur în genunchi, neajungând la adevăratul Loc Sfânt.

Toate popoarele pământului au urmat calea comunicării cu „spiritele cosmice” și, prin urmare, „ideea principală a celei mai mari părți a Vechiului Testament ar putea fi numită singurătatea lui Dumnezeu” [38] . „Am călcat singur în teasc și dintre popoare nu era niciunul cu mine” (Isaia 63:3). Apoi Dumnezeu a creat un nou popor pentru Sine, cel puțin pentru a-l proteja de închinarea la „zeița cerurilor” (Ieremia 44:17) [39] .

Și aceasta nu pentru că Dumnezeu ar fi vrut să-i rupă inelul singurătății. Pur și simplu, oamenii mureau în această blocadă: la urma urmei, erau înconjurați de cel despre care se spune că este „ucigaș de la început” (Ioan 8:44).

Omul nu are nicio sursă de viață veșnică în sine. „Omul este creat de la natură, nici muritor, nici nemuritor. Căci dacă Dumnezeu l-ar fi creat nemuritor de la început, l-ar fi făcut Dumnezeu; dar dacă, dimpotrivă, l-ar fi creat muritor, El Însuși ar fi fost cauza morții sale. Așadar, l-a creat capabil de ambele” (Sfântul Teofil al Antiohiei. Către Autolic. 2, 27). Omul în sine nu are nici necesitatea de a muri, nici plenitudinea necesară nemuririi. El posedă doar un anumit potențial: orice își „rezemă” ființa, aceea va deveni.

Omul poate respira pe Dumnezeu – și apoi devine nemuritor. Dar dacă omul este închis în sine și în lumea creațiilor trecătoare – moare. Omul, așa cum îl vede Ortodoxia, este ca un scafandru care ia aer printr-un furtun de pe o corabie. Și acest scafandru, cu o mișcare neglijentă, ciupește furtunul și se sufocă. Este inutil să-i strigi de sus, să-l certi sau, dimpotrivă, să-l informezi cu amabilitate că șeful căpitanului nu este supărat pe el pentru bunurile avariate. Altcineva trebuie să sară de sus și să aducă un furtun nou cu aer dătător de viață și să-l lase pe cel pierdut să respire. Iar strigătul oamenilor din Vechiul Testament către Dumnezeu este că „nu este niciun mijlocitor între noi" (Iov 9:33). Nu este nimeni care să aducă Suflarea Cerului la cel care se îneacă.

Începutul istoriei umane a fost iluminat de o catastrofă cosmică. Moartea a intrat în lume prin păcat. Putem spune că Cernobîl a explodat în lume. Ideea nu este că Dumnezeu este mânios pe noi și pedepsește generație după generație pentru faptele rele ale lui Adam. Pur și simplu noi înșine am creat moartea. Noi suntem vinovații de faptul că întreaga lume, întregul cosmos a început să se supună legilor decăderii și corupției. Dumnezeu, dimpotrivă, caută o modalitate de a ne salva de radiațiile morții.

La suprafață, totul este calm în Cernobîl. Dar o persoană care bea lapte acolo bea moartea. Respiră aer de pădure – inhalează moartea. Culege ciuperci – culege moartea… De ce nu poți alerga în centrul Moscovei? – Pentru că, cu cât respirația este mai intensă aici, cu atât o persoană va împinge mai mult aer prin plămâni – cu atât mai multă murdărie se va așeza în ea.

Așa este și în lumea de după cădere: cu cât o persoană trece prin sine mai multe „energii cosmice", cu atât mai multe produse de descompunere se vor așeza în sufletul său... Astfel, toate „revelațiile cosmice" și „trecerile extrasenzoriale", toate conexiunile cu „energia cosmosului" și cu „resursele necunoscute ale omenirii" sunt pline de energii de distrugere... Prin urmare, păgânismul are o altă definiție în Biblie: sclavia față de elementele goale și deșarte ale lumii. „Noi, când eram copii, eram robii principiilor materiale ale lumii... Dar acum, că ați ajuns să-L cunoașteți pe Dumnezeu, sau mai degrabă, că ați primit cunoștință de la Dumnezeu, de ce vă întoarceți la principiile slabe și sărace, cărora vreți din nou să vă înrobiți?" (Galateni 4:3-9). În textul grecesc, „principiile" sunt „elemente", adică, în limbajul gândirii grecești, acele prime principii din care este alcătuit cosmosul. „Elementele lumii" (Coloseni 2:8 și Galateni 4:3) sunt... Trebuie evitată comunicarea cu elementele cosmice – căci „ați murit împreună cu Hristos față de elementele cerului" (Coloseni 2:20).

Există un motiv foarte bun pentru a evita să ne jucăm cu „elementele" (adică „energiile cosmice" înțelese religios): acestea nu sunt eterne. Odată create, „elementele, cuprinse de flăcări, se vor topi" (2 Petru 3:12). Aceasta înseamnă că

sufletul, saturat de energiile lor și acceptându-le în locul puterii lui Dumnezeu, va arde odată cu ele. Pentru a dobândi nemurirea sufletului, trebuie să străpungi legiunile de „energii” cosmice și să te împărtășești cu Cel Nemuritor (1 Timotei 6:16). Așadar, pentru a evita un viitor trist, trebuie să-ți construiești viața religioasă în prezent, nu conform înclinațiilor cosmosului.

În general, cosmosul nu poate oferi nemurirea niciuneia dintre părțile sale. Poate fi înțeles ca infinit, ca etern în întregimea sa. Dar oricare dintre părțile sale constitutive este implicată în ciclul elementelor și, prin urmare, combinația care constituie în prezent această parte particulară a „ființei manifestate” se va dezintegra mai devreme sau mai târziu. Omul – foarte repede; piatra – mai mult timp; Brahma va zăbovi în existență o vreme, dar apoi va dispărea și în ciclul elementelor. Numai dacă omul are un suport supracosmic pentru a fi, adică dacă avem o origine supracosmică dintr-o Ființă supracosmică, în niciun fel afectată de curgerea timpului, avem o șansă la nemurirea personală. Dacă există un Dumnezeu Personal, liber de cosmos, un Dumnezeu personal și transcendental în raport cu lumea, pentru care cosmosul este creația Sa liberă și, prin urmare, ciclurile cosmice, create liber de El, nu îl subjugă în niciun fel pe Creatorul lor și dacă omul este imaginea unui astfel de Dumnezeu - numai atunci personalitatea umană are protecție față de ștergerea cosmică a granițelor, față de distrugerea în spontaneitatea cosmică.

Dacă o persoană nu a ajuns la Dumnezeu, fiind prinsă în „ceruri”, „planuri” și „sfere astrale”, Dumnezeu nu-i poate transfera nemurirea Sa.

Prin urmare, există o altă ciudățenie izbitoare în religia Vechiului Testament: această religie nu le spune adepților săi nimic despre supraviețuirea omului (sufletul său, „atman” etc.) după moartea trupului. Scopul oricărei religii este de a depăși moartea. Aceasta este, și nu întrebarea originii universului, ceea ce interesează cel mai mult pe orice persoană în religie: „Doamne, cum voi muri?”

Religiile de pretutindeni vorbesc despre o recompensă care îl așteaptă pe om dincolo de această viață: răul pentru răul pe care l-a făcut și binele pentru binele pe care l-a făcut. Religiile definesc ce este bine și ce este rău pentru soarta ulterioară a sufletului în moduri foarte diferite. Religiile au răspunsuri foarte diferite la ce anume din „amestecul uman” poate intra în viitor. Ideile lor despre cum va fi această realitate viitoare, adevărată, sunt, de asemenea, foarte diferite. Religiile pot avea idei diferite despre această viață viitoare în general (dizolvarea în Absolut, intrarea în Nirvana, cea mai bună reîncarnare, viața în lumea zeilor și a strămoșilor, învierea fizică etc.). Dar toate spun: ceea ce ai început pe pământ va continua în viitor. Toate religiile spun asta, dar nu religia Vechiului Testament.

Gândirea religioasă umană își creează în mod natural propriile idei despre destinul viitor al omului. Dar ideea este că religia Bibliei nu este o religie umană. Interesul pentru „cosmografie” și viața de apoi, atât de natural și atât de pasionat printre ocultiștii din toate timpurile, nu este încurajat de Biblie. Impulsurile naturale, mult prea naturale, ale creării de mituri sunt stăvilite de frâul legii și de focul discursurilor profetice.

Și aici consider acceptabilă următoarea mișcare logică: în faptul că Vechiul Testament nu răspunde la cele mai naturale întrebări ale minții și inimii umane, văd o confirmare a originii sale non-umane, supranaturale.

Cărțile Vechiului Testament nu cunosc ideea de recompensă postumă, nu vă așteptați la paradis. „Adu-ți aminte că viața mea este doar o suflare, ochiul meu nu se va mai întoarce să vadă binele. Ochiul celui ce mă vede nu mă va vedea; ochii tăi vor fi asupra mea, și eu nu mai sunt. Norul se subțiază și se rărește, așa că cel ce se pogoară în Locuința Morților nu se va mai sui, nu se va mai întoarce la casa lui și locul lui nu-l va mai cunoaște. De aceea nu-mi voi stăpâni gura; voi vorbi în necazul duhului meu și mă voi plânge în amărăciunea sufletului meu” (Iov 7:7-2). Moartea, așa cum este percepută de autorii Vechiului Testament, nu este eliberarea de trup și nici un pas spre reunificarea cu duhul divin. Aici, pe pământ, se poate vorbi cu Dumnezeu. Moartea, însă, este acel abis în care nici măcar privirea lui Dumnezeu nu coboară și acel spațiu care nu este cuprins de memoria lui Dumnezeu și de Providența lui Dumnezeu... Lui Dumnezeu nu-i pasă de ceea ce nu există. Acest lucru îi înspăimântă pe oamenii Vechiului Testament – dar aceasta este realitatea care le este proclamată. Ei ar vrea să gândească altfel despre moarte – dar Revelația pe care o primesc nu este de acord cu aspirațiile inimii omenești și tace despre ceea ce omul ar vrea să audă [40] …

Odată cu căderea primilor oameni, s-a produs o schimbare în structura universului care a rupt legătura dătătoare de viață dintre oameni și Dumnezeu. O mutație s-a produs în însăși natura omului, făcându-l incapabil de o comuniune autentică cu Dumnezeu. Chiar și în moarte, cei drepți nu se uneau cu Dumnezeu. Înainte de Hristos, Împărăția Bucuriei nu putea încă absorbi lumea și nimeni din lume nu o putea găzdui.

Iată ce este important de reținut pentru înțelegerea creștinismului: fundalul pe care suna ca „Vestea Bună”, la fel ca Evanghelia, era monocromatic sumbru. Nicio speranță pentru nimeni. Lumea era izolată de Viață. Cele două școli rabinice cele mai importante din antichitate – Hillel și Shammai – au petrecut trei ani într-o dispută pe tema: „A fost omul creat în zadar?” Și au ajuns la aceeași concluzie: ar fi fost mai bine ca omul să nu se fi născut [41] .

Și lumea păgână și-a epuizat încărcăturile inițiale de optimism (omul se grăbește în orice aventură, mai ales una ocultă, cu o rezervă imensă de speranțe, iar la început aceste speranțe par justificate – doar pentru a se transforma mai târziu într-o dezamăgire și mai mare) [42] . Păgânul clasic se simte parte a cosmosului și se consolează fie prin faptul că, după moartea sa, părțile personalității sale care i-au alcătuit personalitatea vor continua calea rătăcirilor cosmice, fie prin faptul că cosmosul (sau polisul, orașul, clanul) va exista după moartea sa personală. Dar, la începutul Noului Testament, lumea păgână a simțit și ea că omul nu este doar o parte a cosmosului, că personalitatea umană este un mister și are o valoare care depășește misterul și valoarea elementelor cosmice. Și apoi optimismul inițial este înlocuit de pesimism radical. În India, se caută modalități de eliberare de roata reîncarnării și de iluziile cosmice. În lumea antică mediteraneană, se cântă despre curaj în fața morții și a morții însăși – căci nu există nimic altceva cu care să te consolezi.

Misterele se nasc – dar ajutorul lor este și iluzoriu: „Adevărul în acest cult al Marii Mame este o nevoie profundă de eliberare de moarte, speranța unei vieți viitoare, conștientizarea faptului că omul nu se poate salva singur prin propriile eforturi și trebuie să caute ajutor de sus; adevărul este căutarea Mamei bune care aduce nemurirea, căutarea unui sacrificiu perfect atotputernic și speranța că un Mântuitor trebuie să se nască în natură. Minciuna este că toți acești zei erau zei falși, o divinizare a naturii, a forțelor ei vegetale productive, este fals că oamenii credeau că se reînvie prin forțele Mamei Natură; însăși ideea unei vieți viitoare ca renașteri nesfârșite sau a vieții senzuale a cerești este falsă; orgiile senzuale înșele cu simbolurile lor josnice sunt false. Astfel, naturalismul grec ni se pare un amestec de adevăr relativ cu minciuni” (S. N. Trubetskoy) [43] .

Natura însăși nu se poate salva de moarte – cum poate ea să dea veșnicie omului? Pe măsură ce acest adevăr era înțeles, oamenii priveau creștinii cu un interes tot mai mare: de ce nu vă este frică de moarte? Ce vi s-a revelat în misterele voastre că sunteți gata să muriți pentru Hristosul vostru? Cei care mergeau să se uite la creștinii executați părăseau adesea stadionul cu întrebarea: ce știu acești creștini despre moarte care le permite să meargă spre moarte fără disperare, fără frică și fără cinism? Astfel, sângele martirilor a devenit sămânța Bisericii.

Însă creștinii știau pur și simplu că atunci când vor muri, vor fi cu Hristos: „Am vrea mai degrabă să plecăm din trup și să fim prezenți cu Domnul” (2 Corinteni 5:8). „Știu că de nimic nu mă voi rușina. Dar acum, ca întotdeauna, Hristos va fi proslăvit în trupul meu, fie prin viață, fie prin moarte. Căci pentru mine a trăi este Hristos, iar a muri este un câștig” (Filipeni 1:21-22).

Întreaga expunere precedentă a fost necesară pentru a explica diferența fundamentală dintre viziunea creștină asupra lumii și cea care domină mințile oamenilor de astăzi. Doar creștinismul cunoaște ideea de progres: a fost foarte rău, a fost „decrepit", iar acum a răsărit zorii reînnoirii întregii creații. Lumea raționalismului, a iluminismului, lumea pozitivismului și a hedonismului din ultimele secole, deși jură credință ideii de progres, de fapt nu vede și nu recunoaște progresul în cele mai importante lucruri. Neobservând singurul Progres important în trecerea de la Vechiul Testament la Noul Testament, secolul nostru a schimbat marea idee de Noutate cu „îmbunătățiri" mărunte. Progres în tehnologia războiului, progres în exploatarea pământului și a „resurselor umane", îmbunătățiri în viața de zi cu zi și în îngrijirea corpului... „Își propune progresul cultural cu adevărat sarcini precum distrugerea morții? – Știu că nu, dar de aceea nu poate fi apreciat prea mult", a spus Vladimir Soloviov în testamentul său [44] .

Lumea modernă crede că, în principiu, totul a fost întotdeauna bine. În economia cosmică, totul este în ordine și doar iluminarea insuficientă a oamenilor îi împiedică să claseze totul sub rangul de „valori umane universale". Principalul lucru este că, deși nu există un Creator, omul a fost creat (de cosmos, nu de Dumnezeu!) pentru fericire, precum o pasăre pentru zbor. Și orice religie, orice filozofie și politică trebuie să justifice pretențiile omului la dreptul său la fericire. Ateii radicali (existențialiștii), care au spus că nu există rațiune în lume și, prin urmare, o licărire de conștiință de sine la om este o greșeală teribilă și dureroasă a unui cosmos lipsit de sens, sunt declarați demodați, la fel ca și creștinii.

Universul este dominat de evoluția „îmbunătățitoare": nivelul de trai trebuie să crească nu numai în această viață, ci și în următoarea. De aici și cerința conștiinței de masă adresată creștinismului: consolează-ne, spune-ne că putem trăi după standardele unei societăți de consum, putem mărturisi zilnic materialismul practic, iar pentru aceasta Iisus și Buddha ne vor conduce, după despărțirea de trup, în lumi mai bogate, mai colorate și mai fericite. Permiteți-ne să cântăm cântecul lui Boris Grebenshchikov fără nicio ironie: „Buddha rătăcește în jurul Golgotei și strigă: «Allah Akbar!»" Și înainte de toate - eliberează-ne de nevoia de a gândi, de a alege și, în general, de a ne dezvolta conștient sufletele. Nu știm nimic despre lumea religiilor - și, prin urmare, toate religiile sunt egale pentru noi și, prin urmare, suntem foarte toleranți. Voi, teologilor, nu ne tulburați entuziasmul și nu ne permiteți să ne considerăm creștini, în ciuda ocultismului nostru. Nu ne împiedicați să ne considerăm creștini spirituali („ezoterici"), chiar dacă am răsfoit Evanghelia o singură dată și nu am urmat-o niciodată.

Și aici pot spune un singur lucru: putem alege căi spirituale, putem urma sau nu legi spirituale. Dar aceste legi în sine sunt la fel de independente de dorința noastră ca și legile astronomiei. „Iată, ți-am pus astăzi înainte viața și binele,

moartea și răul... Alege viața, ca să trăiești tu și urmașii tăi” (Deuteronom 30:15-19), Moise transmite oamenilor Legea Creatorului. Nu-I putem oferi lui Dumnezeu căile pe care am dori să le urmăm. Dimpotrivă, El ne-a revelat calea spirituală pe care Îl putem găsi și ne-a avertizat despre cazurile în care Împărăția lui Dumnezeu nu este moștenită de oameni.

Aceasta este diferența dintre apostoli și ziditorii moderni de Dumnezeu: apostolii știau că „toată lumea zace în răutate” (1 Ioan 5:19) și de aceea se bucurau că Domnul a deschis posibilitatea mântuirii „cel puțin pentru unii” (1 Corinteni 9:22). Lumea modernă este convinsă că căile cosmice sunt bune, că nu este nimic periculos în religii, că toți oamenii vor fi mântuiți și, prin urmare, îi percep ca pe un scandal pe cei care își amintesc mărturia Evangheliei că drumurile oamenilor se vor despărți ireversibil.

Spre deosebire de ideologia „îmbunătățirii” din timpurile moderne, creștinismul este o religie a mântuirii. Ei îi salvează pe cei care nu mai pot fi „ajutați”. Ei salvează acolo unde „sfaturile” nu mai sunt suficiente. Nu salvează de neajunsuri. Ei salvează de moarte.

Creștinismul este Noul Testament. Aceasta înseamnă că forma anterioară de religiozitate s-a dovedit insuficientă, neputincioasă. Aceasta înseamnă că în afara Noului Testament oamenii nu se puteau apropia de adevăratul Dumnezeu – și prin urmare Domnul nu a îmbunătățit vreo tradiție filosofică existentă, ci a venit Însuși și în Sângele Său, și nu pe papirus, a încheiat Noul Testament cu noi.

Și chiar mai mult: după ce Noul Testament a fost dat oamenilor, vechea Lege nu a devenit doar ceva demodată. A devenit, ca să spunem blând, o piedică. Și asta e blând. Și apostolul Pavel a spus direct ce devenise vechea Lege, cea iudaică. Atât de direct încât traducătorii încă nu se pot îndura să traducă această afirmație a sa literal. „Păziți-vă de câini, păziți-vă de lucrătorii răi, păziți-vă de tăierea împrejur... Eu, fiind din neamul lui Israel, din semința lui Beniamin, evreu din evrei, în ceea ce privește legea, sunt fariseu, în ceea ce privește neprihănirea care este în Lege, fără prihană. Dar lucrurile care erau pentru mine un câștig, le-am socotit o pierdere pentru Hristos. De fapt, socotesc toate lucrurile o pierdere, din pricina nemărginirii cunoașterii lui Hristos Isus, Domnul meu. Pentru El am pierdut toate lucrurile și le socotesc ca o gunoi, ca să-L câștig pe Hristos” (Filipeni 3:2-8). Gunoiul din ultima frază este ( ) din originalul grecesc și stercusul traducerii latine antice. Deschideți dicționarele și căutați semnificațiile acestor cuvinte. Nu veți găsi sensul de „gunoi” acolo. Este bălegar, fecale, excremente, rahat.

Chiar mai devreme, apostolul Pavel numea instituțiile religioase precreștine (nu chiar pe cele păgâne, ci pe cele ale sale, evreiești, din Vechiul Testament!) „deșertăciune”. Deșertăciune în greacă înseamnă: pierdere, pagubă, rău. Apostolul Pavel „a renunțat” la acest „rău”. Verbul pe care l-a folosit nu este pur și simplu „a renunțat”, ci și-a cauzat o pierdere, a pierdut totul...

Așadar, iudaismul nu mai este doar „deșertăciune”, adică o risipă inutilă de energie, ci și un rău și chiar mai mult - rahat. Dar dacă Pavel vorbește despre legea Vechiului Testament, atunci cu atât mai mult este atitudinea creștinismului apostolic față de păgânism. Oricât de potențial strălucitor ar fi fost înainte de Hristos, acum este „țărână și deșertăciune”.

De atâtea ori creștinii sunt numiți oameni cruzi - pentru mărturia lor că nu există mântuire în afara lui Hristos. Ei bine, imaginați-vă că serviciul de avertizare al apărării civile se activează și anunță: „Cetățeni, alertă! Orașul nostru a fost lovit de un atac cu rachete nucleare. În zece minute, rachetele vor fi deasupra noastră. În zona voastră, cel mai apropiat adăpost se află acolo... Cine reușește să ajungă acolo are o șansă să se salveze”... Spuneți-mi, cine este crud în această situație: crainicul apărării civile sau cel care a lansat un atac nuclear asupra orașului?

Sfântul Ioan Gură de Aur a adresat odată un îndemn părinților care erau indignați de predicile călugărilor. Se spune că copiii mari, în loc să-și ajute tații în comerț sau meșteșuguri, se adună în biserici, ascultă monahi și chiar merg la mănăstiri... Gură de Aur oferă o comparație: dacă cineva dă foc la casa ta noaptea și o persoană care trece aleargă în ea, bate la toate ușile, trezește oamenii și îi obligă să fugă din foc - pe cine vei numi vinovat de tulburarea nopții? Incendiatorul sau mântuitorul? Așadar, dacă în orașele noastre, în orașele voastre ar fi posibil să-ți protejezi sufletul de focul păcatelor - nu ar fi nevoie de mănăstiri. Nu călugării au fost cei care au dat foc orașelor voastre cu păcate. Și dacă ei îi învață pe copiii voștri să se protejeze de păcate - care este vina lor?

Moartea este răspândită în întreaga lume și în cosmos. Noi înșine nu am făcut nimic pentru a o învinge. Dar ni s-a dat un leac pentru moarte, „medicamentul nemuririi”, un antidot. Dumnezeul Veșnic s-a făcut om pentru a ne atrage la Sine și a ne proteja de consecințele propriilor noastre fărădelegi. Iată Paharul cu medicamentul nemuririi. Iată Paharul Vieții. Veniți și gustați-l… Este crud doctorul care îi asigură pe bolnavi că nu vor supraviețui fără medicamentul pe care îl aduce? Este crud predicatorul care spune că omul nu va găsi Viața în afara Împărtășaniei?…

Și în această situație nu este deloc evident că diferența dintre creștinism și păgânism poate fi neglijată. Creștinismul spune: treceți prin durerea pocăinței și

luptați pentru Dumnezeu. Păgânismul asigură că niciuna dintre acestea nu este necesară, ci că trebuie doar să „îți extinzi conștiința”. Drogurile, LSD-ul și „renașterea” – o tehnică la modă pentru reglarea respirației, în care în creier apar viziuni halucinante ale „planetelor cerești”, aduse în privare de oxigen (uneori, dimpotrivă, același efect se obține prin tehnica „hiperventilației creierului”: un sentiment de euforie se obține prin suprasaturație cu oxigen) – sunt suficiente în acest scop. Și dacă cineva are nevoie să se întâlnească cu cineva, atunci în niciun caz cu Dumnezeu, ci pur și simplu cu unii dintre locuitorii spațiului…

Să ne întoarcem din nou la Cernobîl. Oamenii care locuiesc în jurul lui nu sunt de vină pentru nenorocirea lor. Și totuși, moartea s-a așezat în casele lor. Și apoi vine un doctor și spune: Am reușit să găsesc un leac pentru boala dumneavoastră. Am aceste fiole; veniți la mine și vi le voi da gratuit.

Acest doctor a rămas în satul Malaya Ivanovka. Iar locuitorii din Verkhnyaya Ivanteyevka, aflând despre acest lucru, au protestat vehement: nu vom fi tratați de acest doctor, pentru că nu a rămas cu noi, ci cu vecinii noștri. Noi înșine nu vom merge și nu ne vom lăsa copiii să plece... Da, Hristos nu s-a întrupat în Kaluga sau pe malurile Indusului. Dar întrebarea „vor fi mântuiți hindușii care nu au venit la Hristos” se dovedește a fi la fel de abstract moralistă ca întrebarea dacă „Ivanteyevtsy” vor fi mântuiți, ofensați de faptul că doctorul nu locuia cu ei. Doctorul nu a făcut asta din răutate sau nedreptate. A venit în zona distrugerii mortale (deși nu ar fi putut face asta) și s-a stabilit unde putea găsi mai repede primii pacienți.

Și situația s-a dovedit a fi și mai dificilă pentru locuitorii fermei din Novye Cheryomushki: ar fi mers la medic pentru medicamente, dar poștașii nu au ajuns la ei, iar radioul nu funcționa... Nimeni nu știa că oamenii încă trăiesc în această pustietate. Se îmbolnăveau și mureau prematur. Este oare doctorul care a venit la Ivanovka de vină pentru asta? Hindușii au auzit despre Hristos și nu L-au acceptat. Aztecii nu au auzit de El timp de multe secole. Este oare Hristos de vină că nu a făcut din fiecare munte un munte al Schimbării la Față?

Au fost și oameni care au auzit și chiar s-au dus să-l vadă pe doctor și pe asistenții lui, dar tot nu au putut înțelege de ce era necesar. De ce vorbește toată lumea despre pericol? Totul pare a fi ca de obicei. Soarele strălucește și florile cresc. Doar că uneori se nasc purcei ciudați - pentru asta există medicii veterinari, dar de ce trebuie să luăm aceste medicamente? Suntem sănătoși. Ne-am tratat întotdeauna singuri. Și acest doctor nu este mai bun decât bunicile noastre. Și Isus al vostru nu este mai bun decât mahatmas-ii noștri...

Alții sunt gata să ia medicamentul, dar spun: doar din mâinile doctorului. Nu avem încredere în asistenții lui. Acum, dacă mi s-ar fi arătat personal, să zicem,

astăzi după cină, aș fi luat masa cu el și apoi poate aș fi luat medicamentul... În „Pajiștea duhovnicească” există o poveste despre un sfânt bătrân care a celebrat Liturghia folosind Crezul eretic, dar cu ajutorul îngerilor. Întâmpinând o obiecție din partea unui creștin ortodox, bătrânul i-a întrebat pe îngeri de ce ei înșiși nu l-au avertizat despre pericol. „Vedeți, Dumnezeu a rânduit ca oamenii să învețe de la oameni”, a fost răspunsul. Și aceste mâini omenești, cu care este scris Cuvântul lui Dumnezeu și cu care este distribuit printre oameni, multora nu le plac. Sunt dezgustați [45] .

Au fost și oameni care au auzit și au venit, dar nu au ținut cont de avertismentele medicului. Să zicem că s-a dovedit că medicamentul nu trebuie spălat cu vodcă. Este oare doctorul de vină că nu a alergat după toată lumea și le-a dat peste mâini?

Au existat și oameni care au luat comuniune cu medicamentul și au respectat toate regulile de utilizare a acestuia. Dar nu au putut fi convinși să stea departe de epicentrul exploziei. Se gândeau încontinuu că acolo este ceva mai exotic și că pericolul radiațiilor era exagerat. Mergeau la o biserică creștină și zburau spre Shambhala în fiecare seară prin planul astral. I-au acordat lui Hristos un rang înalt în Ierarhia Cosmică (colonel - Logosul planetar), dar nu au considerat rușinos să comunice cu locotenenții („goblini”) și generalii - Fohații.

În cele din urmă, au apărut cei care au ascultat instrucțiunile medicului cu extremă reverență și au memorat toate instrucțiunile sale. Ei știu pe de rost cum să folosească medicamentul, cu ce este incompatibil și ce, dimpotrivă, îl ajută să fie mai bine absorbit. Dar nu au încercat niciodată medicamentul ei înșiși. Ultimele două grupuri merită discutate separat.

De ce nu se poate combina slujirea adusă lui Hristos cu „contactarea” și venerarea altor zeități?

Din punctul de vedere al filosofiei păgâne, Divinitatea, Realitatea Absolută, nu este pur și simplu dincolo de cunoașterea umană. Este dincolo de orice legătură cu lumea oamenilor. De la Absolut la lumea oamenilor există o ierarhie, o scară a lumilor (eoni, emanații, spirite), și doar acele niveluri inferioare ale acesteia, care sunt direct adiacente lumii noastre, pot fi găsite în îndrăzneala religioasă a oamenilor. Divinitatea este de necunoscut și de negăsit și, prin urmare, impulsul religios ar trebui îndreptat către acele instanțe care sunt mai aproape de Pământ și mai accesibile - către lumea zeilor. Mai mult, este de dorit să transmitem acest impuls religios Demiurgului (Creatorului). La urma urmei, spiritul care a creat lumea noastră materială și imperfectă fie nu este foarte bun, fie nu este foarte inteligent. În orice caz, este mai bine să evităm comunicarea cu ea și să găsim acces la astfel de spirite care ne sunt apropiate, dar care, în același timp, nu au

luat parte la crearea coșmarului material. Gnosticii (eretici cvasi-creștini din secolele II-III î.Hr.) au mers mai departe și au crezut că Dumnezeul Creator, proclamat de Vechiul Testament, este un principiu malefic și că trebuie să căutăm comuniunea cu Divinitatea bună a Noului Testament. Hristos este antagonistul lui Iehova, care a venit pe Pământul creat de Iehova pentru a le reaminti oamenilor că adevărul și mântuirea trebuie căutate la etajul următor al Ierarhiei cosmice, în lumea acelor spirite care nu au căzut în nebunia creativității.

Rezultatul este o oglindă strict logică a Bibliei: dacă profeții susțin că adevăratul Dumnezeu este tocmai Cel care este Creatorul, atunci gnosticii (și astăzi – adepții lui Blavatsky) susțin că cel care a creat cu adevărat lumea noastră nu poate fi numit Dumnezeu și că trebuie să ne închinăm acelor spirite care s-au abătut de la crearea lumii.

Bucuria Bibliei (atât a Vechiului Testament, cât și a Noului Testament) constă în faptul că Absolutul, Sursa a toată ființa, Însuși a creat lumea oamenilor. El nu a încredințat acest lucru niciunui spirit subordonat, ci El Însuși Și-a revelat dragostea smerindu-Se înaintea creării lumii noastre. Cercul dens al „Olimpienilor”, inelul de zei și spirite care înfășura conștiința păgânului în multe straturi, a fost întrerupt de cuvinte simple: „La început Dumnezeu a creat cerul și pământul”. Dumnezeu este complet diferit de lume. Dumnezeu nu este cosmosul. Dumnezeu nu este om. Dumnezeu este de necunoscut și inefabil. Și totuși, El a fost Cel care a creat lumea noastră și S-a revelat în ea. Ființa Supremă și Incomprehensibilă, s-a dovedit, ne iubește, iar noi - ca răspuns - Îl putem iubi (și nu un mediator cosmic) și ne putem adresa Lui ca o Persoană. Brahma fără chip al filosofiei indiene capătă o Față personală clară în Biblie. O persoană primește dreptul de a vorbi cu Absolutul - „Tu”.

Creștinismul cunoaște și experimentează profund Incomprehensibilitatea lui Dumnezeu. Vorbind despre textul mistic și teologic ortodox, pe care tradiția îl atribuie discipolului Apostolului Pavel, Sfântul Dionisie Areopagitul, A. F. Losev scrie: „Nicio literatură budistă, niciun neoplatonism grec, niciun misticism occidental, medieval sau modern, nu se poate compara cu areopagiții în intensitatea senzațiilor transcendentale. Aceasta nu este retorică, ci un fel de muzică mistică, în care nu mai poți auzi cuvinte individuale, ci doar valurile și refluxul unei imense mări de transcendență... În primul rând, aici nu avem atât filozofie și teologie, cât imnuri care cântă. Areopagitul spune chiar, în loc de «a teologhisi», «a cânta imnuri».” În al doilea rând, fără îndoială, această incantație se referă doar la o persoană – ce-i drept, o persoană absolut transcendentală și incomparabilă, dar în mod necesar la o persoană. Tot acest misticism neobișnuit de intens al imnurilor este posibil doar în fața unei persoane, în fața unui Chip, poate necunoscut și de neînțeles, dar în mod necesar un Chip care poate fi văzut cu ochii și simțit cu inima, care poate fi subiectul comunicării umane și care poate

atinge persoana umană cu atingerea sa intimă și arzătoare. Toată această muzică apofatică este ca o intoxicație cu harul emanat de această Persoană necunoscută, dar intim apropiată, atunci când o persoană experimentează o sete de a o cânta și a o lăuda veșnic, neputând să se sature cu niciun imn sau cu nicio rugăciune. Ceea ce distinge aceasta de setea budistă de auto-somn este enorma nevoie de a atinge fundamentele pozitive ale ființei, pozitive până la punctul de a comunica nu mai cu devenirea oarbă a lucrurilor și nici măcar cu lucrurile în sine, vii sau moarte, ci doar cu o personalitate care se cunoaște clar pe sine și cunoaște altceva și este capabilă de viață rațională și comunicare umană. O astfel de conștiință nu mai are nevoie de filozofie abstractă. Deducerea categoriilor este o foarte mică și... o chestiune plictisitoare pentru ea. Posedând puterea colosală a aspirațiilor antinomice-sintetice, nu este deloc interesată de categoriile în sine, ci pur și simplu cântă laudele ființei supreme cu toate antinomiile și sintezele sale într-o formă atât de directă, ca și cum nu ar exista antinomii aici. În neoplatonism, ființa însăși, în care sunt fixate antinomiile, este mult mai rece și mai abstractă. În Areopagit, sinele absolut, în care sunt fixate antinomiile, este atât de viu, personal, bogat în viață, încât conștiința filosofului este ocupată doar de o comunicare liniștită, vie cu ea, astfel încât numai altcineva poate observa din exterior și plasa sistematic toate antinomiile care apar aici, dar filosoful însuși nu are timp să facă acest lucru... Dacă am căuta unde în istoria filosofiei există acea învățătură sau sistem care ar dezvălui în gândirea abstractă conținutul apofatismului areopagit, atunci, poate, nu am putea găsi un alt nume mai semnificativ decât Nicolae din Cusa. „Domnul și Dumnezeul meu! Ajută-l pe cel ce Te caută.” Te văd la începutul paradisului și - nu știu ce văd,Căci nu văd nimic vizibil. Știu un singur lucru: știu că nu știu ce văd și nu voi putea niciodată să știu. Nu știu cum să Te numesc, căci nu știu că Tu Exiști. Și dacă cineva îmi spune: acesta sau acela este numele Tău, atunci prin însuși faptul că dă un nume, știu deja că acesta nu este numele Tău. Căci fiecare desemnare a acestei sau acelei semnificații a numelor este un zid deasupra căruia Te văd. Dacă cineva dă un concept prin care Tu poate fi înțeles, știu că acesta nu este un concept al Tău, căci fiecare concept își găsește limita în incinta paradisului. Și în fiecare imagine și comparație prin care cineva ar începe să se gândească la Tine, știu că aceasta nu este o imagine corespunzătoare Ție. Oricine vrea să se apropie de Tine trebuie să se ridice deasupra tuturor conceptelor, granițelor și limitărilor. Prin urmare, intelectul trebuie să devină ignorant (ignorantem) și să se cufunde în întuneric dacă vrea să Te vadă. Dar ce este atunci Dumnezeul meu, această ignoranță a intelectului? Nu este aceasta ignoranță iluminată? „De aceea, numai cel ce știe că nu Te cunoaște se poate apropia de Tine, Dumnezeul meu, Care ești infinit” (Despre Vedenia lui Dumnezeu. 13)[46] .

Astfel, Dumnezeu este de neînțeles prin eforturile noastre, dar El Se revelează prin voia Sa. Și asta nu este tot. În Noul Testament se revelează că dragostea lui

Dumnezeu pentru oameni L-a făcut om. Cea mai mare bucurie a creștinismului este că Cel care a venit să ne mântuiască este Cel care ne-a creat odată. „A venit la ai Săi”, spune Evanghelia după Ioan despre Hristos, iar Sfânta Irina de Lyon va explica câteva decenii mai târziu: dacă gnosticii ar avea dreptate și Hristos nu ar fi fost creatorul nostru, atunci ar fi mai corect să spunem că Hristos nu a venit la ai Săi, ci la străini” (Împotriva ereziilor. III, II, 2).

În Hristos întâlnim însăși Eternitatea, care a pătruns în timpul nostru. Nicio altă religie nu visează să-i ofere omului ceva mai mult. Toate încercările de a împăca Evanghelia cu păgânismul duc inevitabil la pierderea acestei bucurii. Hristos se dovedește a fi doar unul dintre Învățători (undeva între Pitagora și Giordano Bruno). Dar dacă El este doar Om, dacă nu este Dumnezeu, atunci oamenii nu L-au întâlnit niciodată pe Dumnezeu.

Uneori, neopăgânii (neopăgânismul este păgânismul de după Hristos) susțin că Hristos este un „avatar” al Spiritului Divin. Dar atunci Divinitatea însăși se dovedește a fi impersonală și fără chip, iar Hristos se dovedește a fi nimic mai mult decât o mască aruncată peste Brahman. El nu a fost om (și, prin urmare, nu a suferit, iar Golgota a fost doar un spectacol menit să stoarcă lacrimi de tristețe și pocăință din oameni) [47] . În cele din urmă, unele școli neopăgâne susțin că Hristos este mai mult decât un om, dar totuși mai puțin decât o Divinitate. Astfel, „Logosul Planetar”.

Și dacă Hristos este într-adevăr Acela pe care El Însuși L-a numit („Cel care este de la început” – Ioan 8:25) și Biserica Ortodoxă a ajuns să-L cunoască, atunci ce altceva ar trebui să căutăm în alte religii? Dumnezeu Însuși, însăși Veșnicia, a venit la noi și ne-a spus despre calea spre mântuire – iar noi vrem să-L „completăm” cu fragmente prost înțelese de budism și păgânism? Cum evaluează El Însuși un astfel de comportament – a spus clar încă în vremurile Vechiului Testament: acesta este adulter.

Formula biblică „Dumnezeu este unul” este o formulă exclusivistă, excluzivă. „Dacă se va ridica printre tine un profet sau un visător de vise și îți va da un semn sau o minune, și semnul sau minunea despre care ți-a spus se va împlini și va zice apoi: «Haidem să mergem după alți dumnezei pe care nu-i cunoști și să le slujim!», să nu asculți de cuvintele profetului aceluia sau ale visătorului aceluia, căci Domnul Dumnezeul tău te încearcă prin aceasta, ca să știe dacă iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău” (Deuteronom 13:1-3).

Când Dumnezeu îi spune lui Moise prima poruncă - „Dumnezeu este unul”, nu vrea să spună că, procedând astfel, îi dezvăluie lui Moise un secret ezoteric - că există multe nume de zei, ci, de fapt, toate religiile vorbesc despre unul și același

Dumnezeu. „Moise, dacă vrei, numește-mă Krishna, iar tu, Aaron, poți să-mi spui Zeus marțea și chiar Astarte vinerea. Și dacă vrei, roagă-te așa: «O, Carlson, care ești pe acoperiș!»”

Formula panteistică „Dumnezeu este unul”, dimpotrivă, este incluzivă: absoarbe cele mai diverse forme de mișcare spirituală. Porunca lui Moise înseamnă „unul” ca „singurul” - „nu există alți dumnezei!” Dumnezeul Bibliei este numit Unu - pentru că exclude alți dumnezei. „Dumnezeul” kitsch-ului religios modern este numit „Unul” pentru că absoarbe toți dumnezeii.

Dacă Dumnezeul Bibliei ar fi perceput ca unul dintre mulți alți zei, ca una dintre multele emanații ale Unului, ar fi firesc să ne închinăm și altor zeități alături de El. După cum scria apologetul păgân Celsus: „Cine se închină la mai mulți zei, prin aceasta Îi face pe plac lui Dumnezeu, întrucât se închină la ceva din marele Dumnezeu. Prin urmare, dacă cineva îi închină și îi zeifică pe toți (pe cei apropiați de Dumnezeu), nu-L jignește pe Dumnezeu, căruia îi aparțin toți... Într-adevăr, cel care, vorbind despre Dumnezeu, afirmă că doar unul poate fi numit Domn, acționează cu impietate, deoarece prin aceasta împarte împărăția lui Dumnezeu, creează discordie în ea, ca și cum ar exista (două) părți și ar exista o alta, adversă lui Dumnezeu” (Origen. Împotriva lui Celsus. 7, 2 și 8, II).

Însă profeții biblici, și mai târziu creștinii, credeau că lumea spirituală este divizată și, prin urmare, prietenia cu spiritele păgâne este o dușmănie împotriva lui Dumnezeu. Poate că unele ritualuri, imagini și mistere păgâne nu sunt atât de rele în sine; nu tot ce există în viața religioasă păgână poate fi evaluat ca inspirație a lui Satan. Dar când a venit Lumina, când s-a deschis posibilitatea apelului direct la Dumnezeu, nu a mai fost posibil să rămânem în lumea ambiguităților păgâne. A te îndepărta de Hristos, care a venit la oameni, și a te întoarce la vechile vrăji păgâne înseamnă a te opune lui Hristos, a-L renunța.

Atât profeții, cât și apostolii au recunoscut că alte națiuni aveau propriile lor zeități, dar au refuzat cu hotărâre să-i recunoască pe zeii păgânilor ca fiind Adevăratul Creator (păgânii, însă, nu au insistat în mod deosebit asupra acestui lucru). De aici și cuvintele Apostolului Pavel: „Cât despre mâncarea lucrurilor jertfite idolilor, știm că un idol nu este nimic în lume și că nu este decât unul singur, Dumnezeu. Căci, chiar dacă sunt așa-ziși dumnezei, fie în cer, fie pe pământ (cum sunt mulți dumnezei și mulți domni), totuși pentru noi este un singur Dumnezeu: Tatăl, din care sunt toate lucrurile și noi pentru El; și un singur Domn: Iisus Hristos, prin care sunt toate lucrurile și noi prin El” (1 Corinteni 8:4-6). Dacă această frază ar suna ca „Știm că sunt mulți zei și mulți domni, dar avem un singur Dumnezeu Tatăl”, ar fi un manifest al păgânismului obișnuit: ne alegem dumnezeul dintre mulți domni și respectăm dreptul altor religii de a comunica cu alți zei (dacă îmi țin banii în banca A, asta nu înseamnă că neg dreptul altor

oameni de a-și păstra banii în banca B). Dar încărcătura teologico-metafizică adăugată imediat schimbă drastic situația: „avem un singur Dumnezeu Tatăl, de la Care vine totul”. Nu pur și simplu – „avem un Dumnezeu de la care vine noi, semințiа noastră, credința noastră”, ci – „de la Care totul” (adică din această sursă totul și-a primit ființa) și, de asemenea, „prin Care totul” (adică până în ziua de azi tot ce există există prin participarea la această Ființă Adevărată).

Creștinii sunt convinși că cei care își pun inimile și banii în băncile lor păgâne sunt prea aproape de colaps. „Ierarhiile lor cosmice” nu sunt altceva decât piramide economice de genul „MMM”. Și nu din răutate față de acești oameni, ci din dorința de a le face bine, apostolii au avertizat iar și iar: îndepărtați-vă, înainte să fie prea târziu, de zeii voștri. Întoarceți-vă către Unicul Creator Etern.

Și astfel - dintre primii 12 apostoli ai lui Hristos, zece au fost uciși pentru predicarea lor (cu excepția lui Iuda Iscarioteanul și a apostolului Ioan, care, după multe exiluri și arestări, au plecat totuși din această viață fără violență). Apostolul Pavel a fost și el ucis. Toți au preferat să meargă la moarte decât să se închine zeilor neamurilor [48] .

Dacă, în viziunea lor, Hristos ar fi fost întruparea unuia dintre mulții Ierarhi sau Spirite, dacă li s-ar fi părut doar un alt „avatar”, nu ar fi renunțat la venerarea altor „fii ai lui Dumnezeu” cu prețul vieții lor.

Astăzi, Biserica este adesea acuzată că este căldicelă, că nu seamănă deloc cu Biserica Apostolilor, comunitatea înflăcărată a primilor creștini. Acest lucru este adevărat. Dar noi suntem similari primilor creștini tocmai prin ceea ce oamenii „panreligioși” nu apreciază cel mai mult la noi. Puteți să-i comparați pe primii creștini cu noi în orice doriți. Dar nu într-un singur lucru. Nu puteți compara „intoleranța ortodoxă” modernă cu „toleranța Apostolilor”, pentru că aceasta din urmă pur și simplu nu exista. Apostolii nu au persecutat pe nimeni (și nici ortodocșii de astăzi). Pur și simplu au rămas neclintiți: nu există mântuire în afara lui Hristos și, prin urmare, „nu puteți bea paharul Domnului și paharul dracilor” (1 Corinteni 20:22). Nu există întoarcere la trecut, când „necunoscându-L pe Dumnezeu, ați slujit unor dumnezei care nu sunt dumnezei în realitate” (Tal. 4:8).

Respingerea Legământului cu Dumnezeul Personal, care a creat Universul în afara Sa, înseamnă dizolvarea sinelui în Cosmos, subordonarea vieții și a destinului propriu legilor fără chip, fără gânduri și fără compasiune ale Cosmosului (de exemplu, legile karmei și astrologiei).

Apostolii și primii creștini cunoșteau prea bine lumea misterelor păgâne, a filozofiilor, lumea fără Hristos. Ei nu predicau într-o lume ateistă, ci într-o lume în care fiecare persoană, fiecare familie, fiecare națiune avea deja propria tradiție

religioasă. Și au adus ceva NOU în această lume. Lumea de astăzi, necunoscând cu adevărat NOUL Testament și, de asemenea, obișnuindu-se cu păgânismul real, crede că Noul Testament poate fi „actualizat” prin altoirea lui cu ocultism păgân.

Există și oxigen dizolvat în apă. Dar dacă un scafandru se consideră un pește și încearcă să respire acest aer, va muri. I se va extinde un canal de aer de la suprafață până la el. Și încearcă să respire de două ori: o dată dintr-un furtun și o dată - lăsând apa direct în plămâni. Este evident că va muri în curând din cauza unor astfel de exerciții. Dar moartea sufletului nu este atât de vizibilă. Și ocultiștii „totalreligioși”, „toleranți” și „deschiși” poartă în corpurile lor suflete chinuitoare, otrăvite de „energii cosmice”, care dezintegrează și, în același timp, îi asigură pe creștini că noi suntem bolnavi - bolnavi de „intoleranță”.

Nu spun asta din cărți. Orice preot ortodox poate spune zeci de povești despre oameni care au dezvoltat boli spirituale în ei înșiși încercând să combine creștinismul cu „învățăturile orientale”.

Și din nou despre Cernobîl. A fost deja menționat un grup de oameni care cunosc toate instrucțiunile de utilizare a noului medicament, dar nu iau medicamentul în sine. Ei cred că, dacă medicul nu este supărat pe pacient, atunci pacientul devine sănătos. Iată ce cred protestanții: în opinia lor, sursa bolii noastre se află în atitudinea medicului față de noi și păcatele noastre. Întrucât se știe cu certitudine că Dumnezeu nu mai este supărat pe noi (fiind mulțumit de jertfa lui Hristos), atunci imediat ce aflăm despre schimbarea care a avut loc în atitudinea lui Dumnezeu față de noi, devenim imediat sănătoși și mântuiți.

Ei bine, să ne imaginăm că inginerul care a provocat accidentul de la Cernobîl este judecat. Să presupunem că, după un timp, din cauza sănătății sale grave, i se acordă amnistia. Îi va ușura această lucrare situația? La urma urmei, el însuși poartă în sine cea mai grea pedeapsă pentru păcatul său. El însuși este saturat de radiații. El însuși este pe moarte. Și nicio instanță, nicio instanță de apel nu-l poate proteja de durerea crescândă, de slăbiciunea mistuitoare.

Spre deosebire de creștinismul occidental, care tinde să descrie drama căderii și a răscumpărării în termeni juridici, creștinismul oriental înțelege relația dintre om și Dumnezeu în termeni organici. Pentru ortodoxie, păcatul nu este atât o vină, cât o boală. „Păcatul ne face mai nefericiți decât vinovați”, spunea Sfântul Ioan Cassian [49] , iar Sfântul Isaac Sirul îl compara pe păcătos cu un câine care linge un ferăstrău și nu observă răul pe care și-l provoacă sieși, îmbătându-se de gustul propriului sânge [50] . Iar în ritul spovedaniei, rugăciunea preotească îndeamnă: „Ai venit la spital, ca să nu pleci nevindecat”.

Nu este suficient să anunțăm unei persoane că Dumnezeu nu mai este mânios pe ea. Trebuie să-i oferim o protecție reală de moarte, trebuie să-i oferim o oportunitate reală de a respira Dumnezeu. Nu Dumnezeu este cel care se ține departe de oameni. Oamenii sunt îndepărtați de El: atât prin propriile păcate, cât și prin blocarea intermediarilor spirituali. Trebuie să oferim un leac. Este nevoie de un leac pentru moarte. Singurul leac pentru moarte poate fi Nemurirea. Doar Dumnezeu are nemurirea. Aceasta înseamnă că Dumnezeu, care era departe, trebuie să găsească viață în om. „Lucrați nu pentru mâncarea care piere, ci pentru mâncarea care rămâne pentru viața veșnică și pe care v-o va da Fiul omului… Pâinea lui Dumnezeu este cea care se coboară din cer și dă viață lumii. Eu sunt pâinea vieții… Părinții voștri au mâncat mană în pustie și au murit; dar pâinea care se coboară din cer este, pentru ca, dacă mănâncă cineva din ea, să nu moară. Pâinea pe care o voi da Eu este trupul Meu, pe care-l dau Eu pentru viața lumii. Dacă nu mâncați trupul Fiului omului și nu beți sângele Lui, nu veți avea viață în voi înșivă.” (Ioan 6:27-53)

Împărtășania cu Sângele și Trupul lui Hristos este medicamentul anti-cosmic al nemuririi pe care l-a adus Mântuitorul. Hristos ne-a chemat la „cina nemuririi” (Clement din Alexandria, Stromata 7, 3). Hristos însuși a stabilit tocmai această metodă de comunicare cu ucenicii săi. Nu pur și simplu prin predică, nu pur și simplu prin rugăciuni sau imnuri, nu pur și simplu prin ritualuri – prin Sacramentul Împărtășaniei cu Trupul și Sângele lui Hristos. Oamenii care spun că este suficient să citești despre Cina cea de Taină și să o amintești, oamenii care sunt convinși că însuși Medicamentul Nemuririi ne este inaccesibil astăzi, nu au înțeles planul Mântuitorului. Acești oameni sunt protestanți [51] .

În opinia lor, „singurul lucru care poate mântui omul este Evanghelia, vestea bună a mântuirii prin Isus Hristos și ispășirea de la Calvar. Sarcina Bisericii este să predice Evanghelia, a cărei ascultare deschide calea spre mântuire pentru oameni” [52] . Omul își potolește setea cu informații despre apă, nu cu apa în sine. Omul este hrănit de simbolul Pâinii, nu de Pâinea în sine. „Mesajul mântuirii”, „Buletinul de Veste Bună de la BBC din Ierusalim”, este cel care mântuiește, nu harul real al lui Hristos.

Protestanții sunt ca un om care vede un călător murind de sete în deșert și, apropiindu-se cordial de el, începe să-i povestească muribundului despre beneficiile apei. Timp de trei ore vorbește despre proprietățile minunate ale apei, despre cum nu poate exista viață fără apă, despre nevoia de a lupta pentru puritatea izvoarelor și a rezervoarelor... „Vezi”, spune el, „corpul uman este 80% apă... Totuși, al tău, se pare, este doar 60%...” Și apoi pleacă fără să-i dea omului însetat o picătură de apă. „Mai vrei să bei ceva? Nu-ți este de ajuns «vestea bună despre apă»? Vrei apa însăși? Dar exact asta nu avem. Bem «simbolul apei», le dăm oamenilor «amintirea apei». Doar ortodocșii și catolicii

ignoranți cred că lichidul din vasele lor liturgice este cu adevărat Apa Vieții, Sângele lui Hristos. Dar noi credem că apa sunt cuvintele. Ale lui Hristos. V-am spus din nou aceste cuvinte. De ce mai vreți să beți?! Ați auzit: «Sarcina Bisericii este să propovăduiască Evanghelia» și nicidecum Împărtășania Trupului și Sângelui lui Hristos; ați auzit: «Ascultarea deschide calea spre mântuire pentru oameni» și nicidecum unirea cu Dumnezeu-omul. Ei bine, v-a pierit setea? Și, apropo, dacă trece un preot ortodox cu un Potir – fiți atenți, nu beți din el sub nicio formă!”

În Împărtășanie ne împărtășim din trupul pascal, înviat, al lui Hristos. Acesta este „începutul unei alte ființe”. Particule ale noului cosmos, cosmosul în care nu mai există otrava morții, în care entropia și decăderea muritoare au fost învinse, ne invadează – pentru a slăbi presiunea trupului păcatului asupra libertății noastre personale. Prin Împărtășanie ne aflăm din nou într-o stare de Eden, ca să spunem așa: trecutul păcatului nu apasă asupra voinței/po-ului nostru personal și, într-o stare de libertate, facem alegerea noastră, fără a experimenta o presiune excesivă din partea propriului nostru trecut păcătos și a obiceiurilor firii noastre, distorsionate de păcat.

Calea vindecării constă în faptul că Hristos în Sine Însuși, în Persoana Sa Divină, a vindecat firea umană pe care a asumat-o și ne-o dăruiește nouă, deja vindecată, în Euharistie, pentru ca prin vindecarea firii să vindece personalitatea fiecăruia dintre noi. „Pentru ca să devenim mădulare ale trupului lui Hristos, nu numai prin iubire, ci și prin faptă, trebuie să ne unim cu acest trup... Cel ce ți-a dat pe Fiul Său aici, cu atât mai mult va face pentru tine acolo – în viitor. Am vrut să fiu fratele tău; pentru tine m-am împărtășit cu carne și sânge, și acest trup și acest sânge, prin care m-am ascuns cu tine, ți le împărtășesc din nou” [53] . Dumnezeu a luat trupul nostru pentru a ni-l înapoia vindecat și îmbibat cu Duhul Vieții, cu nemurire.

Unde trăiește această nouă natură umană, acolo se află Trupul lui Hristos, acolo se află Biserica. Tocmai existența Bisericii ca Trup al lui Hristos este cea pe care Pavel o numește „o taină ascunsă de veacuri și generații, dar descoperită acum sfinților Săi”, o taină – „care este Hristos în voi” (Coloseni 1:26-27).

Prin urmare, nu există mântuire din lumea cosmosului căzut în afara Bisericii lui Hristos. Unde nu există Comuniune, nu există o NOUĂ Realitate a Noului Testament. Nu există comuniune a Vieții Veșnice. Acolo, ca și înainte, „moartea și timpul domnesc pe Pământ”...

Creștinii invită: „Veniți și gustați”... Și suntem numiți „intoleranți”. Pentru că vrem să transmitem oamenilor marele Dar al lui Hristos - suntem numiți „cruzi”. Pentru că proclamăm NOUL Testament - suntem numiți „înapoiați”. Pentru că facem

apel la gândirea și înțelegerea Revelației lui Dumnezeu, suntem numiți „fanatici fără gândire”.

Există mântuire în Biserică – veniți. Dar în afara Bisericii… Încă din secolul al III-lea, Sfântul Ciprian al Cartaginei spunea: „Cine nu are Biserica ca Mamă – Dumnezeu nu este Tatăl său.” Și necreștinii erau de acord cu aceasta: într-adevăr, pentru cei care trăiesc în afara creștinismului, Dumnezeu nu este Tată. El este „Domnul”, „Energia Unică”, „Karma”, „Nirvana”, „Principiul Divin”, „Brahma fără Chip”… Și numai Hristos a spus: „Tată, am descoperit Numele Tău oamenilor” (Ioan 17:5-6). Acest nou nume al lui Dumnezeu este Tatăl. Și ne unim cu El în Fiul Său – în Hristos prin Trupul Său, care este Biserica. Intrăm în acest trup prin Duhul Său Veșnic, care vine de la Tatăl, nu din Cosmos, și se odihnește în Fiul, nu în „planul astral”. Hristos ne-a dat nu numai dreptul de a ne adresa lui Dumnezeu cu „Tată”; El ne-a dat Duhul, pe care lumea nu-l poate primi (Ioan 14:17).

Lumea a fost foarte ofensată de Hristos și de creștini pentru aceasta. A fost ofensată chiar și în timpul vieții lui Hristos. Și chiar și la două mii de ani de la execuția Sa, nu i-a iertat pe Hristos și pe apostolii Săi pentru claritatea mărturiei lor că există o singură Cale spre Mântuire.

De ce a fost răstignit Hristos? – Ei bine, în special, pentru aceasta: „Toți cei ce au venit înainte de Mine sunt hoți și tâlhari, dar oile nu i-au ascultat. Eu am deschis ușa: oricine intră prin Mine va fi mântuit” (Ioan 10:8) [54] .

Iată un alt cuvânt al lui Hristos pe care nu le place să și-l amintească acum: „Credeți că am venit să aduc pace pe pământ? Nu, vă spun, ci dezbinare” (Luca 12:51) [55] . „Cuvântul adevărat, când a venit, a arătat că nu toate părerile și nu toate învățăturile sunt bune, ci unele sunt rele și altele sunt bune” – spunea Sfântul Iustin Filosoful o sută de ani mai târziu, care fusese încercat de taine și filozofii păgâne înainte de a întâlni creștinismul [56] . Iustin Filosoful a devenit Iustin Martirul. A fost executat – la fel ca învățătorul său, Sfântul Policarp din Smirna. A fost executat pentru că nu a arătat respect pentru practicile și doctrinele păgâne.

Și până în ziua de azi lumea păgână, lumea „îmbunătățitorilor” și a „progresiștilor” care nu au văzut Noul Testament, ne cere: – Ei bine, spuneți-ne că și noi vom fi mântuiți. – Da, veți fi mântuiți. Dacă veniți la Hristos, dacă acceptați Evanghelia în întregime, și nu în bucăți. Dacă auziți apelul Lui:

- „Pocăiți-vă… Trimiteți… Acesta este Sângele Meu, care pentru voi și pentru mulți se varsă, spre iertarea păcatelor…”.

SACRIFICIUL UMAN ȘI DIVIN

În Noua Guinee există un trib, atunci când întâlnești reprezentanți ai căruia nu ar trebui niciodată să-ți dai numele, să spui ceva despre tine și să accepți ajutor de la ei. Aceștia sunt Asmații - un popor uimitor, a cărui menționare inspiră frică, deoarece sunt vânători de capete cruzi și canibali. În 1961, aici a dispărut Michael Rockefeller - fiul guvernatorului de atunci al New York-ului și unul dintre cei mai bogați oameni din America. 20 de marinari ai căpitanului Cook, care au debarcat de pe o navă pe țărm în 1770 în căutarea apei, au devenit victime ale băștinașilor. Faima rea s-a lipit de această zonă. Canibalismul, teribil și de neînțeles, i-a transformat pe Asmați în monștri însetați de sânge în ochii umanității civilizate. În anii '20 ai secolului nostru, olandezii, care dețineau aceste teritorii, au luptat fără milă împotriva canibalismului. Apoi, indonezienii și-au continuat expedițiile punitive cu aceeași determinare. Dar canibalismul nu a fost învins, ci mai degrabă ascunzător. Asmații au îndepărtat toate manifestările externe ale canibalismului din viața publică. Asmații cred că moartea unuia adaugă vitalitate altuia. Ucigând o persoană dintr-un alt trib, își prelungesc astfel propria viață. Doar cel care a aflat numele persoanei ucise poate „profita” pe deplin de rezultatele vânătorii. Prin urmare, vitejia războinicului Asmat depinde de capacitatea de a-și urmări victima, de a afla cât mai multe despre ea. Justificarea „morală” pentru „vânătorii de capete” sunt strămoșii decedați, care cer constant răzbunare. Totul poate fi pus pe seama sufletelor lor, puterea lor spirituală este folosită pentru a proteja împotriva spiritelor rele, care pândesc omul peste tot. De aceea, venerarea spiritelor morților a devenit o parte integrantă a credințelor Asmat... Vitejia războinicului stă în victorie, indiferent de preț. Dacă este necesar, se va împrieteni cu locuitorii unui sat vecin, îi va invita să-l viziteze, îi va trata, îi va ajuta și toate acestea doar pentru ca, după ce a aflat cât mai multe despre inamic, să-l poată ataca și ucide într-o zi. Un cod ciudat de relații din punctul de vedere al omului alb. În acest context, percepția asmaților asupra poveștii biblice, pe care misionarii lor le-o prezintă cu perseverență și răbdare, adesea însă suferind până de curând din cauza unor canibali insidioși, pare destul de logică. Așadar, în ochii asmaților, Iuda arată ca un adevărat războinic-învingător alături de Hristos cel reflexiv, slab și simplu. El a reușit să câștige încrederea inamicului, a profitat de momentul potrivit, și-a păcălit victima și a dat o lovitură calculată cu precizie. Și-a atins scopul, a supraviețuit, iar Hristos...

„Asmați. Războinici curajoși, neînfricați, oameni mândri care nu s-au supus cuceritorilor. Da, din punctul de vedere al omului alb, sunt trădători, perfizi și însetați de sânge, nu recunosc moralitatea și viața noastră. Și totuși ar fi păcat ca civilizația să le distrugă vreodată originalitatea” [57] .

Dacă cititorul împărtășește durerea autorului romanului Ogonyok, conform căreia canibalismul ar putea dispărea și, prin urmare, lumea noastră va deveni puțin mai puțin pluralistă, s-ar putea să nu se mai obosească să citească mai departe. La întrebarea „Contează cum crezi?”, spre deosebire de presa de genul Ogonyok, răspund imediat negativ: nu, contează cum crezi. Contează dacă oamenii mănâncă între ei sau carne de oaie. Contează dacă se roagă la Hristos sau la Belzebut.

Menționând canibalismul, cred, putem trasa o linie sub discuția pe tema „Pot fi religiile comparate între ele?” Da, religiile sunt diferite, diferențele lor pot fi observate și, după ce le-am conștientizat, putem admite că unele practici religioase sunt, ca să spunem blând, „mai înapoiate”, în timp ce altele sunt „mai spirituale”. O religie în care oamenii sunt sacrificați mi se pare „mai puțin sublimă” decât una care prescrie sacrificiul doar al animalelor. La rândul ei, o religie care recomandă sacrificarea mieilor în zilele de sărbătoare este inferioară uneia în care „sacrificiul de seară” este numit rugăciune verbală și întoarcerea inimii unei persoane către Dumnezeu. Și chiar dacă îmi vor dovedi că cultul sacrificiului uman este mai vechi decât practica citirii Psalmilor seara, voi prefera să mă distanțez de „tradițiile ezoterice ale antichității” și să rămân într-o tradiție care nu are o vârstă atât de venerabilă.

Pot înțelege foarte bine alegerea tânărului brahman hindus care și-a schimbat tradiția străveche și „ezoterică” cu un creștinism mai recent și prozaic: „Bunicul meu Singh a fost un student serios al ocultismului și a fost întotdeauna critic față de cei care doar filosofau și nu încercau să folosească puteri supranaturale. Într-o zi, bunica mea Nani mi-a spus un secret pe care îl păstrase mulți ani: Singh își sacrificase primul fiu zeiței sale iubite Lakshmi, soția lui Vishnu Păstrătorul. Acesta era un obicei în India, dar nu se vorbea despre el deschis. Zeița bogăției și a prosperității, ea l-a ajutat probabil pe bunicul meu să devină cel mai bogat și mai influent om din Trinidad cu o viteză incredibilă . ” [58]

În acest articol, cu greu voi vorbi în numele meu. Voi încerca doar să arăt – pe ce fundal au început să se audă predicile Profeților, și apoi ale lui Hristos. Ceea ce este adânc scufundat în apele istoriei este văzut atât vag, cât și nostalgic. Dar există insule pe pământ unde multe rămân ca înainte. Evanghelia nu a fost auzită acolo.

Una dintre astfel de insule este lumea lamaismului. Substratul care a „înghețat” Tibetul, frânându-i dezvoltarea spirituală în era pre-biblică, a fost budismul. Adevărul este că budismul nu are nicio idee despre Dumnezeu. Nici Unicul Dumnezeu-Creator Personal nu poate fi gândit conform regulilor filosofiei budiste, nici măcar Brahmanul Mondial, Spiritul Universal. Tot ceea ce există este un flux de particule, totul este generat de psihism. Totul este o manifestare

a energiei psihice și, prin urmare, totul poate fi folosit - numai dacă îți dai seama că folosești aceste forțe în beneficiul comunității budiste.

Budismul Mahayana a ajuns în Tibet în secolul al VII-lea. În secolul al IX-lea, a pătruns din cercurile aristocrației și erudiției la popor sub forma lamaismului, fondat de Padma Sambhava.

Popoarele din Tibet nu ieșiseră încă din stadiul șamanismului. Cultul lor consta în comunicarea cu spiritele, inclusiv cu cele destul de malefice și deschise. Conform logicii dezvoltării religioase, după un timp ar fi putut accepta ideea unei singure Zeități și să se angajeze pe calea generală a dezvoltării umane... Dar predicatorii budiști au venit la ei și le-au spus că nu există Dumnezeu. Dar există spirite (din punctul de vedere al filosofiei budiste, în principiu, există orice forme de existență dacă cineva se gândește constant și constant la ele și le transmite energia lor). Într-adevăr, orice budist știe că până și zeii s-au adunat la predicile lui Buddha. Dar Dumnezeu nu a venit. Asta înseamnă că El nu există. Cultul șamanic a fost susținut de filosofia budistă.

Așadar, ajungând în Tibet, Padma Sambhava a început să construiască mănăstirea Samye. Cu toate acestea, demonii s-au opus construcției. Intrând într-o luptă ocultă cu ei, Padma Sambhava i-a supus și i-a transformat în slujitori, care au terminat construcția [59] . Astfel s-a născut zicala preferată a lui E. Roerich: „Demonii construiesc un templu”. În plus, fondatorul lamaismului, după ce a învins forțele diabolice, a propus o condiție pe termen mai lung pentru eliberarea demonilor. De acum înainte, aceștia erau obligați să protejeze ortodoxia budistă. În general, din punctul de vedere al tantrismului, este neeconomic să eviți comunicarea cu spiritele și energiile întunecate - trebuie să înveți să nu le respingi, ci să le folosești în propriile scopuri. Orice energie poate fi utilă în economia ocultă.

Pe baza acestei tradiții și a acestei învățături, lingușirea acestor genii crude și sângeroase a ocupat locul de frunte în cultul popular. În mănăstirile budiste din Mongolia și Tibet, slujba zilnică de dimineață începe cu aducerea unei jertfe sângeroase „păstrătorului credinței, Zhamsaran, și altor zeități și genii feroce”, „călăii divini și aducătorii de moarte ai dușmanilor credinței și virtuții”.

Iată o descriere a acestor slujbe în cartea etnografului rus A. M. Pozdneev, republicată în 1993 în Kalmykia chiar de către budiști: „Cei care aduc balin huvaraks, înainte de începerea slujbei, trebuie mai întâi să contempleze Zhamsaranul și să-și imagineze întregul spațiu al lumii ca fiind gol. În spațiul acestui gol, trebuie să-și imagineze o mare nemărginită de sânge uman și de cal, în care valurile se leagănă într-un triunghi, chiar în mijlocul acestor valuri - un munte pătratic de cupru și pe vârful său - soarele, un cadavru de om și de cal, iar

pe ele Zhamsaranul. Fața lui este roșie; în mâna dreaptă, emițând flacără, ține o sabie de cupru, sprijinindu-o pe cer; cu această sabie taie viețile celor care și-au încălcat jurămintele. În mâna stângă ține inima și rinichii dușmanilor credinței; sub brațul stâng apăsă un steag roșu din piele. Gura lui este teribil de deschisă, 4 colți ascuțiți sunt scoși; are trei ochi și o privire teribil de furioasă. Este încoronat cu 5 cranii umane. El stă în mijlocul focului arzător al înțelepciunii."

După ce au adus o cupă de sânge acestei armate demonice și altora, ei sunt chemați să distrugă dușmanii, în special pe cei care limitează răspândirea credinței și sfințeniei budismului. Iată un strigăt adresat lor: „Îl chem pe stăpânul vieții, care și-a stabilit lăcașul veșnic în țara sud-vestică a cadavrelor, marii călăi și șimnusi roșii, care nu se abat de la ordinele lui Zhamsaran, vin conform puterii promisiunii... Pentru a-i face pe plac lui Zhamsaran și tovarășilor săi, îi onorez cu o mare de sânge felurit. Om-ma-hum... Toate forțele și obstacolele ostile, conform legilor lor stricte și crude, se transformă în praf... Cel care și-a deschis gura și și-a arătat colții, care are trei ochi pe fața sa teribilă, care și-a legat părul galben închis într-o împletitură, care și-a pus o coroană de cranii și un rozariu, un erou maiestuos, înzestrat cu o față imposibil de privit, te laud! Stând în dreapta ta, Ukhin-Tengri, care ține o sabie și un cui în mâini, are un corp albăstrui și o față roșiatică - te laud!.. Regele gardienilor yaksha, mama cu fața roșie, stăpânul vieții, cel feroce „Opt spadasini și voi, călăi teribili, sporiți-vă energia! Arătați-vă puterea celor păcătoși, care ridicați bariere lamașilor, tuturor celor care aderă la învățătura eretică și salvați, o, salvatorii. Trimiteți de sus șimnusii care operează cu cuțite, prindeți dușmanii cu o plasă, fixați-i cu cuie, tăiați-i cu săbii, împușcați-i cu săgeți, străpungeți-i cu sulițe, scoateți-le inimile! Dar, după ce i-ați forțat să pună capăt existenței lor rele prezente, salvați-le sufletele! Opriți viața acestor dușmani răi! Mâncați-le carnea, sângele și oasele cu buzele voastre! Acceptați acest sacrificiu al cărnii și sângelui dușmanilor urâți! Îndrumați-mă pe calea virtuții, dar pedepsiți dușmanii cu semne evidente! Distrugeți dușmanii lamașilor și credința în general, căci numai așa veți păstra credința și învățătura sacră!" [60]

Așadar, dacă de departe pare că toate religiile sunt egale, merită să le analizăm mai atent. Și să ne întrebăm dacă este posibil, de exemplu, să plasăm Mântuitorul lui Rublev și măști ale zeităților lamaiste într-un singur iconostas? Este posibil să citești atât rugăciunea unui creștin, cât și rugăciunea unui călugăr tibetan în timpul unei rugăciuni de dimineață?

Totuși, pentru a răspunde la ultima întrebare, trebuie să citățm textele lor. Am ascultat rugăciunea de dimineață a lamaistului. Pentru a facilita comparația, să luăm rugăciunea unui creștin ortodox, adresată nu lui Dumnezeu, ci Îngerului Păzitor: „Înger Sfinte, care stai înaintea sufletului meu nenorocit și a vieții mele pătimașe, nu mă părăsi pe mine, păcătosul, și nici nu mă depărta pentru

nestăpânirea mea; nu da loc demonului rău să mă posede prin violența acestui trup muritor; întărește mâna mea întristată și bolnavă și călăuzește-mă pe calea mântuirii. „O, Îngere Sfinte al lui Dumnezeu, păzitor și ocrotitor al sufletului și trupului meu nenorocit, iartă-mi totul, în ce fel te-am ofensat în toate zilele vieții mele și, dacă am păcătuit în vreun fel în această noapte trecută, acoperă-mă în această zi și păzește-mă de orice ispită a contrariului, ca să nu-L pot mânia pe Dumnezeu în vreun păcat. „Și rugați-vă pentru mine Domnului, ca să mă întărească în frica Sa și să mă arate vrednic de mila robului Său, amin." După cum notează pe bună dreptate L. Iuzefovich, „este greu să ni-l imaginăm pe Arhanghelul Mihail, arhanghelul puterilor cerești, cu tot militantismul său, purtând o diademă cu capete tăiate, strângând în dinți măruntaiele însângerate ale adversarilor creștinismului. Chiar dacă astfel de detalii fiziologice ar fi simboluri ale unei lupte pur spirituale, acest limbaj metaforic în sine este fundamental diferit de cel creștin" [61] .

Totuși, în „Shambhala" tibetană, totul se rezuma și la practică. „Mie, după ce petrecusem cincisprezece ani printre mongoli, mi se părea ciudat să vorbesc cu un ministru, un lama budist, un reprezentant al mișcării «cruțați toate ființele vii», o conversație despre posibilitatea sacrificiilor umane" [62] ... Și totuși, a trebuit să verific incredibilul. Sacrificiile umane au supraviețuit printre budiștii din nord până în secolul al XX-lea.

Iată, de exemplu, una dintre faptele faimosului Tushegun Lama (sau Ja-Lama), care se considera întruchiparea lui Mahakala, Marele Cernobog, „care a agitat stepa timp de aproape o jumătate de secol, a insuflat teroare nomazilor și a fost recunoscut ca sfânt în timpul vieții sale" [63] . În august 1912, după o bătălie din fortăreața chineză Kobdo, mongolii au capturat 35 de comercianți chinezi (nu soldați, desigur, ci negustori). S-a decis să se îndeplinească asupra lor vechiul ritual tantric de „consacrare a steagurilor". „Chemând oamenii la zumzetul scoicilor, lamașii au adus damara acoperite cu piele umană – tobe, instrumente muzicale făcute din oase umane goale, oale cu sânge pentru demoni. Lamași de rang înalt și inferior și-au croit drum prin mulțime cu aceeași dificultate... Au dezbrăcat repede victimele. Brațele și picioarele le erau răsucite la spate, capetele le erau date pe spate, iar împletiturile le erau legate de brațele și picioarele legate, astfel încât pieptul victimei ieșea în afară. Rugăciunile și incantațiile lamei au devenit mai puternice, iar cântecul sinistru a devenit mai rapid. Ja-lama a înaintat, ca toți lamașii, cu capul descoperit, într-o robă roșie. După ce a mormăit cuvintele unei rugăciuni, a îngenuncheat în fața primului dintre chinezii legați și a luat un cuțit de sacrificiu scurt, în formă de seceră, în mâna stângă. Înfipse instantaneu cuțitul în piept cu mâna stângă, Ja-lama i-a smuls inima încă tremurândă cu dreapta. Cu sângele care a țâșnit, mongolii hailari au scris pe pânză „formulele" „incantații" care le-ar garanta mongolilor ajutorul dokșiților, care le-au apreciat victoria. Apoi Ja-lama a așezat inima

însângerată în gabala pregătită – o cupă, care era de fapt partea superioară a unui craniu uman, încrustată în argint. Și din nou strigătul unei noi victime, până când în cele din urmă toate cele cinci steaguri au fost pictate cu sângele inimilor. Cu o lovitură scurtă de cuțit în craniu, lamele l-au deschis, coborând imediat creierele calde în gabala către inimile moarte... Retrăgându-se îngroziți la început, spectatorii au strigat ceva în semn de aprobare, ca și cum ar fi aprins un mic foc în sufletele lor... A fost rândul următoarelor cinci victime, inclusiv al Sartului capturat. Jalama s-a apropiat primul de el. Un „Allah-il-Allah" pătrunzător a răsunat prin vale când a deschis arterele Sartului cu un os uman în formă de sulă și a început să elibereze sângele care țâșnea în gabala. Sart a murit ca un adevărat musulman: a mormăit o rugăciune de moarte, privind spre locurile sale natale, până când a căzut pe iarbă. Cei patru... Camarazii nu erau mai prejos: sângerau încet. Ja-lama a stropit sângele dușmanilor pe moarte pe țirikii (soldați) care stăteau în apropiere și tremurau de frică. Victimele fără viață au fost aruncate în foc" [64]Când oficialul prințului a ajuns la locul sacrificiului și a încercat să-l oprească, susținând că astfel de ritualuri nu erau permise conform „credinței galbene", i s-a obiectat: „Dja-bogdo-lama îndeplinește ofranda tantrică conform obiceiului străvechi, așa cum este transmis prin tradiții secrete, nerostite. Ordinul său este principalul pentru noi! Așa poruncește el să se trateze cu dușmanii religiei Mahakala." Și într-adevăr, ce înseamnă cuvântul prințului în fața autorității unui sfânt! Și el este chiar mai mult decât un sfânt: „Mahakala a fost inițial una dintre imaginile lui Shiva ca distrugător al lumii" [65] .

Mahakala „a fost întotdeauna înfățișat de pictorii de icoane lama cu o sabie sau un cuțit, pe fundalul unui foc purificator, cu gura larg deschisă, gata să-și înfigă colții în inima dușmanului credinței galbene și să-i bea sângele nerăcit. Această dokshita (în tibetană și dharmapala în sanscrită) nu numai că învinge Răul, dar experimentează fericirea la vederea chinului purtătorului acestui Rău" [66] . Aceasta nu este în niciun caz o imagine a forțelor demonice, nu apariția răului. Nu, aceasta este apariția patronului „credinței galbene", apariția acelor forțe care protejează budismul tibetan. El și spiritele similare din lamaism sunt numiți „Cei Opt Teribili" (Mahakala, Tsagan-Mahakala, Erlik-Khan, Ohin-Tengri, Durben-Nigurtu, Namsarai, Zhamsaran, Pamba) [67] .

Mahakala este un demon care este el însuși incapabil să atingă nirvana, dar, fiind cucerit de Padma Sambhava și alți asceți budiști, este „condamnat să lupte pentru totdeauna cu cei care împiedică răspândirea budismului, le fac rău oamenilor sau îi împiedică să îndeplinească ritualuri sacre" [68] .

Dalai Lama (conform actualului Dalai Lama XIV) au fost asociați cu zeul negru Mahakala încă din copilărie: „La scurt timp după nașterea mea, o pereche de ciori s-a așezat pe acoperișul casei noastre. Acest lucru este deosebit de interesant, deoarece lucruri similare s-au întâmplat și după nașterea primului,

șaptelea, optulea și doisprezecea Dalai Lama. Mai târziu, când Primul Dalai Lama a crescut și a atins culmile practicii sale spirituale, a stabilit contact direct cu zeitatea protectoare Mahakala în timpul meditației. Și apoi Mahakala i-a spus: «Cel care, ca tine, afirmă învățăturile budismului, are nevoie de un protector ca mine.» Deci, după cum putem vedea, există cu siguranță o legătură între Mahakala, ciori și Dalai Lama” [69] . În plus, actualul laureat al Premiului Nobel pentru Pace nu este împotriva colaborării cu demoni și „călăi divini”: „Pentru a face față așa-numiților protectori mânioși, noi înșine trebuie să atingem un anumit nivel de dezvoltare interioară. Atunci când o persoană obține anumite rezultate sau stabilitate în practica sa yoghină, în special în yoga zeităților, și dezvoltă mândria acestei zeități, atunci ea dobândește capacitatea de a folosi diverși protectori și zeități. Aceasta este calea cea dreaptă... Am condus inițieri Kalachakra. În același timp, mi-am imaginat întotdeauna mental diverși protectori ai poporului tibetan, ai comunității tibetane... Aceste zeități pot influența evenimentele care au loc în lume” [70] .

Dalai Lama nu a menționat că, pentru a influența „zeitățile mânioase” însele și a le forța „să influențeze evenimentele care au loc în lume”, trebuie să se recurgă la ritualuri tantrice secrete. Ceea ce a făcut Jalama nu a fost o bacanalie de nebun; sacrificiul pe care l-a săvârșit „este accesibil doar acelor puțini, conform tantrismului, care au stăpânit jurămintele carului de diamant al Vajrei” [71] . Ceea ce Ja-lama făcea rareori era destul de constant „prefigurat” de ritualurile lamaiste obișnuite. De exemplu, în iurta lui Ja-lama atârna un „tulum” - piele jupuită în 1913 de la un kirghiz capturat, fără tăieturi, într-un sac, sărată și uscată cu măiestrie. Acesta nu era un trofeu de luptă, ci un accesoriu necesar pentru rugăciune. „Există astfel de rugăciuni ale lamașilor, când este necesar să se întindă pe podea în fața propriei persoane pielea lui Mangus, întruchiparea răului; un alt lucru este că, în absența acestuia, se întinde o bucată de pânză albă, simbolizând tulumul lui Mangus. Întrucât Ja-lama a început să construiască o mănăstire mare, avea nevoie de pielea dușmanului pentru viitoarele khurale, rugăciuni” [72] .

„Tulumul” care l-a însoțit pe Ja-lama în călătoriile sale este interesant și dintr-un alt motiv. Fiecare națiune, fiecare oraș încearcă, pe lângă venerarea Unicului Tată Ceresc (dacă își mai amintește de El), să găsească un patron spiritual „mai apropiat”. Moscova îl onorează pe Sfântul Gheorghe cel Victorios ca patron al său, iar Sankt Petersburg - pe Sfântul Alexandru Nevsky. În antichitate, Atena Pallas era considerată patroana Atenei, iar Artemis - Efes... Pe cine consideră lamaiștii patroana capitalei lor sacre - Lhasa? - Zeița Lhamo. Ea este întotdeauna înfățișată galopând pe o mare de sânge pe un catâr acoperit cu o pătură teribilă - tulum, făcută din pielea fiului ei, pe care ea însăși l-a ucis pentru trădarea „credinței galbene” [73] ...

Ritualurile lui Ja-lama nu erau atât de „ezoterice” încât să nu le practice nimeni altcineva. Când unul dintre asociații lui Ja-lama, Maksarzhav, a executat o lovitură de stat în 1921, el nu a distrus pur și simplu garnizoana Albă (detașamentul lui Ataman Kazantsev, parte a Diviziei Ungern). Inima lui Esaul Vandanov (un budist buriat) a fost mâncată. „La apariția sa în tabăra lui Vandanov, Chejin-Lama a căzut imediat în transă, zeitatea întruchipată în el a cerut inima tremurândă a lui Vandanov ca sacrificiu. Vandanov a fost împușcat, iar inima extrasă a fost prezentată freneticului Chejin, care a mâncat-o în extaz. Mai târziu, el a spus că în timpul transei a acționat zeitatea, nu el, și că aceasta a mâncat inima lui Vandanov” [74] . Interpreții acestui act i-au spus lui Burdukov că „grăsimea și carnea lui erau desfăcute pentru a fi folosite ca medicamente. În medicina tibetană, carnea, grăsimea, craniul uman și multe alte lucruri sunt folosite ca medicamente. Carnea și grăsimea umană sunt luate în principal de la cei executați” [75] .

Vandanov a fost sacrificat în timpul aceluiași ritual de consacrare a drapelului. Dar de data aceasta a fost vorba de drapelul roșu bolșevic. Iar comandantul Mongolilor Roșii, Maksarzhav, a fost în curând decorat cu Ordinul Sovietic al Drapelului Roșu…

Curând, sergentul Filimonov din Biisk a fost capturat de „Mongolii Roșii” (termenul lui A. Burdukov). Și de data aceasta inima captivului a fost sacrificată steagului roșu și mâncată. Același lama chedjin (cioidjin) care se afla sub Maksarzhev a efectuat ritualul [76] . „Este interesant că, în cazurile moderne de sacrificiu uman, inițiatorii sunt reprezentanți ai primei înalte lamah-uri - Ja-lama și chedjin” [77] .

Deci nu vorbim despre exces. Vorbim despre tradiție. Ezoteric, firește... În budismul nordic, „se folosesc instrumente de suflat pentru temple făcute din oase umane și mărgele pentru mătreața femeilor, făcute din același material... Gabala era făcută din craniul unei fecioare care a murit de moarte naturală și nu a ucis nicio creatură vie. Sângele animalelor de sacrificiu era turnat în ea pentru a invoca formidabila dharmapala” [78] .

Când le spui oamenilor despre astfel de pagini cu credințe și practici budiste, reacția este de obicei standard: „Nu se poate. La urma urmei, toată lumea știe că budismul este cea mai iubitoare de pace religie de pe pământ!” Oamenii sunt atât de terorizați de ideea unei „păci între religii” obligatorii, atât de captivați de propaganda „valorii lor egale” (cu presupusa superioritate a budismului față de creștinism), încât chiar și Inessa Lomakina, a cărei carte despre Dzhalam conține atât de multe pagini teribile, consideră necesar să facă o reverență în fața „înțelepciunii lamaismului”. „O tânără femeie, membră a comunității budiste din Sankt Petersburg, după ce a citit o parte din manuscris, m-a întrebat: «Care este

rostul tuturor acestor orori, al acestor sacrificii? Un budist nu va culege nici măcar un fir de iarbă, binecuvântând tot ce crește și trăiește pe pământ. Sau ești împotriva renașterii lamaismului?» Nu, nu, nu sunt împotriva; orice credință este probabil în favoarea binelui acum. Doar lamaismul este o credință specială care a absorbit înțelepciunea stepei" [79] . Desigur, a smulge inimile din piepturile oamenilor vii este „spre binele omului". Karma persoanei ucise devine mai bună datorită acestui fapt.

Pentru Ungern și Ja-Lama, „sângele de pe petalele lotusului budist părea a fi ceva destul de natural și înnăscut acestuia" [80] . Când Burdukov l-a întrebat pe Ja-Lama cum, în calitate de călugăr budist, putea purta arme, lupta și ucide, Ja-Lama a răspuns: „Acest adevăr („cruță toate ființele vii") este pentru cei care aspiră la perfecțiune, dar nu și pentru cei perfecți. Așa cum un om care a urcat un munte trebuie să coboare, tot așa cei perfecți trebuie să se străduiască să coboare în lume – să slujească binelui altora, să ia asupra lor păcatele altora. Dacă o persoană perfectă știe că o anumită persoană poate distruge o mie de oameni de-ai săi și poate provoca dezastre oamenilor, ea poate ucide o astfel de persoană pentru a salva o mie și a elibera oamenii de dezastru. Ucigând, el va curăța sufletul păcătosului, luând asupra sa păcatele sale" [81] . Așadar, budismul este capabil să ofere justificări pentru crimele comise de adepții săi.

Însă, în ciuda acestui fapt, cu o persistență uimitoare în propaganda modernă (atât ocultă, cât și seculară), toleranța religioasă și liniștea budismului sunt puse în contrast cu „setea de sânge" a creștinilor. Apar constant afirmații precum următoarea: „Budiștii sunt singurii credincioși care nu au fost niciodată cauza vărsării de sânge în 2,5 mii de ani. Budiștii nu au început niciodată războaie, în special cele fratricide, civile. Nu și-au impus (spre deosebire de creștini) religia cu foc și sabie" [82] . Ei bine, să ascultăm opinia istoricului: „Majoritatea budismului occidental subliniază natura «pașnică» a învățăturilor budismului în comparație cu islamul și creștinismul și parcă uită că mulți conducători ai Orientului antic și medieval erau numiți în budism «chakravartini», «bodhisattva», «buddharaja», deși unii dintre ei se distingeau prin cruzime extremă și sunt cunoscuți pentru exterminarea unor popoare întregi, de exemplu, Ashoka, Genghis Khan etc. Mai mult, istoria a înregistrat multe cazuri în care agresiunea a fost justificată de obiective religioase: războaie pe insula Sri Lanka pentru deținerea Dintelui lui Buddha, campania regelui birmanez Anuruddha împotriva statului Thaton, chipurile în scopul obținerii legii Pali etc. E. O. Berzin notează că «lupta pentru distrugerea statelor de tip vechi și crearea statelor de tip nou, așa cum a fost întotdeauna cazul în Evul Mediu, a fost purtată sub sloganuri religioase». Astfel, la suprafața evenimentelor vedem lupta budismului Hinayana împotriva budismului Mahayana în Thailanda, Kampuchea, Laos, lupta vechilor culte animiste împotriva budismului Hinayana în Birmania, lupta confucianismului împotriva budismului Mahayana în Vietnam și, în final, lupta religiei sincretice

budism-hinduism împotriva preoților fiecăreia dintre aceste religii separat în Indonezia. Necesitatea și dreptatea politicii prădătoare a conducătorilor care au patronat sangaya și dharma sunt justificate de ideologii budismului prin referințe la edictele lui Ashoka, care sunt exegeza canonizată a budismului Theravada, și la tratatul canonizat „Milindapanha” și, în general, considerăm natura acestor războaie prin conceptul de chakravartin. Trebuie menționat că politica dharma-vijaya (lit. „cucerire cu ajutorul dharmei”) este cunoscută în țările budismului sudic ca parte a conceptului de chakravartin, conform căruia conducătorul este obligat să răspândească dharma în țările vecine, adică cuceririle sunt datoria sa” [83] .

Sectele budiste din Tibet se luptau uneori între ele cu armele în mână [84] . Și în Japonia budistă-șintoistă, sângele creștinilor era deja vărsat. Înainte de începerea persecuției, existau aproximativ 300.000 de creștini în țară. Iar acest lucru era considerat o amenințare la adresa securității naționale a Japoniei și a bunăstării mănăstirilor budiste. Creștinismul a fost scos în afara legii. În 1623, 27 de creștini au fost executați. În 1618-1621, 50 de creștini japonezi au fost uciși. Anul următor, 1622, a intrat în istoria Bisericii Japoneze drept „anul marilor martiri”: 30 de creștini au fost decapitați, iar alți 25 au fost arși de vii (inclusiv nouă preoți catolici străini). Și așa a continuat timp de două secole și jumătate. Când creștinismul a fost în sfârșit declarat religie permisă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în Japonia mai rămăseseră 100.000 de creștini (deși istoricul observă că puțini creștini au renunțat la creștinism - majoritatea preferând moartea) [85] . Consacrarea filozofică a acestor persecuții a fost dată de tratatul „Despre daunele creștinismului”, scris de călugărul budist Suden [86] .

Și în divizia Ungern, menționată mai sus, cea mai pregătită de luptă era suta tibetană, trimisă baronului de către Dalai Lama [87] . Aceasta înseamnă că lamașii tibetani aveau atât experiență de luptă, cât și anumite obiective, pentru care nu numai că aveau trupe, dar le trimiteau și dincolo de granițele Tibetului.

Așadar, sacrificiile umane din budismul modern contrazic doar ideile europene excesiv de umflate despre budism și nu istoria budismului în sine.

În istoria lor, creștinii au vărsat probabil sânge nu mai puțin decât budiștii. Dar acest sânge nu a fost niciodată ritualic. Și, prin urmare, viața bisericească, mult timp acoperită de cenușa vieții de zi cu zi și de păcatele laicilor și pastorilor, în calmul scolastic căutând echilibrul tuturor problemelor spirituale - este încă mai bună decât flacăra nebunească care arde veteranii „contactelor cu Mintea cosmică”.

Am fost în Mexic. Am urcat pe piramide…
Ce ar spune dacă ar vorbi?

Nimic. În cel mai bun caz, despre victorii
asupra unui trib vecin, despre capete rupte.
Despre cum
sângele uman turnat într-un vas pentru Zeul Soare întărește mușchii acestuia din urmă;
că sacrificiul de seară a opt oameni tineri și puternici
asigură un răsărit de soare mai bun decât un ceas deșteptător.
Totuși, mai bun sifilisul, mai bune gurile
unicornilor lui Cortes, decât acest sacrificiu.
Dacă ești sortit să-ți hrănești ochii corbilor,
e mai bine ca ucigașul să fie un ucigaș și nu un astronom.

Joseph Brodsky. „Divertisment mexican”.

Această lume, lumea sacrificiilor păgâne, era bine cunoscută oamenilor din Biblie. Nu toți păgânii făceau sacrificii umane. De exemplu, ura romanilor față de Cartagina se explică nu în ultimul rând prin dezgustul romanilor față de sacrificiile umane ale africanilor [88] . Așa cum sentimentul de dezgust față de păgânism la profeții biblici devine destul de ușor de înțeles pe fundalul practicii canaaneene de a arde prunci în cinstea lui Baal. Disocierea strictă a primilor creștini de „moștenirea antică” devine, de asemenea, mai clară dacă ne amintim că sângele uman era vizibil în adâncurile acestei „moșteniri” [88] . Iar povestea din Povestea anilor trecuți despre cum Perun a fost trimis într-o călătorie de-a lungul Niprului încetează să mai pară „distrugerea monumentelor culturale ale antichității noastre natale” dacă ne amintim că creștinii au fost sacrificați lui Perun cu câțiva ani înainte de anul Botezului [89] .

Nu din cruzime oamenii făceau sacrificii atât de teribile, ci mai degrabă din disperare. Dumnezeu este prea departe. Zeii sunt prea aproape. Și caracterul lor este prea nestatornic: astăzi ajută, mâine batjocoresc. Și ca un gest de ultimă speranță, oamenii se ucideau între ei în fața zeilor: poate măcar asta te va face mai milostiv…

Este imposibil să înțelegi Evanghelia fără povestea Căderii. Este imposibil să înțelegi strălucirea Muntelui Tabor fără să cunoști abisul în care au căzut oamenii. Multă vreme, omenirea a urcat spre acea „plinătate a timpului” când i s-a putut da Evanghelia. În acest timp, nu numai că a curs multă apă pe sub poduri, dar s-a vărsat și mult sânge la multe altare.

Există o licărire slabă de adevăr în aceste rătăciri sângeroase ale sentimentului religios. Într-adevăr, „fără vărsare de sânge nu este iertare” (Evrei 9:22). Sângele este viață, iar omul simte nevoia să încredințeze și să dedice viața, „toată viața noastră”, lumii cerești. În plus, Dumnezeu îi roagă pe oameni: „Fiule, dă-mi inima

ta”. Dar și duhurile vor să-i subjuge complet pe oameni. Cu adevărat, după cuvintele lui Dostoievski, „aici se luptă diavolul și Dumnezeu, iar câmpul de luptă sunt inimile oamenilor”. Unirea nu trebuie să fie superficială, trebuie să se încheie nu la periferia vieții umane, ci în adâncul ei - în inimă. Și astfel duhurile cer: deci scoate această inimă și dă-o nouă. Ca un gest de încredințare față de maeștrii spirituali, omul își varsă sângele și sângele victimelor.

Este posibil ca semiții să fi avut și un cult al sacrificiilor umane în timpurile premergătoare Vechiului Testament. Jertfa lui Iefta apare ca un ecou al unei practici arhaice. Conform unei presupuneri foarte probabile a lui V. Rozanov, ritul circumciziei a apărut ca înlocuitor pentru obiceiul canaanit de a sacrifica întâii născuți [90] .

Totuși, nu sângele oamenilor, ci sângele animalelor este cel care curge în lumea Vechiului Testament. Aceasta este mai bună decât „jertfa de seară a opt tineri și puternici”.

Totuși, dacă cunoașteți latura tehnică a ritualurilor din Vechiul Testament, atunci planurile de restaurare a Templului din Ierusalim și a cultului evreiesc antic nu inspiră entuziasm.

Preoții au mers prin șiruri de sânge, iar mâinile lor erau literalmente „în sânge până la coate”. Jertfesc turturele: „preotul a luat porumbeii, le-a răsucit capetele și le-a rupt (de vii – din nou ideea de durere) oasele aripilor” [91] . „Jertfa arse a păsărilor se săvârșește astfel: preotul le ciupește capetele din spatele capului și le separă de corp, apoi stoarce sângele capului și sângele corpului pe peretele altarului, deasupra liniei de mijloc a altarului; ia capul, așază locul ciupit lipit de altar, îl freacă cu sare și îl aruncă pe focul altarului; apoi rupe cu mâna gușa și pielea de dedesubt, împreună cu penele, de pe corp – și rupe măruntaiele care ies odată cu el – și aruncă totul pe locul cenușii; apoi, ținându-le de aripi, fără cuțit, le sfâșie fără a separa părțile, le freacă cu sare și le aruncă pe focul altarului. Cum se face ciupirea? - Se taie adânc cu unghia din spatele capului; dacă dorește, poate mișca cuiul înainte și înapoi, iar dacă nu dorește, apasă cuiul... Cum se ține jertfa păsării în timpul acțiunii cuiului? - Preotul ține ambele picioare între două degete și ambele...” „își întinde aripile între două degete, își întinde gâtul pe două degete și face ruptura cu unghia” [92] .

Jertfa zilnică de dimineață a unui miel (tamidah) se săvârșea în felul următor: „Preotul le spunea celor pentru care se oferea jertfa: «Ieșiți și aduceți un miel din camera mielului». Piciorul din față al mielului era legat de piciorul din spate. Capul era întors spre sud, iar fața era întoarsă spre vest. Jălțatorul stătea în est, cu fața spre vest. Jupuitorul nu rupea piciorul din spate, ci făcea o gaură în genunchi și îl agăța; îl jupuia la piept; când ajungea la piept, tăia capul și îl

înmâna celui de la care căzuse capul; apoi tăia tibiile și le înmâna celui de la care căzuseră; termina de jupuit, sfâșia inima, îi lăsa să curgă sângele, tăia mâinile (picioarele din față). Apoi, toți participanții la jertfă stau lângă altar și țin părțile mielului dezmembrat într-un anumit fel: Primul cu capul și piciorul din spate: capul în mâna dreaptă, nasul orientat spre partea superioară a mâinii, coarnele... între degete, locul tăierii în partea de sus și grăsimea deasupra lui, și piciorul drept din spate în mâna stângă cu locul pielii afară; al doilea cu două mâini (picioare anterioare): cea dreaptă în mâna dreaptă și cea stângă în stânga, și locul pielii lor afară; al treilea cu coada și piciorul: coada în mâna dreaptă, coada grasă atârnând între degete, și ficatul și cei doi rinichi cu el, și piciorul stâng din spate în mâna stângă... În total - 9. S-au dus și și-au așezat părțile în jumătatea inferioară a kevesh-ului, spre vest, le-au sărat, s-au coborât, au venit în camera gazit să recite Shema (rugăciunea de dimineață).

„Altarul arderilor de tot avea 30 de coți lățime și 15 coți înălțime. O flacără veșnică ardea pe el. Nu era o vatră, ci o întreagă conflagrație. Imaginați-vă trosnetul, șuieratul și șuieratul focului pe un astfel de altar. Imaginați-vă aproape un ciclon formându-se deasupra templului. Conform legendei, acesta nu a fost niciodată stins nici măcar de ploaie. Aici erau arși tauri întregi, ca să nu mai vorbim de mulți țapi și berbeci. Imaginați-vă mirosul de ars și grăsime - dacă un singur shashlik din Orient își răspândește fumul pe mai multe străzi! Potrivit lui Josephus Flavius, 265 de mii de miei erau îngropați de Paște... Uneori preoții mergeau până la glezne în sânge - întreaga curte imensă era acoperită de sânge. Nu merita să mergi aici cu nervii slăbiți. De Sărbătoarea Corturilor, 13 tauri au fost aduși în prima zi. Cultul Vechiului Testament a speriat puternic cu enormitatea sa”, a descris părintele Pavel Florensky în imaginea cultului Vechiului Testament [93] .

Aceasta este legea generală a ritualului mozaic: ungerea cu sânge și stropirea cu sânge. Aproximativ așa cum ungem cu mir și stropim cu apă sfințită. Și așa cum în „ghidul practic pentru pastorii ortodocși” se spune despre cum să ții un prunc în timpul botezului pentru a nu-l răni, tot așa și în iudaism există instrucțiuni despre uciderea animalelor. Preotul nostru stropește cu apă, evreul stropește cu sânge.

Și astfel toată această putere externă și spontaneitate a cultului antic este înlocuită de înălțarea unei bucăți de pâine și a unei cupe de vin... Grandoarea cantitativă a cultului Vechiului Testament este, cum s-ar spune, comprimată în intensitatea calitativă a cultului Noului Testament. „Creștinismul este o versiune infinit condensată a iudaismului și răspunde în cele din urmă cerințelor legitime (căci «fără vărsare de sânge nu este iertare» - după cuvintele Apostolului) ale iudaismului; dar iudaismul încearcă constant să-și satisfacă cerințele cu mijloace temporare și, prin urmare, insuficiente” [94] .

Și astfel, deja în apogeul Vechiului Testament, Dumnezeu începe să-i descurce pe oameni de aceste jertfe. „Jertfa lui Dumnezeu este un duh zdrobit”, i se revelează psalmistului. Lui Amos i se spune: „Urăsc și lepăd sărbătorile voastre și nu simt mirosul jertfelor adunărilor voastre solemne. Chiar dacă-Mi aduceți arderi de tot și daruri de mâncare, nu le voi primi” (Amos 5:21-22). Ieremia aude același lucru: „Arderile voastre de tot nu-Mi sunt plăcute și jertfele voastre nu-Mi sunt plăcute” (Ieremia 6:20). Și Isaia îi spune poporului său: „La ce bun Mie mulțimea jertfelor voastre?, zice Domnul. M-am săturat de arderile de tot ale berbecilor și nu-Mi place sângele taurilor și al mieilor. Nu mai aduceți jertfe deșarte! Nu pot suporta lunile noi și Sabatele, adunările de sărbătoare, nelegiuirea și ospățurile! Sufletul meu urăște lunile voastre noi și sărbătorile voastre; sunt o povară pentru mine și mă întristează din cauza lor. Și când vă întindeți mâinile, Îmi ascund ochii de la voi; mâinile voastre sunt pline de sânge. Spălați-vă, curățiți-vă! îndepărtați răul faptelor voastre dinaintea ochilor mei! Încetați să faceți răul [95] ; învățați să faceți binele; căutați dreptatea! Eliberați pe cel asuprit, faceți dreptate orfanului și apărați văduva” (Isaia 1:2-17).

În sfârșit, vine vremea Noului Testament. Dacă mai demult turmele de tauri și oi erau aduse la Dumnezeu ca jertfe, acum Dumnezeu Însuși vine la oameni cu Jertfa Sa, cu darul Său. Eforturile umane de a se înălța la Dumnezeu, disponibilitatea omului de a stoarce sânge din ei înșiși și din animale picătură cu picătură, astfel încât șuvoiul acestuia să strige de la pământ la cer, s-au dovedit a fi zadarnice: „Legea n-a făcut pe nimeni desăvârșit” (Evrei 7:19). Jertfele Vechiului Testament „nu pot face desăvârșit în conștiință pe cel ce aduce jertfă” (Evrei 9:9). De fapt, aducerea jertfelor este mișcarea unei conștiințe tulburate, este o vagă stârnire a unui sentiment de pocăință, un sentiment al anormalității vieții cuiva. Dar după aducerea jertfei, nimic nu s-a schimbat. Și de aceea a apărut nevoia de tot mai multe jertfe și, prin urmare, jertfele erau zilnice. Cadavrele animalelor nu puteau umple golul care se deschidea între Dumnezeu și om.

Dar Hristos a venit, Mielul lui Dumnezeu, luând asupra Sa păcatele lumii. Hristos nu Și-a luat asupra Sa responsabilitatea legală sau morală pentru păcatele oamenilor înaintea Tatălui. El a luat asupra Sa consecințele păcatelor noastre. Chiar acea aură de moarte cu care oamenii se înconjurau, izolându-se de Dumnezeu, Hristos a umplut-o cu Sine Însuși. Fără a înceta să fie Dumnezeu, El a devenit om. Oamenii se îndepărtaseră de Dumnezeu, se îndreptaseră involuntar spre neființă - și acolo, la aceeași graniță a neființei, Hristos S-a apropiat liber. Nu acceptând păcatul, ci acceptând consecințele păcatului. Asemenea unui pompier care se năpustește asupra unui incendiu, El nu participă la vina incendiatorului, ci participă la durerea celor care au rămas în clădirea care ardea.

Hristos nu i-a găsit pe toți oamenii de pe pământ. Mulți au ajuns deja în Șeol, la moarte. Și apoi Păstorul merge după oile pierdute după ele – în Șeol, pentru ca acolo, în existența de după moarte, omul să-L poată găsi pe Dumnezeu. Hristos nu varsă sânge pentru a-L îmbuna pe Tatăl și a-I da „dreptul legal de a amnisti" oamenii. Prin vărsarea sângelui, El, iubirea Lui, căutând oameni, primește ocazia de a intra în lumea morții. Hristos nu izbucnește în iad ca un Deus ex machina, ci intră acolo, în capitala dușmanului Său, într-un mod natural – prin propria Sa moarte. Hristos moare dureros pe Cruce nu pentru că aduce o jertfă Tatălui sau diavolului – „Și-a întins brațele pe cruce pentru a îmbrățișa întregul univers" (Sfântul Chiril al Ierusalimului. Omilii catehetice. 13, 28).

Jertfa lui Hristos este darul iubirii Sale pentru noi, pentru oameni. El ni se dăruiește pe Sine Însuși, Viața Sa, plenitudinea Veșniciei Sale. Noi am eșuat în a-I oferi darul potrivit lui Dumnezeu. Dumnezeu vine și ni se dăruiește pe Sine Însuși.

Dumnezeu-Omul S-a jertfit oamenilor, Și-a dat viața nouă – nu ca să moară, ci ca noi să trăim în El. Și de aceea jertfa creștină, Liturghia, se săvârșește cu cuvintele: „Îți aducem ceea ce este al Tău, din ceea ce este al Tău, pentru toți și pentru toate." Acum îi aducem lui Dumnezeu nu al nostru sânge, ci al lui Dumnezeu. Nu ne apropiem de altar cu propriul nostru sânge. Luăm rodul viței de vie cultivate de Creator. Paharul cu vin este ceea ce vine de la noi în Liturghie (plus inimile noastre, pe care le cerem să fie sfințite). Și cerem ca acest prim dar al Creatorului, darul viței de vie, să devină al doilea Dar – să devină Sângele lui Hristos, să se sature cu Viața lui Hristos. Din poporul Tău, din pământul Tău, îți aducem Viața Ta, Doamne, pentru că ne-ai dat-o pentru toți și pentru eliberarea de orice rău. Și cerem ca Viața Ta, Sângele Tău, Duhul Tău să trăiască și să lucreze în noi. „Doamne, trimite peste noi Duhul Tău Sfânt și aceste Daruri care nu sunt prezentate aici", cere rugăciunea culminantă a Liturghiei.

Îi aducem lui Dumnezeu, la altar, simbolul Legământului – vinul și pâinea. Și în schimb primim Realitatea: Trupul și Sângele; Viața lui Hristos. „Cu frică de Dumnezeu, cu dragoste și cu credință – apropiați-vă."

Un dar cuvenit lui Dumnezeu este acela care permite profunzimii conștiinței cuiva să fie cu Dumnezeu. Suntem nestatornici. De aceea, abandonăm zborurile sentimentelor religioase, de pocăință sau de glorie plină de bucurie și ne întoarcem pe calea slujirii firii pământești. Dar „Hristos este același ieri, azi și în veac" (Evrei 13:8). Și de aceea „El n-are nevoie să aducă jertfă în fiecare zi, cum făceau marii preoți, căci aceasta a făcut odinioară, când S-a adus jertfă pe Sine Însuși" (Evrei 7:27).

Jertfa lui Hristos nu poate și nu are sens să fie repetată: „Hristos n-a venit să Se jertfească pe Sine însuși des, ca altfel să sufere des de la întemeierea lumii. Ci S-a arătat o dată pentru totdeauna, la sfârșitul veacurilor, ca să șteargă păcatul prin jertfa Sa” (Evrei 9:24-26).

Avatarii – „Salvatorii” – din India sunt forțați să vină în mod regulat. De fiecare dată când memoria legii karmice este întunecată în lume, ei trebuie să vină și să ne amintească de ea. Ei vorbesc despre ciclul cosmic și ei înșiși trebuie să ia parte la acest ciclu. Dar în Biblie există o istorie liniară; fiecare moment al timpului este singular, unic și responsabil. În timpul biblic, sunt posibile evenimente irepetabile. Cel mai important dintre ele a fost venirea lui Hristos. Hristos nu acționează asupra minții, nu asupra memoriei oamenilor – și, prin urmare, rodul venirii Sale este incomparabil mai profund. Prin Sine Însuși, El a schimbat întreaga structură cosmică. Pentru că nu a venit cu cărți și „nu cu sânge de țapi și viței, ci cu propriul Său sânge, El a intrat o dată pentru totdeauna în Locul Sfânt, căpătând o răscumpărare veșnică... Sângele lui Hristos va curăți conștiința noastră de faptele moarte, ca să slujim Dumnezeului celui viu și adevărat” (Evrei 9:14). Acum - „avem îndrăzneală să intrăm în Locul Preasfânt, prin sângele lui Isus, pe o cale nouă și vie” (Evrei 10:19).

Dacă ar fi posibil să intrăm în sanctuarul unde omul Îl găsește pe Dumnezeu prin intermediul sacrificiilor făcute de omul însuși, atunci am putea presupune semnificația pozitivă a altor căi religioase, necreștine. Dacă omul ar intra în acest sanctuar prin extinderea cunoștințelor sale despre Realitate, adică prin acumularea de gnoză, atunci ne-am putea aștepta la apariția unei noi religii care să ia în considerare „evoluția realizărilor culturii umane”. Dar Dumnezeu a condiționat intrarea în acest sanctuar de altceva: dragostea și sacrificiul Său. A fost deja făcut. O dată pentru totdeauna.

Nu este nevoie să ne temem de neobișnuitul hotărârii lui Dumnezeu. Nu este nevoie să fugim de Hristos și Biserica Sa către Shambhala, către India sau către „Al Treilea Testament”. Dumnezeu ne așteaptă de mult lângă casa noastră, într-o biserică parohială obișnuită de pe strada vecină, unde se celebrează Sacramentul Iubirii în fiecare duminică dimineață. Acea Iubire care odinioară lumina și mișca Soarele și luminatorii strălucește în micul potir euharistic:

Și Euharistia, precum o amiază veșnică, durează –
Toată lumea ia împărtășania, cântă și cântă,
Și în văzul tuturor, vasul divin
curge cu o bucurie nesecată…

APLICAȚIE

Institutul Teologic Ortodox Sfântul Tihon și Magazinul de Cuvinte Ortodoxe

Institutul Teologic Ortodox Sfântul Tihon a fost deschis în primăvara anului 1992 cu binecuvântarea Sanctității Sale Patriarhul Alexei al II-lea și a fost onorat să poarte numele Sfântului Tihon, Patriarhul Întregii Rusii.

Institutul este o instituție de învățământ superior ortodoxă care oferă educație teologică laică și studii superioare în științe umaniste (discipline istorice și filosofice, literatură, limbi vechi și moderne etc.). Facultatea de teologie și pastorală pregătește candidații pentru hirotonire.

Absolvenții Institutului Teologic vor putea activa profesional în domeniile iluminismului, educației (primare, secundare și superioare), activităților științifice și teologice, artelor bisericești (cântare bisericească, pictură de icoane, restaurare, broderie bisericească, mozaicuri, fresce), istoriei artei, muzeelor etc.

Departamentul de zi al Institutului este așteptat să ofere un program vast de studiere a limbilor moderne și vechi. Departamentul de seară al Institutului predă discipline umaniste și teologice studenților, în principal celor cu studii superioare. Departamentul de corespondență este organizat pentru instruirea studenților din afara orașului, conform programelor departamentului de seară.

După absolvirea cu succes a patru ani de studiu, studenții primesc o diplomă de licență.

Al cincilea an este dedicat redactării unei teze de diplomă. În 1994, primii 36 de absolvenți ai Institutului au primit o diplomă de licență în teologie, iar în 1995, alți 64 de absolvenți. Toate facultățile au câte un departament pregătitor.

Structura Institutului

Institutul este condus de Consiliul Academic și de rectorul ales de acesta, a cărui candidatură este aprobată de Sanctitatea Sa Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii. În prezent, rectorul Institutului a fost ales și aprobat.

Protopop Vladimir Vorobiev. Departamentele de zi și de seară ale Institutului includ următoarele facultăți:

Teologic și pastoral (pregătirea candidaților pentru clerul Bisericii Ortodoxe Ruse, precum și a profesorilor de științe teologice).

Mesionar și catehetic (pregătirea învățătorilor Legii lui Dumnezeu și a altor discipline bisericești, a misionarilor, lectorilor, jurnaliștilor etc.).

Istoric și filologic (pregătirea profesorilor de literatură și limba rusă, istorie, limbi străine pentru școlile secundare și gimnazii ortodoxe; în cadrul departamentului de filologie creștină răsăriteană, pregătirea specialiștilor în traducerea patrimoniului patristic și a operelor scriitorilor bisericești din Răsăritul creștin).

Pedagogic (formarea profesorilor de Legea lui Dumnezeu pentru copiii de vârstă școlară primară și secundară).

Arte bisericești (formarea specialiștilor în domeniul istoriei artei creștine, pictura icoanelor, restaurarea, mozaicurile, frescele, broderia bisericească, lucrările muzeale, arhitectura).

Cânt bisericesc (formarea profesorilor de cânt bisericesc, a dirijorilor de cor, a cântăreților, a specialiștilor în istoria și teoria cântului bisericesc).

În prezent, Institutul are peste 160 de angajați, inclusiv absolvenți și personal ai Academiei Teologice din Moscova, Universității de Stat din Moscova, Conservatorului de Stat din Moscova și Institutului Pedagogic Muzical de Stat Gnessin, Centrului de Cercetare Științifică de Artă Rusă I.E. Grabar, celor mai mari ateliere de artă și muzee din Moscova, pictori de icoane, restauratori și specialiști în cântece bisericești renumiți. Din toamna anului 1995, numărul studenților a depășit 1.300.

Departamentul cu normă întreagă al facultății acceptă studenți cu vârste cuprinse între 17 și 35 de ani.

Examene de admitere: Legea lui Dumnezeu (în volumul cărții protopopului S. Slobodskoy „Legea lui Dumnezeu”), istoria Rusiei înainte de 1917, eseu (sunt oferite subiecte de eseuri despre literatura rusă, precum și subiecte libere).

Departamentele serale ale facultăților acceptă în principal persoane cu studii superioare, sub 50 de ani. Examene de admitere: Legea lui Dumnezeu (Protopop S. Slobodskoy), eseu.

Facultatea acceptă studenți cu vârste cuprinse între 17 și 35 de ani pentru a urma cursurile departamentului cu normă întreagă. Examene de admitere:

Departamentul de Literatură: Legea lui Dumnezeu (Protopopul S. Slobodskoy), eseu, limba rusă (orală);

Departamentul de Istorie: Legea lui Dumnezeu (Protopopul S. Slobodskoy), eseu, istoria Rusiei înainte de 1917;

Departamentul de Limbi Străine: Legea lui Dumnezeu (Protopopul S. Slobodskoy), eseu, limbă străină (orală);

Departamentul de Filologie Creștină Răsăriteană: Legea lui Dumnezeu (Protopopul S. Slobodskoy), limbă străină (orală), eseu.

Durata studiilor în cadrul departamentului pregătitor al facultăților teologico-pastoral, misionar-catehetic, istorico-filologic și pedagogic este de 1 an. Examen de admitere: interviu la Legea lui Dumnezeu.

Departamentul de zi acceptă persoane cu vârste cuprinse între 17 și 30 de ani. Specialități: istoria și teoria artei creștine, restaurarea icoanelor, pictura icoanelor, mozaic, frescă, broderie bisericească, arhitectură. Examene de admitere pe departamente:

istoria și teoria artei creștine: Legea lui Dumnezeu (protopopul S. Slobodskoy), istoria Rusiei înainte de 1917, eseu, interviu despre istoria artei;

pictură de icoană, mozaic, frescă: Legea lui Dumnezeu (protopopul S. Slobodskoy), eseu, interviu despre istoria artei, vizionarea de lucrări, copierea unei icoane;

restaurarea icoanelor: Legea lui Dumnezeu (Protopopul S. Slobodskoy), eseu, interviu despre istoria artei, vizionarea lucrărilor, copierea icoanelor, desen, pictură;

Broderie bisericească: Legea lui Dumnezeu (Protopopul S. Slobodskoy), eseu, interviu despre istoria artei, vizionare de lucrări, compoziție ornamentală în culori;

arhitectură: Legea lui Dumnezeu (protopopul S. Slobodskoy), istoria Rusiei înainte de 1917, eseu, interviu despre istoria artei, vizionare de lucrări, desen, test arhitectural.

Departamentul de seară acceptă persoane cu vârsta de până la 40 de ani, de preferință cu studii superioare.

Examene de admitere pentru specialitatea „istoria artei creștine”: Legea lui Dumnezeu (protopopul S. Slobodskoy), eseu, interviu despre istoria artei.

Facultatea are un departament pregătitor. Durata studiilor este de 1 an. Examene de admitere: recenzii de lucrări și interviu despre Legea lui Dumnezeu.

Persoanele cu educație muzicală sunt acceptate, pentru departamentul de zi - până la 30 de ani, pentru departamentul de seară (cu studii secundare de specialitate) - până la 35 de ani. Specialități: dirijor de cor, canto într-un cor bisericesc, predarea ritualului bisericesc, istoria și teoria cântării bisericești. Examene de admitere pe departamente:

dirijor: Legea lui Dumnezeu (protopop S. Slobodskoy), compoziție, specialitate (solfegiu, audiție vocală), pian.

istoria și teoria cântării bisericești (sunt acceptate persoane cu studii muzicale secundare de specialitate): Legea lui Dumnezeu (Protopop S. Slobodskoy), eseu, specialitate (solfegiu, armonie), pian, interviu despre istoria culturii.

Facultatea are un departament pregătitor de doi ani pentru persoanele care nu au o educație muzicală suficientă. Durata studiilor este de 1 sau 2 ani. Examene de admitere: Legea lui Dumnezeu (Protopop S. Slobodskoy), audiție vocală, solfegiu.

VI. Departamentul de Corespondență

Admiterea la catedra de corespondență a facultății catehetice și pedagogice se realizează în aceleași condiții ca și la catedra de seară.

Doar clericii Bisericii Ortodoxe – preoți și diaconi – sunt acceptați în facultatea de teologie și pastorală a departamentului de corespondență.

PRIMIREA DOCUMENTELOR

Institutul acceptă persoane de credință ortodoxă, bărbați și femei. Educația este gratuită, nu se oferă cămin.

Documentele vor fi acceptate începând cu 1 aprilie.

Examenele de admitere pentru departamentele de zi și de seară au loc în august. O sesiune suplimentară de primăvară (în mai) are loc pentru Facultatea de Istorie și Filologie, pentru studenții departamentului pregătitor - pentru toate facultățile. Examenele de admitere pentru departamentul prin corespondență au loc la sfârșitul lunii septembrie. Cazarea în cămine nu este asigurată în timpul examenelor.

Adresa Institutului: Moscova, str. Novokuznețkaia, nr. 23b, nr. 113184.
Biroul de Admitere: Tel.: 231-67-84, 233-51-41. Fax: 233-56-97

EDITURA INSTITUTULUI TEOLOGIC ORTODOX SF. TIKHONOV FRĂȚIA ORTODOXĂ ÎN NUMELE MÂNTUITORULUI ATOTMIDULUI MAGAZIN „CUVÂNTUL ORTODOX”

Note

1. Berry G.J. Ce cred ei. M., 1994, p. 158.

2. Kant I. Critica facultății de a judeca, 80. // Kant I. Opere. T. 5. M.,

3. cit. de: Bogolyubov N. Teism și panteism. Nijni Novgorod, 1899, p. 302.

4. Blavatsky H. P. Doctrina secretă. T. I. Riga, 1937, p. 102.

5. Blavatsky E. P. Capitole din „Doctrina secretă” // Buletinul teosofiei. 1913, nr. 10

7. Soloviev V.S. Conceptul de Dumnezeu // Opere complete. Vol. 7. Sankt Petersburg, 1903, p. 16.

8. Apofatica (negarea) este o metodă de teologizare care neagă aplicarea prea pripită a categoriilor filozofice, psihologice, sociale sau moraliste umane la Dumnezeu. Teologia apofatică subliniază faptul că Dumnezeu este incomensurabil superior ideilor noastre despre El, subliniază faptul că experiența spirituală a cunoașterii lui Dumnezeu nu se încadrează în formule prea umane și, prin urmare, minimalizatoare. Este important, însă, să subliniem că apofatica nu este agnosticism. Un agnostic pur și simplu refuză să-L cunoască pe Dumnezeu, în timp ce un teolog care lucrează cu metoda apofatică face exact asta. Un agnostic se îndepărtează de soare și spune că însăși existența soarelui este de nedemonstrat și că este complet inutil să-l privești. Teologul, însă, a observat soarele, l-a recunoscut și, într-o oarecare măsură, a fost chiar ars de el. Și astfel ia, ca să zic așa, bucăți de sticlă colorată și privește soarele prin ele. Desigur, fiecare bucată de sticlă întunecă și limitează strălucirea soarelui. Dar, în primul rând, ar fi pur și simplu imposibil să privești soarele fără ochelari. În al doilea rând, este mai bine să privești soarele prin ochelari de soare decât să-ți trăiești întreaga viață într-o peșteră întunecată. Și, în al treilea rând, fiecare nouă bucată de sticlă (adică un cuvânt sau o formulă umană) ne permite totuși să prindem o nouă nuanță a Soarelui Adevărului. Și chiar dacă evident nu este potrivit, acesta este și un rezultat: am învățat că Dumnezeu nu poate fi imaginat astfel...

9. Celebrul mit grecesc al Atenei născute din capul lui Zeus dezvăluie nu atât „impasivitatea”, cât ignoranța zeilor antici. Atena se naște din capul lui Zeus deoarece Zeus își mâncase anterior propria soție, zeița înțelepciunii Metis, care

era deja însărcinată cu Atena, și a mâncat-o tocmai „pentru ca ea să-i spună ce este răul și ce este binele” (Hesiod. Teogonia, 900). Zeii înșiși nu cunosc diferența dintre bine și rău și trebuie să învețe să o facă.

10. de Unomuno M. Despre sensul tragic al vieții printre oameni și națiuni. Agonia creștinismului. Moscova, 1997, pp. 174 și 180.

11. Kant I. Critica puterii de judecată, 88 // Kant I. Opere, vol. 5. Moscova, 1966, p. 492.

12. Conform panteistului Spinoza, credința teistă că Dumnezeu acționează în mod intenționat „distruge perfecțiunea lui Dumnezeu; căci dacă Dumnezeu creează cu un anumit scop, atunci El tinde în mod necesar spre ceea ce nu are” (Spinoza B. Etică, Cartea 1. Anexă la Teorema 36 // Opere alese, Vol. 2. Moscova, 1957, p. 397).

13. Cartea mea „Filosofia creștină și panteismul” (Moscova, 1997) este dedicată unei comparații între panteism și creștinism.

14. Frankfort G., Frankfort G. A., Wilson J., Jacobsen T. În pragul filosofiei. Căutări spirituale ale omului antic. Moscova, 1984, p. 77.

15. Blavatsky H. P. Doctrina secretă. T. 2. Riga, 1937, p. 201.

16. Zenkovsky V. V. Fundamentele filosofiei creștine. Moscova, 1992, p. 148.

17. Losev A. F. Filosofie. Mitologie. Cultură. Moscova, 1991, p. 130.

18. Teosof nu este un epitet peiorativ. Familia Roerich, care era în general caracterizată de o insensibilitate izbitoare față de limba rusă, folosea acest cuvânt (de exemplu: „Dumneavoastră, ca un vechi teosof...” – Roerich E.I. Scrisoare către V.A. Dukshta-Dukshinskaya din 27.4.37 // Roerich E.I., Roerich N.K., Aseev A.M. „Ocultism și Yoga”. Cronica cooperării. Vol. 2. Moscova, 1996, p. 303), fără să observe că sună destul de insultător.

19. Roerich, E. I. Scrisori 1929 – 1938. Vol. 1. Minsk, 1992, p. 439.

20. Roerich, E. I. Scrisori 1929 – 1938. Vol. 2. Minsk, 1992, p. 12.

21. Cu o adăugire importantă însă: printre darurile pe care Creatorul le-a oferit creației se numără și darul libertății. Nu toate școlile teologice și filozofice ale islamului consideră omul liber, susținând că Dumnezeu este cauza directă a tuturor evenimentelor. Astfel, Al-Ghazali, în tratatul său „Învierea științelor credinței”, descrie relația dintre lume și Dumnezeu astfel: „Soarele, luna și

stelele, ploaia, norii și pământul, toate animalele și obiectele neînsuflețite sunt supuse unei alte forțe, precum un stilou în mâna unui scrib. Este imposibil să credem că conducătorul care a semnat este creatorul semnăturii. Adevărul este că adevăratul ei creator este Cel Atotputernic. După cum a spus El, Cel Atotputernic: «Și nu tu ai aruncat când ai aruncat, ci Allah a aruncat»" (Citat din: Stepanyants, M. T. Tradiții filosofice ale Indiei, Chinei și lumii islamice // Istoria filosofiei. Vest-Rusia-Est. Cartea 1. Moscova, 1995, p. 413). Afirmația din Vechiul Testament este destul de clară: Dumnezeu „l-a creat pe om de la început și l-a lăsat în mâna voinței sale" (Sir. 15:14-15).

22. „Uciderea în luptă de dragul principiilor religioase și sacrificarea animalelor în focul sacrificial nu sunt considerate acte de violență, deoarece sunt săvârșite de dragul principiilor religioase și sunt în beneficiul tuturor. Un animal sacrificat primește imediat viață în corpul uman, fără a trece printr-o evoluție lentă de la o formă de viață la alta. Kshatriya uciși în luptă, la fel ca brahmanii care efectuează sacrificii, merg pe planetele cerești", așa a fost interpretată Bhagavad-gita (textul acestei cărți datează din secolele V-II î.Hr.; vezi Smirnov B. L. Prefață // Bhagavad-gita. Sankt Petersburg, 1994. p. 47) de către fondatorul krișnaismului modern, „Harul Său Divin" Srila Prabhupada (Srila Prabhupada. Bhagavad-gita așa cum este. Capitolul 2. Recenzie a Bhagavad-gitei. Textul 39).

23. Trebuie remarcat faptul că în limbajul Vechiului Testament cuvântul „carne" nu are savoarea opoziției față de suflet, ca în limbajul patriotic, ci înseamnă pur și simplu „ființă vie".

24. Tareev M. M. Filosofia creștină, Partea 1. Noua teologie. Moscova, 1917, pp. 31–32.

25. Sfântul Grigore de Nyssa. Împotriva lui Eunomie. 6.3. // Creații. Partea a 6-a.- M., 1863, p. 52.

26. Ratzinger J. Introducere în creștinism. – Bruxelles, 1988, pp. 54, 55.

27. „Cel credincios, odată mântuit, rămâne mântuit în veac" (Declarația noastră de credință, 6d). Ceea ce mă împiedică să fiu de acord cu „Familia" este, de exemplu, următorul avertisment al Apostolului Pavel: „Ne-am făcut părtași lui Hristos, dacă într-adevăr ținem tare până la sfârșit începutul îndrăznelii noastre" (Evrei 3:14).

28. Ultimul Testament. Narațiunea lui Vadim, Partea a 5-a, Capitolul 17. Acest capitol din „Evanghelia lui Vissarion" descrie întâlnirea noastră. Acest episod, însă, nu a fost inclus, la fel ca și acele părți ale conversației din care a rezultat că

conceptul de Vissarion (un fost ofițer de poliție districtuală din Minusinsk) era de natură complet ocultă.

29. J. Gordon, membru al Directoratului Curților Rabinice din Israel, scrie: „Noi, evreii, suntem creierul, capul lumii, conștiința și rațiunea ei... Sufletul unui evreu este ca un cărbune mocnit – dacă sufli în el, va aprinde puternic. Și aceasta nu este doar o metaforă – am spus deja că sufletul unui evreu conține scântei de lumină divină... Depunând un efort, un evreu poate atinge un nivel spiritual superior decât un neevreu."

30. Voi oferi doar un extras, din care contrastul dintre iudaismul „ezoteric" antic și cel modern va deveni clar pentru orice persoană cu gust spiritual și care a citit Biblia: „Așa am învățat noi. În ceasul în care puternicul Șarpe de sus este trezit de păcatele lumii și se unește cu o femeie și introduce impuritate în ea, atunci Bărbatul se separă de ea pentru că este necurată și este numită necurată. Și unui Bărbat nu i se permite să se apropie de ea: vai de el dacă se pângărește cu ea în momentul în care este necurată! .. 24 de tipuri de impuritate a introdus Șarpele în Femeie când s-a unit cu ea, în conformitate cu valoarea numerică a vrăjmășiei. 24 de tipuri s-au trezit de sus și 24 de jos. Și părul a crescut, și unghiile au crescut, și apoi judecățile s-au trezit în toate. Și a fost învățat. Când o femeie vrea să se purifice, trebuie să taie tot părul care a crescut în zilele necurăției ei și să-și taie unghiile împreună cu toată murdăria care este în ele. Căci este învățat în secretele lui necurăție. Murdăria care este în cuie trezește o altă murdărie. Și, prin urmare, acestea ar trebui ascunse în siguranță. Căci am învățat că 1455 de feluri de rău se agață de acea murdărie pe care a introdus-o puternicul Șarpe și toate se trezesc din murdăria cuielor. Și folosind ceea ce este legat de ele, oricine dorește poate aduce corupție fiilor oamenilor. Și cel care le distruge, cum ar fi, sporește Harul în univers... Dacă rămășițele rămășițelor celei mai înalte necurății sunt astfel, atunci cu atât mai mult este femeia care a fost unită cu Șarpele și a primit de la el murdăria pe care a introdus-o în ea. Vai de universul care a primit această murdărie de la ea! Prin urmare: „Și nu te apropia de o femeie în timpul scurgerii necurăției ei" (Secretul Impurității // Rabbi Shimon. Fragmente din cartea Zohar, - M., 1994, pp. 163 – 164).

31. „Este remarcabil faptul că evreii, un popor monoteist, nu au un cuvânt în limba lor pentru a desemna o zeiță" (Trubetskoy S. N. Păgânism imaginar sau creștinism fals? // Opere complete ale prințului S. N. Trubetskoy. Vol. 1. Articole publicistice 1896-1905. - Moscova, 1907, p. 164).

32. Sfântul Atanasie cel Mare. Viața Cuviosului Părinte Antonie. 22 // Sfântul Atanasie cel Mare. Operele. Vol. 3. Lavra Sfântului Serghie, 1903, p. 236.

33. După toate cele spuse, este clar că pentru un creștin, cartea de vizită a spiritului care comunică cu Roerich – „Domnul Cosmosului” – pare destul de lipsită de ambiguitate. Și dacă o persoană își amintește de aceste mărturii din Noul Testament despre „prințul puterii văzduhului” și despre spiritele care vor să-l separe pe Hristos de om, nu poate să nu acorde atenție unei astfel de afirmații, de exemplu, a lui Nicholas Roerich: „Mulți oameni care locuiesc în spații interplanetare vor confirma de bunăvoie puterea cooperării mentale” (Roerich N.K. Arderea întunericului. Salutări tinerilor. // Roerich N.K. Sufletul popoarelor, – M., 1995, p. 101).

34. Sfântul Maxim Mărturisitorul. Opere. Partea 1, Moscova, 1993, p. 187.

35. Sfântul Ioan Gură de Aur. Opere. Vol. 2. Cartea 1, Sankt Petersburg, 1896, p. 438.

36. Sfântul Ioan Gură de Aur. Opere. Vol. 2. Cartea 1, Sankt Petersburg, 1896, p. 392.

37. 12. Chesterton G.K. Cartea lui Iov // Opere alese în 5 volume. T. 5, -M., 1995, p. 174.

38. Literalmente, aici stă „regina cerurilor” – Ieremia vorbește despre venerarea Lunii (Astarteea, Junona...) ca zeitate.

39. Percepția morții în Vechiul Testament este prezentată în capitolul „Conceptul morții în Orientul antic” din cartea mea „Creștinismul timpuriu și transmigrația sufletelor” (Moscova, Gnosis, 1996).

40. vezi Eisenberg J., Abecassis A. A Bible ouverte, – Paris, Albin-Michel, 1978, pp. 101 – 102.

41. Ca exemplu, voi cita câteva rânduri de E. P. Blavatsky. Uneori, ghizii ei spirituali („Ierarhii Cosmici”) își făceau cunoscut destul de direct scopul ucigaș, iar atunci Blavatsky simțea marginea prăpastiei de care se apropiase: „Aș fi de acord cu douăzeci de ani de suferință, aș accepta cu ușurință o viață plină de durere fizică, dacă aș putea să-mi întorc credința simplă și caldă din tinerețe!... Pe atunci credeam, măcar, în ceva, măcar în Dumnezeul rus.

42. Trubetskoy S. N. Păgânism imaginar sau creștinism fals? p. 167.

43. Solovyov V. S. Trei conversații // Operele. T. 2, – M., 1988, p. 717.

44. La ce duce un astfel de dezgust, lipsa de voință de a accepta adevărul care a fost atins de mâinile oamenilor, este evident din povestea lui Avva Dorotei (secolul al VII-lea): „Cunosc pe cineva care a ajuns odată într-o stare jalnică. La început, dacă vreunul dintre frați îi spunea ceva, îi disprețuia pe toți și obiecta: «Ce înseamnă cutare și cutare? Nu este nimeni vrednic decât Zosima și cei ca el.» Apoi a început să-i denigreze și pe ei și să spună: «Nu este nimeni afară de Macarie cel Mare.» După puțin timp a început să spună: «Ce este Macarie? Nu este nimeni afară de Vasile cel Mare și Grigore Teologul.» Dar curând a început să-i denigreze și pe ei, spunând: «Ce sunt Vasile și Grigore? Nu este nimeni vrednic decât Apostolii Petru și Pavel.» Eu îi spun: «Adevărat, frate, în curând vei începe și tu să-i denigrezi.» Și crede-mă, după un timp a început să spună: «Ce este Petru și ce este Pavel? „Nimeni nu se referă la nimic altceva decât la Sfânta Treime însăși.” În cele din urmă, s-a mândri împotriva lui Dumnezeu însuși și astfel și-a pierdut mințile” (Abba Dorotheus. Învățături și epistole benefice pentru suflet. Lavra Sfântului Serghie, 1900. P. 42).

45. Losev A. F. Sinele suprem // Losev A. F. Mit. Număr. Esență, – M., 1994, pp. 363 – 367.

46. „Desigur, este complet imposibil să înțelegem sensul jertfei răstignirii lui Hristos, așa cum este înțeleasă de unele conștiințe imature. Sensul său este că Hristos, dorind să arate puterea Duhului asupra trupului fizic, a luat paharul și a pecetluit cu sângele său Testamentul adus de El: «Mai mare dragoste nu are nimeni decât ca cineva să-și dea viața pentru prietenii săi»” (Scrisori ale Helenei Roerich. 1932 - 1955. Novosibirsk, 1993, p. 415). Iată cuvintele Sfântului Grigorie Teologul pe această temă: „Ce motiv vedem pentru întruparea lor? Dacă este așa încât Dumnezeu, care altfel este de neînțeles, să se poată potrivi și să converseze cu oamenii în trup, ca și cum ar fi în spatele unui văl, atunci aceasta va fi o mască elegantă și o interpretare spectaculoasă pentru ei.” „Ar fi fost posibil să converseze cu noi altfel, ca mai înainte în rugul aprins și în formă umană” (Mesajul 3, către Cledonie // Sfântul Grigore Teologul. Opere, – M., 1994, Vol. 2, p. 12).

47. Pentru informații despre motivele persecuției creștinilor, consultați capitolul „De ce au fost persecutați creștinii în lumea păgână” din cartea mea „Satanism pentru intelectuali, vol. 1. Religie fără Dumnezeu” (Moscova, 1997).

48. Sfântul Ioan Cassian. Conversație 23:15 // Scrieri ale Sfântului Ioan Cassian Romanul. Moscova, 1892, p. 599.

49. Rev. Isaac Sirianul. Creații, - Sergiev Posad, 1911, p. 582.

50. „Nu recunoaștem sacramentul transformării pâinii în Trupul lui Hristos și a vinului de struguri în Sângele Mântuitorului și că credincioșii se presupune că nu se împărtășesc cu pâine și vin, ci cu adevăratul Trup și Sânge al lui Hristos”, afirmă manualul baptist de dogmă (Dogmatics. Correspondence Bible Courses of the All-Union Evanghelical Crestini-Baptists. Moscova, 1970. p. 262). Pentru o comparație a înțelegerii protestante și ortodoxe a Euharistiei, vezi cartea mea „Către protestanți despre ortodoxie” (Moscova, 1997).

51. Ekman W. Doctrine. Fundamentele doctrinei creștine, – M., 1996, p. 208.

52. Sfântul Ioan Gură de Aur. Omilii despre Evanghelia după Ioan, 46.

53. Pe cine are în minte Hristos? Pe cine nu au ascultat oile și, prin urmare, nu au demonstrat prudență și sobrietate spirituală? Nu rezultă oare din cuvintele Sale că predicatorul religios a cărui voce este ascultată nu mai este un hoț și un tâlhar? Dar apoi se dovedește că mânia lui Hristos este îndreptată împotriva acelor oameni care oricum nu au autoritate, care oricum nu au fost niciodată ascultați. Și dacă „hoțul și tâlharul” nu sunt oricum ascultați, merită oare să vorbești împotriva lui? Deci, totul este mai complicat: există predicatori, până la urmă, pe care oamenii îi urmează – contrar voinței lui Hristos... Nu sunt „oile” din această parabolă ultima adâncime a inimii, la care doar „portarul” care a recunoscut chemarea Domnului permite acces? Numai Dumnezeu, care a creat omul, cunoaște cheia ultimei sale adâncimi a inimii. Toate celelalte subjugă voința umană precum tâlharii – nu prin har, ci prin mijloace omenești: meditații și raționament filosofic, miracole create, magie, autoritate, forță a armelor...

54. Comentariu de Vladimir Soloviov: „El a venit să aducă adevărul pe pământ, iar acesta, la fel ca bunătatea, mai întâi de toate dezbină” (Soloviov V.S. Trei convorbiri, p. 710).

55. Sfântul Iustin Filosoful. Apologia 1 // Primii Părinți ai Bisericii, – Bruxelles, 1988, p. 354.

56. Cerniak I. Printre „vânătorii de capete” // Ogonyok, 1995, N 20, pp. 68 – 71.

57. Rabindranath R. Maharaj. Moartea unui guru, Novosibirsk, 1995, p. 12.

58. Vezi David-Noel A. Mistici și magicieni din Tibet, – M., 1991, p. 108

59. Pozdneev A. M. Eseuri despre viața mănăstirilor budiste și a clerului budist din Mongolia în legătură cu atitudinea acestuia din urmă față de popor, Sankt Petersburg, 1887, pp. 329–338.

60. Iuzefovich A. Autocratul deșertului. Fenomenul destinului baronului R. F. Untern-Sternberg. – M., 1993, p. 152.

61. Burdukov A. V. Sacrificii umane în rândul mongolilor moderni // Lumini siberiene. 1927. M.Z, p. 185.

62. Lomakina I. Șeful Ja-Lama // Știință și religie. 1992. M.1.

63. Lomakina I. Șeful Ja-lamei, – Ulan-Ude – Sankt Petersburg, 1993, pp. 74 – 76. „Atât Ja-lama însuși, cât și confidenții săi mi-au povestit despre această sărbătoare neobișnuită”, mărturisește A. Burdukov (Burdukov A. V. Sacrificii umane... p. 185), deși articolul său nu descrie ritualurile pe care I. Lomakina le citează, aparent din alte surse.

64. David-Noel A. Mistici și magicieni din Tibetul, p. 39.

65. Lomakina I. Șeful Ja Lama, - Ulan-Ude - Petersburg, 1993, pp. 6-7.

66. Iuzefovich L. Autocratul deșertului, p. 151.

67. Iuzefovich L. Autocratul deșertului, p. 91.

68. Interviu al celui de-al 14-lea Dalai Lama cu J. Avedon // Calea către sine. 1995, nr. 3, p. 9.

69. Interviu cu cel de-al 14-lea Dalai Lama // Calea către sine. 1995, nr. 4, pp. 31 și 39. Permiteți-mi să vă reamintesc din nou cine anume este considerat protectorul credinței budiste: „Orice Bodhisattva poate fi ales ca yidam, dar când – ceea ce se întâmplă adesea – există în două ipostaze, dintre care una este bună, iar cealaltă este mânioasă, atunci, de regulă, cea din urmă este aleasă ca protector” (Davi-Neel A. Inițiere și inițiați în Tibet. – Sankt Petersburg, 1994, p. 51).

70. Lomakina I. Şeful lui Ja-Lama. p. 73

71. Lomakina I. Şeful lui Ja-Lama. p. 210

72. Lomakina I. Șeful lui Ja-Lama. p. 78.

73. Burdukov A. V. Sacrificii umane. p. 188.

74. Burdukov A. V. Sacrificii umane. p. 189.

75. Burdukov A. V. Sacrificii umane, p. 188; Lomakina I. Cap de Ja-lama, p. 210.

76. Burdukov A. V. Sacrificii umane. p. 189.

77. Iuzefovich A. Autocratul deșertului, p. 149.

78. Lomakina I. Şeful lui Ja-Lama. pp. 208 – 209.

79. Iuzefovich L. Autocratul deșertului, p. 156. Permiteți-mi să vă reamintesc că baronul Untern, una dintre cele mai brutale figuri ale Războiului Civil, a fost budist și nu a fost niciodată creștin.

80. Citat din: Iuzefovich L. Autocratul deșertului, p. 153.

81. Dmitrieva L. Karma în lumina „Doctrinei Secrete" de H. P. Blavatsky și Agni Yoga familiei Roerich. Curs special de prelegeri despre Fundamentele Filosofiei Ezoterice, susținut la Universitatea de Stat din Moldova și la Universitatea Internațională Independentă în anii 1993-95. Supliment tematic la ziarul Agni Sacred. Chișinău, 1996, Beseda 9. p. 118.

82. Korpev V. I. Budismul și societatea în țările din Asia de Sud și de Sud-Est. Moscova, 1987, pp. 186 – 187.

83. „Mănăstirile pioase aveau și ele cohorte întregi de călugări... În acea epocă îndepărtată (în secolul al XVI-lea), sectele religioase din Tibet, care pot fi comparate cu ordinele monahale catolice, duceau războaie neîncetate pentru puterea asupra țării. Principalii rivali ai pălăriilor galbene din Gelug erau pălăriile roșii din Karmapa. Chiar în punctul culminant al războiului dintre roșii și galbeni, aceștia din urmă au decis să atragă de partea lor triburile Dzungarilor, Khoshuților și Torgouților. Capul uniunii lor tribale era considerat a fi Turul-baikhur, mai cunoscut sub numele de Gushi Khan. În 1642, armata sa a învins detașamentele de luptă ale Karmanei, iar liderul aliaților a transferat puterea supremă asupra Tibetului celui de-al 5-lea Dalai Lama – Agvan-/1ovsan-Zhyamtso, poreclit „Cel de-al Cincilea Mare" (Shishkin O. N. K. Roerich. Puterea Peșterilor. (1) // Segodnia. 12/10/94)."

84. Date din cartea: Samson G., *O istorie a Japoniei*. Vol. 3. – Stanford, California, 1963, pp. 39–43.

85. Vezi Nagato Hiroshi. Istoria gândirii filosofice japoneze. – M., 1991, p. 69.

86. vezi Yuzefovich L. Autocratul deșertului, p. 165.

87. „La început, păgânismul lupta împotriva a ceea ce era mai rău decât el însuși... De obicei, consulii Romei și profeții lui Israel iubeau lucruri diferite,

incompatibile; dar urau același lucru... În Orașul Nou, pe care romanii îl numeau Cartagina, ca și în vechile orașe ale fenicienilor, zeitatea care lucra «fără prosti» se numea Moloh; se pare că nu se deosebea de zeitatea cunoscută sub numele de Baal... Și Moloh nu era un mit: în orice caz, se hrănea destul de realist. Acești oameni civilizați potolau forțele întunecate aruncând sute de copii într-un cuptor aprins... Se obișnuiește să ne indignăm de insistenta zicalei «Cartagina trebuie distrusă».” Dar uităm... că Hannibal a târât un lanț greu de trupe prin trecătorile Alpilor... Comandantul, poreclit Harul lui Baal, s-a îndreptat spre sud - spre orașul pe care zeii săi teribili voiau să-l distrugă... Moloh era cel care privea de pe munte, Baal călca în picioare viile cu picioare de piatră, vocea lui Tanit cea Necunoscută șoptea despre iubire, care este mai josnică decât ura... Religia lor era religia disperării, chiar și atunci când treburile lor mergeau splendid. Cum puteau înțelege că romanii încă mai sperau? În inima viziunii lor asupra lumii se afla oboseala, erau obosiți de război - cum puteau să-i înțeleagă pe cei care nu voiau să oprească bătălia pierdută?.. Doar numele Orașului Nou a rămas. Și cei care au săpat acest pământ multe secole mai târziu au găsit schelete minuscule, sute dintre ele - rămășițele sacre ale celei mai rele religii” (Chestperton G.K. Omul Etern, – M., 1991, pp. 162,167,183 – 185).

88. „Vom aborda una dintre cele mai impresionante și teribile clase de sacrificii – cele ispășitoare. Acestea presupun nu o dispoziție veselă și plină de încredere, ci una deprimată a celor care oferă – deprimată de mânia neîndoielnică a lui Dumnezeu, nepotolită de nicio rugăciune... Din această idee se dezvoltă un rit teribil – ritul sacrificiului uman ispășitor. Era universal în Est, în Vest, în Nord și în Sud; odată Elada îl cunoștea – toată lumea cunoaște sacrificiul Ifigeniei... Și în epoca istorică, sentimentul sănătos al Greciei luptă victorios cu această supraviețuire teribilă. Unde o persoană este înlocuită de un animal de sacrificiu; unde – de o păpușă; unde o persoană rămâne persoană, dar sacrificiul este înlocuit prin stropirea altarului cu sângele său sau este aruncată de pe o stâncă, luându-se măsuri pentru a se asigura că este salvată; unde, în cele din urmă, foarte rar – și aceasta era cea mai strictă atitudine față de vremurile vechi – un criminal condamnat la moarte este rezervat sacrificiului. Toate acestea erau așa-numitele «pharmaki», adică mijloace de „vindecând” statul de boală” (Zelinsky. F. F. Religia Greciei Antice. - Kiev, 1993, p. 77). Cu toate acestea, grecii își aminteau că odată era altfel pentru ei: „- Uite ce faci, Damad criminal! Cu cuvintele tale aproape răstorni templele și altarele zeilor, - Nu toate altarele, Timocle. La urma urmei, ce e rău la ele dacă sunt pline de tămâie și tămâie? Dar aș vedea cu bucurie altarele lui Artemis din Tauris răsturnate din temelii, pe care această fecioară se bucura de jertfele cunoscute de toți, care îi făceau plăcere” (Lucian. Zeus tragic, 44). „Jertfele” aduse lui Artemis cunoscute de toți sunt jertfe umane (vezi: Lucian. Opere alese. Moscova, 1996, p. 482).

89. „În anul 6491 (983), Vladimir a pornit împotriva iatvigilor și i-a învins pe iatvigi și le-a luat pământul. Și s-a dus la Kiev, jertfind idolilor împreună cu poporul său. Iar bătrânii și boierii au spus: «Să tragem la sorți pentru tineri și fecioare, pe cine va cădea, îl vom junghia ca jertfă zeilor.» Era atunci un varegian, iar curtea lui se afla acolo unde este acum Biserica Sfintei Născătoare de Dumnezeu, pe care a construit-o Vladimir. Acel varegian venea din țara greacă și mărturisea credința creștină. Și avea un fiu, frumos la față și la suflet, asupra căruia a căzut sorții, din invidia diavolului. Iar cei trimiși la el, venind, au spus: «Sorțul a căzut pe fiul tău, zeii l-au ales pentru ei înșiși, ca să putem jertfi zeilor.» Și varegianul a spus: «Nu-mi voi da fiul demonilor.»” Mesagerii au plecat și le-au spus oamenilor despre asta. Au luat arme, s-au îndreptat împotriva lui și i-au distrus curtea. Varegul stătea la intrare cu fiul său. Ei i-au spus: „Dă-ne pe fiul tău, să-l aducem la zei.” Și au strigat și au tăiat intrarea de sub ei, și astfel au fost uciși. Și nimeni nu știe unde au fost îngropați” (Povestea anilor trecuți // Monumente literare ale Rusiei antice. Secolele XI - începutul secolului al XII-lea, Moscova, 1978, p. 97). Au mai rămas cinci ani până la Botezul lui Vladimir și al Rusiei...

90. „Jertfa pruncilor nu a fost niciodată abolită, ci doar înlocuită, din milă și compasiune pentru suferința părinților. Legea instituie «bancnotele», dar există și «aur». «Dumnezeul lui Israel» a permis bancnotele în jertfe. Pe «bancnotele» evreiești există un grăunte de aur, o pată de sânge autentic; aceasta este circumcizia. Și totuși, în practica religioasă a evreilor, un cuțit atinge corpul unui nou-născut evreu și îi ia sânge... În virtutea legii lui Moise, fiecare prunc de sex masculin este sortit să fie sacrificat lui Dumnezeu; părinții săi trebuie să-l răscumpere. Acest lucru se exprima, cât timp exista Templul, prin jertfă: bogatul sacrifica un miel, săracul – doi porumbei tineri” (Rozanov V.V. O întrebare istorică importantă // Rozanov V.V. Atitudinea olfactivă și tactilă a evreilor față de sânge, – Sankt Petersburg, 1914, pp. 46 – 54).

91. Rozanov V. V. O importantă întrebare istorică, p. 54.

92. Talmud. Tractatul Zevachim. Citat din: Rozanov V. V. Jertfele la evreii din vechime // Rozanov V. V. Atitudinea olfactivă și tactilă a evreilor față de sânge, – Sankt Petersburg, 1914, p. 177. În alte locuri, Rozanov citează și Talmudul, iar toate descrierile tehnice ale sacrificiilor le vom cita în continuare din cartea lui Rozanov.

93. Preotul Pavel Florensky. Filosofia cultului // Lucrări teologice. Nr. 17, Moscova, 1977, p. 97.

94. Rozanov V. V. Într-un alt plan // Rozanov V. V. Atitudinea olfactivă și tactilă a evreilor față de sânge, – Sankt Petersburg, 1914, p. 92.

95. În traducerea latină a Bibliei – Vulgata: „odihnă de la a face răul”.